

Tuetusti nuori

Tutkimus nuorten hyvinvoinnin kokemuksista,
huolenaiheista sekä nuorten ja vanhempien
välisestä vuorovaikutuksesta

Kultavirta, Annika

2012 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Tuetusti nuori

Tutkimus nuorten hyvinvoinnin kokemuksista, huolenaiheista sekä
nuorten ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta

Kultavirta Annika
Terveystieteen koulutus-
ohjelma. Ennaltaehkäisevän
hyvinvointityön johtaminen ja
kehittäminen.
Sosionomi (Ylempi AMK)
Opinnäytetyö
Toukokuu 2012

LAUREA ammattikorkeakoulu

Tiivistelmä

Laurea Hyvinkää

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Terveysten edistämisen koulutusohjelma - ennalta ehkäisevän hyvinvointityön johtaminen ja kehittäminen (90 op)

Annika Kultavirta

TUETUSTI NUORI - Tutkimus nuorten hyvinvoinnin kokemuksista, huolenaiheista sekä nuorten ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta

Vuosi 2012

Sivumäärä 109

Opinnäytetyössä tutkitaan kvalitatiivisen tutkimusotteen avulla helsinkiläisiä kahdeksaluokkalaisia nuoria. Tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten subjektiivisia hyvinvoinnin kokemuksia, huolenaiheita sekä nuorten ja vanhempien välistä vuorovaikutusta. Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytettiin avointa kyselylomaketta ja koottu tutkimusaineisto analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Tutkimusjoukko muodostettiin satunnaisotannalla. Mukana otoksessa oli neljä helsinkiläistä peruskoulun yläkoulua, jotka edustavat neljää suurpiiriä. Kyselyllä selvitettiin perheiden sisäistä sosiaalista vuorovaikutusta; mistä asioista nuoret ja vanhemmat keskustelevalle sekä mitkä asiat aiheuttavat erimielisyyttä nuorten ja vanhempien välillä. Tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten tuen tarvetta omilta vanhemmiltaan sekä perheen sisäisiä asioita, joita nuoret eivät itse rohkene ottaa puheeksi vanhempiensa kanssa, mutta joista toivoisivat voivansa keskustella vanhempiensa aloitteesta.

Nuorten vastaukset jakaantuivat kahtaalle. Omaa hyvinvointia tarkasteltaessa osa nuorista koki oman elämän sujuvan hyvin ja löysi ilonaiheita. Osalla vastaajista oli paljon huolenaiheita ja kokivat, ettei mikään omassa elämässä mene hyvin. Kysyttäessä nuorten ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta osa vastaajista koki, että vanhempien kanssa voi keskustella kaikesta; osa koki, ettei heidän kanssa voi keskustella mistään. Puheeksiottaminen vanhempien kanssa tuntui helpolta tai vastaavasti hankalalta.

Verkostot sekä nuoren luomuverkosto voisivat toimia voimavaraistavana tukena nuorten listaamien huoltenaiheiden käsittelyssä ja edesauttaa osaltaan nuoren hyvinvoinnin kohenemista. Tutkimuksessa nousseet huoltenaiheet voivat toimia teemoina Tukevasti alkuun vahvasti kasvuun - kehittämishankkeen pilotoitavissa perhevalmennuksen työryhmissä, Kvarttiryhmissä. Kvarttiryhmien tarkoituksena on tukea nuorta ja hänen vanhempiaan nivelvaiheessa; nuoren siirtyessä alakoulusta yläkouluun. Tutkimuksen värittämää ajankohtaista tietoa hyödynnetään kehitettäessä hankkeen toimintamallia sekä tukimuotoja vanhemmuuden tukemiseen perheissä, jossa on nuorisoikeuksia.

Avainsanat

Hyvinvointi, huolenaiheet, vuorovaikutus, vanhemmuus, syrjäytyminen, varhainen tuki

LAUREA University of Applied Sciences

Abstract

Laurea Hyvinkää

Master's Programme in Health Promotion, Leadership and Development of Preventive Welfare Work (90 cr)

Annika Kultavirta

SUPPORTATIVELY ADOLESCENT - Research of Adolescents experiences of emotional well-being, concerns and interaction between adolescents and parents

Year 2012

Pages 109

The focus of this research project was to study the subjective well-being experiences of eight graders in Helsinki. By using the qualitative research method, the study examined eight graders concerns and social interactions of the parents and the young. The research material was collected by using an open-ended survey instrument by using random participant selection. Research participants came from four different junior high schools in Helsinki. The schools represent four school districts of Helsinki. The findings of the study were analyzed by content analysis techniques.

The survey investigated social interactions in families and what topics and matters parents and the young discussed, as well as what matters caused conflict in families. Furthermore, the research examined the extent to which the young needed support from their families and what matters were they reluctant to bring up with their parents.

The findings of the study were polarized. Some of the young responded that they were doing well and that they had much of joy in their lives; yet others felt that they had many concerns and that nothing was working well in their lives. In response to questions on social interaction between the young and the parents, some of the participants felt that they were able to discuss everything with their parents and, again, others felt that they could not talk about anything with their parents. The answers to questions regarding ability to instigate discussion with parents align with the overall well-being and positive life experiences of the young.

Networks and social networks might offer support and solutions for the young who experience concerns and issues relative to their well-being. More specifically, issues that were raised by the young in this study can be used as themes and topics in developing the foundational work for the pilot groups (Kvarttiryhmat) for the *Tukevasti alkuun vahvasti kasvuun* project. These groups are designed to provide support for the young and their parents during the transition from the elementary to junior high school. The findings of this research will be used in the development of the project components and outline to support the work in the families with teenagers.

Key words

Child well-being, topics of concern, interaction, parenthood, social exclusion, early support

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO.....	7
2.	TUKEVASTI ALKUUN, VAHVASTI KASVUUN - KEHITTÄMISHANKE.....	8
2.1	Hankkeen lähtökohdat	8
2.2	Hankkeen tavoitteet, keinot ja vaikuttavuus.....	11
3.	TEOREETTISET KIINNITYSKOHDAT	14
3.1	Nuoruuden määrittelyä ja sen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavia tekijöitä	14
3.2	Nuorten hyvinvointia rakentamassa	15
3.3	Vanhemmuutta vahvistaen.....	16
3.4	Varhainen tuki terveyttä ja hyvinvointia edistämässä	17
3.5	Nuorten syrjäytyminen ja sen ennaltaehkäiseminen	19
4.	TUTKIMUSTA TUKEVIA JA SIVUAVIA AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA.....	25
5.	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	27
6.	TUTKIMUSMENETELMÄLLISET VALINNAT	28
6.1	Aineistonkeruumenetelmät	28
6.2	Avoin kyselylomake.....	30
6.4	Aineiston analysointi	31
6.5	Tutkimuksen kohderyhmä ja otanta.....	32
7.	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	33
7.1	Avoimen kyselylomakkeen laadinta ja aineiston keruu	33
8.	TUTKIMUSTULOKSET	34
8.1	Nuorten hyvinvointi	36
8.2	Nuorten huolenaiheet.....	41
8.3	Nuorten vuorovaikutus vanhempien kanssa	48
8.4	Nuorten perhetausta	57
9.	LOPPUYHTEENVETO JA POHDINTA	59
10.	OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	70
11.	JATKOTUTKIMUSAIHEET	73
	LÄHTEET:	75

KUVIOT

Kuvio 1. Verostokartta	35
Kuvio 2. Mitkä asiat ovat tällä hetkellä elämässäsi hyvin?	38
Kuvio 4. Mitkä asiat mietityttävät sinua omassa elämässäsi tällä hetkellä?	43
Kuvio 5. Huolenaiheiden vastausjakauma	44
Kuvio 6. Kerro elämäsi neljä huolenaihetta?	47
Kuvio 7. Mistä asioista keskustele vanhempien kanssa?	50
Kuvio 8. Mistä asioista haluaisit keskustella vanhempien kanssa, muttet uskalla ottaa puheeksi?	52
Kuvio 9. Missä asioissa saat tukea vanhemmiltasi?	54
Kuvio 10. Mistä asioista sinun ja vanhempien välillä syntyy erimielisyyksiä?	56
Kuvio 11. Äidin koulutus pylväsdiagrammina	58
Kuvio 12. Isän koulutus pylväsdiagrammina	58
Kuvio 12. Verkosto nuoren hyvinvoinnin tukena	61

LIITTEET

Liite1. Vanhempien saatekirje	81
Liite 2: Oppilaan saatekirje	82
Liite 3: Oppilaan kyselylomake	83
Liite 5. Lastensuojelulain perusteella avohuollossa ja sijoitettuna olleet lapset ja nuoret 1990- 2010 ja suurpiireittäin 2010	109

1. JOHDANTO

”Maailman kaunein prinsessa Ruususein. Kadonnut tähti taivaalta. Enkelin siivet, ei nekään puuttuneet. Ne o¹n sun sänkys reunalla...” (© Tyrävyö.)¹

Nuorten hyvinvoinnin tukemiseen ja kasvattamiseen tarvitaan uusia entistä varhaisempia työskentelymenetelmiä. Kehittämistyön tueksi kaivataan aikaa värittävää tutkimustietoa; miten nuoret kokevat, että heillä menee, mistä he haluaisivat keskustella vanhempiensa sekä muiden aikuisten kanssa.

Nuoret ovat mielenkiintoinen tutkimuskohde. Nuoruus on keskeinen elämänvaihe, jolloin omaksutaan ja koetellaan aikuisuudessa tarvittavia tietoja ja taitoja sekä joudutaan tekemään tulevaisuuteen suuntautuvia valintoja. Nuorten elämää värittävät toisaalla hyväosaisuus sekä menestyminen ja kääntöpuolella huono-osaisuus. (Turtiainen & Kauppinen 2004, 118.)

Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn tarvitaan sekä yhteiskunnan että kunnan tasolla ponnisteluja; tarvitaan uusia ennaltaehkäiseviä, varhaiseen tukeen sekä verkostoyhteistyöhön panostavia työskentelymenetelmiä. Tutkimustietoa tarvitaan, jotta nuorten kokemuksista ja ajattelumaaailmasta saadaan tätä hetkeä värittäviä kosketuspintoja. Nuorten parissa toimivien ammattilaisten työskentely kyetään fokusoimaan oikeisiin painopisteisiin tutkimustietoa sekä käytännön tietoa hyödyntäen. Nuorten vanhemmat tarvitsevat tukea nuorten kasvattamiseen, tukemiseen ja ohjaamiseen kohti aikuisuutta ja tulevaisuutta. Yhteiskunta ja nuorisokulttuuri ovat muuttuneet ajoista, jolloin tämän päivän vanhemmat elivät nuoruuttaan.

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella helsinkiläisten kahdeksaluokkalaisten eli 14-15-vuotiaiden nuorten hyvinvoinnin kokemuksia, huolenaiheita sekä nuorten ja vanhempien välistä vuorovaikutusta. Lähtökohtana tutkimukselle on ollut KASTE -hankkeeseen kuuluva Helsingin Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun kehittämisprojekti, mikä on osa Lapsen Ääni -hanketta. Henkilökohtainen kiinnostus nuorisotyöhön, nuorten ajatusmaailmaan sekä varhaisen tuen kehittämiseen kuntasektorilla suuntasivat hankkeen pariin.

Nuoret ja nuorisokulttuuri ovat tällä hetkellä ajankohtainen, uutisoitu sekä yleisönosaston palstoja värittävä aihe. On keskusteltu muun muassa nuorten syrjäytymisestä, huostaanottojen lisääntymisestä, nuorten välisistä pahoinpitelyistä sekä kouluammuskeluista. Tutkimuksen toivotaan osaltaan palvelevan Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun kehittämishanketta suunniteltaessa perhevalmennuksen työryhmiä - Kvarttiryhmiä. Ryhmien tarkoituksena on osaltaan tukea nuorta ja hänen vanhempiaan nivelvaiheessa; nuoren

---

¹ Kursivoidut lainaukset ovat otteita nuorten vastauksista.

siirtyessä alakoulusta yläkouluun. Tutkimuksen toivotaan osoittavan nuorten neljä keskeisintä huolenaihetta, joita voitaisiin hyödyntää teemoina Kvarttiryhmissä. Vanhemmuuden tukemisen tulisi olla avainlähtökohtana nuorten hyvinvoinnin vahvistajana. Tavoitteena on, että tehtävä tutkimus valottaa nuorison parissa työskenteleville että nuorten vanhemmille osaltaan tämän hetkistä nuorten ajatusmaailmaa sekä mahdollisesti syventää nuorison parissa työskentelevien ammatillisia valmiuksia.

Nuorten ystävien lehdessä (2010) todettiin uudistetun lastensuojelulain tuovan ehkäisevälle työlle lisää velvoitteita, sillä lastensuojelun kokonaistilanne on maassamme kestävä: huostaanottotilastot jatkavat kasvua. Tämä heijastelee ehkäisevän työn puutetta, kyvyttömyyttä siirtää työn painopistettä varhaiseen tukeen sekä puutteesta mielenterveys- ja päihdepalveluihin. Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrä kaksinkertaistui reilussa kymmenessä vuodessa. Kirjoituksessa pohdittiin lukujen taustalla olevia vaikuttimia. Kertovatko ne vanhempien kasvatuskyyttömyydestä, mielenterveysongelmista sekä päihteidenkäytöstä vai kasvatuksen ammatillistumisesta ja matalasta kynnyksestä hakeutua asiantuntija-avun piiriin. Luvut ovat karua luettavaa ja syyt lienevät moninaiset. Oleellista olisi yhdistää mahdollisimmat monet auttamistahot ja kehittää uusia soveltuvia, varhaisia työskentelymenetelmiä perheiden tueksi.

”Jos mun veitsi uppoaa sun rintaan, niin kulta, sehän oli vahinko.” (© Agent)

2. TUKEVASTI ALKUUN, VAHVASTI KASVUUN - KEHITTÄMISHANKE

2.1 Hankkeen lähtökohdat

Pääkaupunkiseudulla alkoi syksyllä 2008 Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun - kehittämishanke. Hankkeelle haettiin rahoitusta sosiaali- ja terveysministeriöltä. (Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun -hankkeen rahoitushakemus 2008.) Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun -hanke on osa Etelä-Suomen Pääkaupunkiseudun Lapsen Ääni - hanketta, joka kuuluu valtakunnalliseen KASTE -ohjelmaan. Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun -hankkeella on perusteet tilastotietojen valossa - lapset ja nuoret tarvitsevat ennaltaehkäisevää, varhaista tukea ja puuttumista. Pääkaupunkiseudulla on omat erityispiirteet lasten ja nuorten sekä heidän perheiden ongelmassa. (Lapsen Ääni 2008.)

Valtakunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman (KASTE-ohjelma) mukaan kunta- ja palvelurakenneuudistusten tärkeimpinä tavoitteita vuosina 2008 - 2011 ovat väestön terveyttä ja hyvinvointia edistävien sosiaali- ja terveyspalvelujen

turvaaminen tulevaisuudessa. Tärkeintä on varmistaa jokaiselle lapselle hyvä lapsuus. Tällä pyritään ehkäisemään aikuisuuden psykososiaalisia ongelmia sekä syrjäytymistä. Lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalvelut eivät selvitysten mukaan kykene vastaamaan tämän päivän tarpeisiin. Tarvitaan uusia työmenetelmiä, uudenlaista muutosjohtajuutta sekä henkilöstörakenteen tarkoituksenmukaistamista. Organisaatioiden rakenteet tulee muodostaa sellaisiksi, että kyetään suuntaamaan riittävästi resursseja ennaltaehkäisevään toimintaan sekä varhaiseen tukeen. (Lapsen Ääni 2008.) Tällä hetkellä lasten ja nuorten ongelmat ovat kasaantuneet ja huono-osaisuus entisestään syventynyt. Syrjäytymisellä on taipumus myös siirtyä sukupolvelta toiselle. (Sisäasianministeriö 2007, 6.)

Kaikista Suomen lapsista 18 % (lähes 200 000) asuu pääkaupunkiseudulla. Alueella asuu hyvin toimeentulevaa ja korkeasti koulutettua väestöä. Suurin osa lapsista ja nuorista voivat tällä hetkellä paremmin kuin koskaan aiemmin. Vallitsevan tilanteen kääntöpuolena yhä useampi lapsista joutuu elämään perheessä, jonka toimeentulo jää köyhyysrajan alapuolelle. Lasten ja nuorten pahoinvointi on lisääntynyt. On arveltu, että 20-30% alueen lapsista kasvaa riskioloissa. Näissä perheissä vanhemmat käyttävät muun muassa päihteitä tai turvautuvat väkivaltaan. (Lapsen Ääni 2008.)

Vuonna 2008 voimaan tulleen lastensuojelulain yleisten säännösten tarkoituksena on ”turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun”. Lain puitteissa annetut tavoitteet eivät ole toteutettavissa yksilökohtaisilla palveluilla sekä tukitoimilla. Viranomaisten on punnittava eri ratkaisuvaihtoehtoja, jotta kyetään turvaamaan säännöksessä luetellut lasten oikeudet. Uusin lastensuojelulaki painottaa huoltajien ensisijaista vastuuta lasten hyvinvoinnista mutta korostaa viranomaistukea vanhempien sekä huoltajien kasvatustehtävässä. Viranomaisapua on tarjottava ja puututtava riittävän varhain ja ehkäisevän lastensuojelun puitteissa edistettävä ja turvattava lapsen kasvua sekä tuettava vanhemmuutta. (Räty 2007, 17-18, 21, 33; Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009-2012.)

Lasten ongelmat ovat monimutkaistuneet sekä pahoinvointi lisääntynyt. Tähän ovat vaikuttaneet muun muassa taloudellisen eriarvoisuuden lisääntyminen, vanhempien työsidonaisuuden kohoaminen sekä perhepoliittisten etuuksien kaventuminen. Vanhemmat kamppailevat omasta toimeentulostaan ja tulevaisuus näyttäytyy epävarmana. Vaikutukset ulottuvat omiin lapsiin. (Lapsen Ääni 2008.)

12-17 -vuotiaiden nuorten huostaanottotilastot ovat jatkaneet nousua, kun samanaikaisesti kunnat ovat joutuneet säästötoimenpiteiden paineiden alle. Vuoden 2010 Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen keräämien tilastojen mukaan esimerkiksi kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä kasvoi 21 %. Viime vuosina huostassa tai kiireellisesti sijoitettuna olevien lasten kokonaismäärä on kasvanut 2-6 % vuosivauhdilla. Lastensuojelun sosiaalityön ja avohuollon asiakasmäärien lisääntyminen puhuu karua kieltä peruspalvelujen riittämättömyydestä

kunnissa. Perheitä ja lapsia ohjataan enenevissä määrin ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta lastensuojelun sosiaalityön asiakkaiksi sekä avohuollon tukitoimien piiriin. Kasvaneet lukumäärät kertovat lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntymisestä. (Helsingin kaupunki 2010a; 10. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2010, 3.8.)

Lapsen hyvinvointia suojaavat ja uhkaavat monet tekijät. Palvelujärjestelmä pyrkii tukemaan sekä vahvistamaan suojaavia tekijöitä ja vastaavasti heikentämään tai poistamaan erilaisia riskitekijöitä. Köyhyyttä ja sen aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia pyritään myös lieventämään muun muassa erilaisin sosiaalisin tulonsiirroin. Lapsiperheiden palveluja on kehitetty pääkaupunkiseudulla. Pääpiste on ollut varhaisen tuen kehittämisessä esimerkiksi päivähoitossa, kouluissa, leikkipuistoissa ja neuvoloissa. Kehitystyö on tehty Helsingissä, Espoossa sekä Vantaalla oman kunnan sisällä. Haasteita lapsiperheiden palveluille sekä henkilöstön osaamiselle luovat perheiden elinolot ja niiden sosiaalisten verkostojen puute, lapsiperheiden runsas muuttoliike sekä työntekijöiden siirtyminen kunnasta toiseen. (Lapsen Ääni 2008.) Kehitystyö on saatettu alulle ja tätä tärkeää työtä tulee jatkaa. Tarvitaan pääkaupunkiseudun kuntien aiempaa tiiviimpää yhteistyötä, kuntakohtaisen erityisosaamisen jakamista sekä tiiviimpää yhteistyötä.

Lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn tarvitaan uusia poikkiphallinnollisia toimintamalleja. Nykyinen järjestelmä kaipaa kehittämistä sillä myös yhteiskunta on muuttunut. Moniammatillista työmuotoa tarvitaan, kun halutaan puuttua ongelmaan laajasti. Varhaisen puuttumisen -toimintamallin kehittämisessä ovat moniammatilliset työmuodot olleet osa sitä. Eri viranomaiset puuttuvat yhdessä ongelmiin ja etsivät ratkaisuja. On kaikkien etu, että lasten ja nuorten syrjäytymistä ennaltaehkäistään ja syrjäytymiskierre katkaistaan. (Sisäasianministeriö 2007, 8,16,21)

2.2 Hankkeen tavoitteet, keinot ja vaikuttavuus

Etelä-Suomen Lapsen Ääni -yhteishankkeiden yleistavoitteena on lapsi- ja perhelähtöisen varhaisen vastuunoton ja osallisuuden lisääminen. Hankkeissa korostetaan erityisesti sosiaalista eheyttä. Tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä, joilla muun muassa ehkäistään syrjäytymistä. Vuosille 2009-2011 asetettuja tavoitteita olivat: osallistava ja ennaltaehkäisevä toiminta, varhainen tuki ja puuttuminen sekä vaikuttavat ja intensiiviset toimintatavat nuorten syrjäytymisen ja huostaanottojen ehkäisyyn. Kaikissa painoalueissa on tarkoituksena korostaa monikulttuurista työtettä. Hankkeiden tavoitteet pohjautuvat KASTE -ohjelmaan. (Lapsen Ääni 2008.)

Tukevasti Alkuun - hankkeen tärkeimpinä tavoitteina on etsiä uusia, kuntarajat ylittäviä tapoja tukea varhaisesti lapsiperheitä. Lisäksi tavoitteena on kehittää ehkäisevän työn ja varhaisen tuen palvelurakenteita sekä uusia moniammatillisia toimintamalleja lasten ja nuorten peruspalveluissa ja luonnollisissa kehitysympäristöissä kuten neuvoloissa, päiväkodeissa, leikkipuistoissa ja kouluissa. Hankkeessa on tarkoitus myös kehittää henkilöstön ammatillista osaamista ja asiantuntijuutta varhaisen puuttumisen ja varhaiskasvatushenkilöstön pedagogisen tuen antamisessa. Työntekijöiden osaamista parannetaan kunnat ja hallintokunnat yhdistävällä koulutuksella. Perheille ja työntekijöille tuotetaan materiaalia sekä vahvistetaan toiminnan systemaattista arviointia ja tutkimusta. (Mt.)

Toimivalla verkostoyhteistyöllä kyetään parantamaan lasten ja nuorten hyvinvointipalveluja. Verkostoja luodaan ja kehitetään hankkeen edetessä. Verkostotoimijoita koulutus - ja tutkimusyhteistyön osalta voivat olla kuntien organisaatiot, Helsingin yliopisto, alueen ammattikorkeakoulut sekä oppilaitokset. Yhteistyörakenteita vahvistetaan ja luodaan samanaikaisesti toimintamallien kehittämisen kanssa. (Mt.)

Kehittäminen perustuu Perhekeskus-toimintamalliin. Mallissa toimijat vastaavat perheiden tarpeisiin yhdessä. Toiminta keskittyy lasten, nuorten, vanhempien osallisuuteen sekä perheiden vahvuuksien, omien voimavarojen ja vertaistuen hyödyntämiseen. Hankkeella pyritään luomaan positiivisia vaikutuksia lapsiperheiden arkeen. Lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa hyvinvointia, osallisuutta sekä vertaistukea on tarkoitus lisätä ja vahvistaa. (Mt.)

Tarkoituksena on luoda matalan kynnyksen palveluja ja vastata perheiden tarpeisiin tarjoamalla varhaista tukea. Pääkaupunkiseudun kuntien sekä eri hallintokuntien yhteistyötä pyritään lisäämään luomalla toimivat yhteistyörakenteet lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluihin. Lasten ja nuorten parissa työskentelevien ymmärrystä ja tietämystä lasten kasvun ja kehityksen suojaavista tekijöistä sekä syrjäytymisen ehkäisevistä menetelmistä

syvennetään koulutuksen kautta. Esimerkkeinä koulutuksesta voivat olla moniammatillinen kasvatuskumppanuus, lasten ja vanhempien vertaistuen vahvistaminen, perhevalmennuksen orientoiva koulutus, osallistavat sekä aktiivisen vuorovaikutuksen menetelmät. Työntekijät osaavat myös havainnoida lasten ja nuorten kehitystä laaja-alaisesti sekä systemaattisesti ja puuttua varhaisesti esiin nouseviin ongelmiin. Lapselle ja nuorelle ja heidän perheilleen kyetään antamaan heidän tarvitsemaa tukea jo varhaisessa vaiheessa. (Mt.)

Tarvitaan erilaisia keinoja, joilla voidaan saavuttaa moninaiset tavoitteet. Varhaisen puuttumisen malleja levitetään vauvaperheiden, päivähoitoikäisten sekä ala- ja yläkouluikäisten kanssa tehtävässä työssä ja toiminnassa. Vanhempia, lapsia sekä nuoria tuetaan hankkeessa. Moniammatillista perhevalmennus - mallia laajennetaan koskemaan pikkulapsiperheiden lisäksi myös esikoulu- ja yläkouluikäisien perheitä. Nuorille ja heidän vanhemmilleen järjestetään erikseen samanaikaisesti yhteensä neljä ryhmäkokoonnutumiskertaa. Perhevalmennusmallin ryhmät eli Kvarttiryhmät toteutetaan yhteistyössä muun muassa sosiaaliviraston, päivähoidon, terveyskeskuksen, opetusviraston ja nuorisosiainkeskuksen kanssa. Pilotoitavan mallin sisältö ja rakenne suunnitellaan lasten ja vanhempien tarpeiden kuulemisen tuottaman tiedon perusteella. (Mt.)

Opinnäytetyössä keskitytään Helsingin Tukevasti Alkuun -hankkeeseen ja hankkeen sisällä erityisesti nuoriin ja heidän perheisiinsä. Tutkimuksessa tarkastellaan helsinkiläisten yläkouluikäisten nuorten kokemuksia hyvinvoinnistaan, huolenaiheistaan sekä vuorovaikutuksesta heidän ja vanhempiensa välillä. Tutkimustulokset toimivat apuna, kun laajennetaan nuorten perhevalmennus -mallin sisältöä ja rakennetta - ryhmien aihealueet kumpuavat osaltaan tutkimustuloksista. Tutkimuksen tarkoituksena on saada subjektiivista tietoa nuorten omien kokemusten ja käsitysten mukaisista todellisista tuen tarpeista. Tämän kautta pyritään selvittämään näkemyksiä nuorten tarvitsemalle tuelle eri tukiryhmiltä: vertaiset, vanhemmat ja sosiaaliviranomaiset.

Perhevalmennus- mallilla on tarkoitus tukea vanhemmuutta lapsen eri kouluvaiheissa sekä lasta lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle sekä nuoren siirtyessä yläkouluun, mitkä ovat lapsen ja nuoren elämässä tärkeitä ja jännittäviä aikoja. Toisaalta näissä lapsen ja nuoren elämän murrosvaiheissa on yksilön syrjäytymisen riski olemassa. Perhevalmennus on tarkoitus tehdä pilotoitina, jossa vetäjinä tulevat todennäköisesti toimimaan esimerkiksi nuorisotoimi, opetusvirasto, sosiaalivirasto, kouluterveydenhuolto sekä Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Hankkeen osallisten yhteistyötä vahvistetaan muun muassa yhteisillä koulutuksilla. Helsingissä kehittämistyö nojautuu jo olemassa oleviin varhaisen tuen alueellisiin ja toiminnallisiin rakenteisiin. Hankkeessa on mukana monia yhteistyökumppaneita. Näitä ovat muun muassa terveyskeskus, sosiaali- ja opetusvirasto, nuorisosiainkeskus, oppilaitokset, järjestöt sekä seurakunnat. Hankkeen tutkimus- ja kehittämistyön kautta kyetään levittämään hyviä käytäntöjä - hankkeessa luotuja uusia malleja sekä vanhoja toimivia työtapoja ja - malleja.

Hyvien käytäntöjen levittämisen ja hyödyntämisen toivotaan tulevan toimivaksi arjen työtavaksi. (Lapsen Ääni 2008.)

Toteuttajina toimivat pääkaupunkiseudun kunnat yhdessä. Kehittämistyön hankkeessa on kaksi lähestymistapaa. Näitä ovat yhteiskehittäminen sekä verkostomainen toimintatapa. Näihin toimintatapoihin liittyy omat kehittämisen ydinprosessit - toimintamallit, rakenteet ja konkreettiset lasten- ja nuorten toimintaympäristöt. Lisäksi yhteiset tukiprosessit ovat kehittämisen toimintatapoja. Näitä ovat koulutus, tiedotus, arviointi sekä projektihallinto. (Mt.)

Kehittämistyössä kiinnitetään huomiota kaikkiin lapsiperheisiin; myös erityistä varhaista tukea tarvitseviin perheisiin. Moniammatillista sosiaali-, terveys- ja opetuspalveluiden toimintaa kehitetään pienten lasten perheistä aina murrosikäisten perheisiin. Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun -hankkeen keskeisinä toimijoina ovat sosiaali-, terveys-, varhaiskasvatus- ja opetustoimen palvelut. (Mt.)

3. TEOREETTISET KIINNITYSKOHDAT

3.1 Nuoruuden määrittelyä ja sen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavia tekijöitä

Nuoruutta voidaan pitää hankalasti määriteltävänä käsitteenä; se konstruoidaan eri alojen asiantuntijapuheissa muun muassa eri tieteenalojen lähtökohdista käsin (Kivelä & Ahola 2007, 18.) Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén (2003, 14) näkevät nuoruuden elämänvaiheena, jolloin nuori kasvaa fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. Tämän ihmiskäsityksen mukainen määritelmä käsittää nuoren kokonaisuutena. Holistinen nuoruuden määrittely soveltuu Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun - kehittämishankkeen nuoruuden määrittelyyn.

Nuoruutta määritellään siirtymävaiheeksi lapsuudesta aikuisuuteen, milloin opetellaan aikuisuuteen kuuluvaa vastuullisuutta sekä oman elämän hallintaa. Nykyään aikuisten ja nuorten arvokäsitykset limittyvät lähelle toisiaan. (Hoikkala 1993, 56.) Nuoruus on aikaa, jolloin nuoret pyrkivät opettelemaan vastuun ottamista omasta elämästään; prosessissa tarvitaan aikuisten tukea ja opastusta. (Hokkanen & Kultavirta 1998, 5.) Tutkimuksessa nuoruutta ei nähdä ikärajaan sidottuna, kuten 2008 voimaantullut lastensuojelulaki sen määrittää. Laissa nuoreksi määritellään 18-20-vuotias ja lapseksi alle 18-vuotias henkilö. (Räty 2007, 31.)

Nuori tarvitsee kasvaakseen ja kehittyäkseen tukea. Yksilön tulee saada osakseen rakkautta, ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä, joiden avulla yksilö vähitellen irrottautuu itsenäiseen elämään. Kehitysprosessi tapahtuu tasapainoiluna vapauden ja vastuun sekä turvallisten rajojen välillä. Nuori tarvitsee aikuisen lähellä oloa muuttuvan kehonsa ja epävarman minänsä tueksi. Aikuisen avustuksella nuori oivaltaa omat vahvuutensa ja saa näin itseluottamusta onnistumisten kautta. Nuori tarvitsee turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, kehitystään monipuolisesti ohjaavia haasteita sekä suotuisan kasvuympäristön. Nuoren elämässä kodin ja koulun kasvatustehtävän lisäksi merkityksellinen rooli on nuoren omalla vertaisryhmällä. (Aaltonen ym. 2003, 14-15.)

3.2 Nuorten hyvinvointia rakentamassa

Nuorten hyvinvointia on kuvattu kirjavin jaotteluin; sitä on arvioitu esimerkiksi fyysisen, psyykkisen, vuorovaikutussuhteisiin liittyvän hyvinvoinnin kautta tai käyttäytymisongelmien määrän kautta. Lähtökohtaisesti tutkimuksen hyvinvoinnin jäsenitys pohjautuu Röngän & Poikkeuksen sekä muiden aiempien tutkimusten näkemykseen, että hyvinvointi kattaa monia elämäntilanteita. Hyvinvoinnin tarkastelun kohteeksi voidaan ottaa esimerkiksi nuorten tyytyväisyys ja hallinnan tunteet, päihteiden käyttö sekä psykososiaalinen hyvinvointi. Hyvinvoinnin mekanismeja kyetään tulkitsemaan vain epäsuorasti. Nuori antaa useimmiten rehellisen ja todenmukaisen kuvan kokemastaan vanhemmuuden laadusta. (Rönkä & Poikkeus 2000, 5-6.)

Lindqvistin (2008, 11) mukaan samalla, kun asiantuntijatieto lapsen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä on lisääntynyt, elämme yhteiskunnassa taloudellisessa ja sosiaalisessa muutoksessa. Muutokset ovat heijastaneet vaikutuksensa vanhemmuuteen, lastensuojelun tilastoihin sekä lapsiperheiden palvelujen kehittämiseen.

Tutkimuksessa nuorten hyvinvointi ymmärretään laaja-alaisesti. Näkemys pohjautuu Turtiaisen 2004 väljästi määrittämään hyvinvointikäsitteeseen. Hyvinvointi nähdään nuorten ajatuksina; mikä menee hyvin, mitä on tämän hetkinen ja tulevaisuuteen sijoittuva hyvä elämä (Turtiainen & Kauppinen 2004, 118).

Kareinen (2008, 45-46) jaottelee hyvinvoinnin kentät yhdessä tekemisen osioon (fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen ulottuvuus), terveyteen, identiteettiin sekä osallisuuteen. Hyvinvoinnin edistäviä tekijöitä listattiin olevan muun muassa koti, koulu, kaverit sekä erilaiset järjestöt. Tulisi pohtia, miten yhteisöllisiä rakenteita kyettäisiin vahvistamaan ja miten hyvinvoinnin tarpeisiin kyettäisiin vastaamaan.

3.3 Vanhemmuutta vahvistaen

Lapsen myönteisen kasvun ja kehityksen kannalta oleellista on vanhemman tai häntä huoltavan aikuisen kyky huolehtia lapsen perushoidosta sekä vastata lapsen terveydellisiin sekä kehityksellisiin tarpeisiin. Vanhemmuudelta tarvitaan muun muassa äidin ja isän aitoa kykyä osoittaa lapsilleen rakkautta sekä ymmärrystä lapsen tarpeista ja kehityksestä. (Helsingin kaupungin sosiaalivirasto 2007, 4, 12.) Hämäläinen-Luukkainen (2004, 17-18) korostaa rajojen merkitystä nuoren kasvuun. Kodin rajattomuus saattaa aiheuttaa nuorelle turvattomuuden tunnetta. Osa vanhemmista on voimattomia sääntöjen kiinnipitämisessä ja toisaalta osa voi pelätä myös nuoren rajoittamista tai ei ymmärrä, että nuori tarvitsee aikuista mallia rinnalleen enemmän kuin tasavertaista kumppania. Vanhemmilla saattaa olla myös monitahoisia ongelmia muun muassa päihteiden käyttöä ja parisuhdeongelmia. On vaarana, että nuori saa toimia täysin oman tahdon mukaisesti ja elämää leimaa epäsäännöllinen arkirytm, jolloin kotiintuloaikoja ei ole ja esimerkiksi tietokoneella pelaamista ei rajoiteta lainkaan.

Hoikkala (1993, 49, 52-53) näkee vanhemmuuden perheen sisäisinä vuorovaikutusmalleina. Vanhemmat, lapset ja nuoret nähdään rinnakkaisina ja miltei tasavertaisina yksilöinä. Vanhemmilla on mahdollisuus omaan kasvuun seuratessaan omien lastensa kasvua. Vastuullisessa vanhemmuudessa vanhemmuuden tehtävänä on luoda hyvät edellytykset lasten kasvuun. Tämä tapahtuu huolenpidolla, harrastuksiin ohjaamisella, koulutuksen turvaamisena ja rajoittamisena. Kaiken lähtökohtana on keskustelevuus sekä vastavuoroisuus - vanhemmat kuuluvat lastensa elämään ja vastaavasti lapset vanhempiansa elämään.

Vanhemmuuden toimintakykyä tukevat monet tekijät. Näitä ovat muun muassa perushuolenpito, turvallisuus, emotionaalinen lämpö, oppimisen tukeminen, ohjaus ja rajat sekä vakaus ja jatkuvuus. Lapsen perushuolenpitoon kuuluu kyky huolehtia fyysisistä tarpeista kuten riittävästä unen saannista, ravinnosta ja puhtaudesta. Turvallisuuden varmistamisella tarkoitetaan muun muassa lapsen suojelemista väkivallalta, vaaroilta, sekä lapsen itsensä vahingoittamiselta. Emotionaalisessa lämmössä tiedostetaan lapsen emotionaaliset tarpeet ja vastataan niihin; lapsi saa osakseen arvostusta ja välittävää lämpöä. Lapsen oppimista tuetaan edistämällä lapsen oppimista ja älyllistä kehitystä. Lapsi saa onnistumisen kokemuksia, mitä tukevat vuorovaikutus ja kannustaminen. Lapsen omien tunteiden ja käyttäytymisen säätelyssä auttavat vanhemman kyky ohjata ja asettaa rajoja. Perheympäristön on oltava riittävän vakaa, jotta turvataan lapsen paras mahdollinen kehitys. (Helsingin kaupungin sosiaalivirasto 2007, 4, 12-13.)

Vanhemmuuden suojaavia tekijöitä ovat muun muassa avun vastaanottaminen, ainakin toinen vanhemmista on terve, kasvatus on iänmukaista, johdonmukaista sekä yhteisön sääntöjen

mukaista. Suojaavina tekijöinä voidaan pitää myös kykyä nähdä lapsen tarpeet sekä hyvä vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä. Vanhemmuuden riskitekijöitä voivat olla epäjohdonmukaiset kasvatuskäytännöt, vanhemman kykenemättömyys havaita omaa tai lapsen ongelmaa, mielenterveys- tai päihdeongelma, parisuhdeväkivalta, vanhemman rikollinen tai väkivaltainen käyttäytyminen sekä lapselle annettavan ajan vähyys. (Helsingin kaupungin sosiaalivirasto 2007, 4, 13- 14.)

Suomalaisen äitiys- ja lastenneuvolan tavoitteena on lapsen ja perheen mahdollisimman hyvä terveys. Lapsi ja perhe kuuluu neuvolan piiriin siihen saakka kunnes lapsi täyttää seitsemän vuotta. Tämän jälkeen koulun oppilashuollon tulee vastata lapsen ja nuoren hyvinvoinnista kokonaisvaltaisesti. Vaarana on yhteiskunnan turvaverkon ulkopuolelle jäävät lapset, joiden vanhemmat laiminlyövät kasvatusvelvollisuuksiaan. (Sisäasianministeriö 2007, 7.) Hiila (2005, 5) painottaa murrosikäisten nuorten tarvetta omille vanhemmilleen sekä muille vastuullisille aikuisille. Vanhemmat tarvitsevat puolestaan vertaistukea sekä yhteiskunnan tarjoamaa tukea - murrosikäinen nuori saa monet vanhemmat neuvottomiksi. Toisaalta yhteiskunnan tarjoamissa tukipalveluissa on murrosikäisen nuoren kohdalla kuilu, jolloin lastenneuvolat eivät enää palvele ja perheneuvolat ovat ylikuormitettuja vastaamaan tavallisten perheiden ongelmiin. Henricsonin & Rokerin (2000, 763, 779) mielestä nuorten vanhempien tulisi vaatia tukea vanhemmuudelleen. Tukea tarvitsevat kaikki perheet - eivät ainoastaan ongelma-perheet. Nuorilla on muun muassa sosiaalisia ongelmia, joihin he tarvitsevat vanhempiensa tukea.

3.4 Varhainen tuki terveyttä ja hyvinvointia edistämässä

Terveyden edistämisessä terveystoimittainen vaikuttaminen nousee entistä tärkeämpään osaan. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset sekä kansalaiset tarvitsevat uusia valmiuksia osallistuakseen terveyttä ja hyvinvointia edistävään päätöksentekoon. Asiakastyön kehittämisen lisäksi tarvitaan yhteisön aktivoinnin kehittämisohjelmia. Kehitettäessä terveyttä edistäviä palveluja olisi myös asiakkaiden asemaa vahvistettava. Näin asiakkaat voisivat osallistua ja vaikuttaa oman terveytensä edistämiseen. (Hakulinen, Hirvonen, Koponen, Pietilä, Salminen & Sirola 2001, 56.)

Helsingin kaupungin Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa painotetaan hallintokuntien yhteistä vastuuta sekä kehittämistä lasten, nuorten ja perheiden tarpeista käsin. Tarvitaan peruspalveluiden riittävää resursointia. Sosiaaliviraston perhekeskuksen keskeisenä tehtävä on tarjota perheille tarpeenmukaista varhaista tukea nuorten kasvatukseen ja vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä. Lapsiperheiden kanssa työskentelevien yhteisenä tavoitteena on turvata lapselle hyvä kasvu, kehitys sekä tukea laaja-alaista hyvinvointia. Varhaisessa vaiheessa kohdennettu laadukas tuki on vaikuttavaa ja tuloksekasta; tällöin perheen omat voimavarat kyetään valjastamaan, koska ongelmat eivät ole liian kasautuneita ja monisyisiä. Keskeisenä ajatuksena varhaisessa tuessa on lapsen hyvinvoinnin turvaaminen vanhemmuutta ja koko perhettä tukien. (Lounatvuori & Lindqvist 2008, 4-5.)

Aikuisten ja lasten voimavarojen kokonaisvaltaista tukemista painotetaan varhaisen tuen mallissa. Perhe tulisi nähdä kokonaisuutena, jossa yhden jäsenen terveys ja hyvinvointi sekä jäsenten väliset suhteet vaikuttavat muihin. Tutkimuksen mukaan jonkun perheenjäsenen tuen tarpeen ilmentyessä, tulisi arvioida myös muiden jäsenten ennaltaehkäisevän tai varhaisen tuen tarpeita. (Tulisalo 1999, 175.)

Häggman-Laitila (2001,187) määrittää varhaisen tuen ja perhekohtaisen työn vaikuttavuuden näkyvän muun muassa perhe-elämän laadun kohentumisena vanhemmuudessa, lasten kasvatuksessa, tukiverkostojen ja myönteisten elämäntietojen vahvistumisena. Perheen ja vanhemmuuden tukeminen edellyttävät uudenlaista työtettä ja varhaista tukea (Pietilä & Eirola & Vehviläinen-Julkunen 2001, 165). Lindqvist (2008, 11-12) näkee varhaisen tuen haastavana käsitteenä, toimintana sekä työorientaationa. Vaikutuksensa tähän heijastelevat osaltaan työmuodon ja ammatillisen asiantuntijuuden nuoruus. Varhaisen tuen työkentässä pyritään tunnistamaan lapsen hyvinvointia uhkaavia riskitekijöitä ja puuttumaan riskeihin ennen kuin ne muuttuvat suuriksi ongelmiksi. Riskitekijöiden lisäksi on hyvä tarkastella hyvinvointia vahvistavia ja suojaavia tekijöitä sekä prosesseja, jotka vaikuttavat hyvinvoinnin ja kehitysriskien syntyyn.

Varhaisen tuen periaatteita olivat Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lapsiperheprojektissa asiakaslähtöinen työote ja asiakkaan omien voimavarojen esille valjastaminen, tavoitteellisen yhteistyön mahdollistaminen, asiakkaan kokonaisvaltainen tukeminen sekä työntekijän työnkuvan ja -menetelmien räätälöinti asiakkaiden tarpeisiin nähden. Terveyttä edistävä muutos tapahtuu ihmisen vahvuuksien avulla. Varhaisen tuen mallien tulisi olla asiakaslähtöisiä ja lähteä asiakkaan tarpeista. Hän saisi itse arvioida millaista tukea hän tarvitsee ja onko tuki ollut hyödyllistä. (Häggman-Laitila 2001, 188.)

KASTE- ohjelman (3.1.1) mukaan vaikuttavia sekä kustannustehokkaita tapoja kohentaa ihmisten elämisen laatua ovat: terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistävien olosuhteiden ja palvelujen vahvistaminen, ongelmien ennaltaehkäisy sekä varhainen puuttuminen. (Lapsen Ääni 2008.) Nuorten ja lasten syrjäytymiseen johtavista prosesseista herättää alati kasvavaa huolta. Tarvitaan varhaista puuttumista ja syrjäytymisen ennaltaehkäistävää toimintaa, jotka tulisi huomioida niin koulua koskevassa lainsäädännössä että koulujen opetussuunnitelmissa. Hallitus on omassa politiikkaohjelmassaan listannut tavoitteeksi puuttua kokonaisvaltaisesti syrjäytymiskehän. Painopistettä tulisi kohdentaa muun muassa vanhemmuuden tukemiseen sekä perheiden sosiaalisen ahdingon kaventamiseen. Koulun oppilashuollon tehtävänä on vastata lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Tämä moniammatillinen tukiryhmä koostuu pääsääntöisesti opetuksen, opinto-ohjauksen, erityisopetuksen, kouluterveydenhuollon sekä sosiaalityön edustajista. (Kivelä & Ahola 2007, 8.)

3.5. Nuorten syrjäytyminen ja sen ennaltaehkäiseminen

”Elämä on matka.

Nykyisyys hetki matkalla menneisyydestä tulevaisuuteen.

Syrjäytyminen ja selviytyminen,

ilo ja suru, valo ja varjo läpäisevät toisiaan.

Elämä jännittyy kahden ääripään väliin.”

(Murto 1994; mukaillen Kuorelahti & Viitanen 1999, 57.)

Syrjäytyminen määritellään yleistyneen käsityksen mukaan useiden elämänalueiden ulkopuolelle joutumisena. Yksilön toimintamahdollisuudet ovat rajoitettuja tai useita sosiaalisia ongelmia kasautuu samoille henkilöille. Nuoren tyypillisen syrjäytymisen polun lähtökohtana on ollut moniongelmainen perhe. (Rönkä 1996, 8,13.)

Aaltonen ym. (2003, 360-362) mukaan syrjäytyminen tulisi nähdä prosessina, jossa elämänhallinnasta siirrytään syrjäytymistä kohden. Syrjäytymiseen prosessina liittyy syrjäytymisen kasaantuminen ja sen etenemiseen vaikuttavat erilaiset puutteet hyvinvoinnissa. Nämä puolestaan johtavat heikentyneeseen elämänhallintaan. Syrjäytyminen on syvempää, jos nuori joutuu syrjään useammalla elämän alueella. Syrjäytymistä voidaan tarkastella taloudellisten resurssien, sosiaalisten suhteiden, vuorovaikutuksen sekä vaikuttamismahdollisuuksien kannalta. Syrjäytyminen ilmiönä on monimuotoista. Tästä syystä nuorten syrjäytymisen tarkkoja tilastoja on mahdotonta esittää. Arviona kustakin ikäluokasta

syrjäytymisvaarassa olisi 2,5 %. Nuorten syrjäytyminen aiheuttaa yhteiskunnalle suuria kustannuksia. Toisaalta nuorten ja perheiden syrjäytymisestä aiheutuvaa henkistä kärsimystä ei edes rahassa kyetä mittaamaan.

KASTE - ohjelman Etelä-Suomen aluejohtoryhmä on linjannut kehittämistoiminnan tärkeimmäksi alueeksi lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyn. Ennaltaehkäisevää työtä, varhaista tukemista ja puuttumista sekä korjaavia palveluja on kehitettävä. Tämä on myös Kaste - ohjelman mukaista, jossa tavoitteena on lasten ja nuorten osallisuuden lisääntyminen sekä syrjäytymisen väheneminen. (Lapsen Ääni 2008.) Moniammatillinen yhteistyö toimii voimavaraistavana työskentelymuotona kun suunnitellaan ja toteutetaan nuorille aikuisille erilaisia kehittämisprojekteja.

Syrjäytymisestä puhutaan nyky-yhteiskunnassa yhä enenevässä määrin. Tasavallan presidentti Niinistö nosti esimerkiksi yhdeksi tärkeimmiksi teemoikseen vaalikampanjoinnissaan nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen ja kerää tällä hetkellä asiantuntijoita sekä tietoa pohtimaan keinoja, miten kyettäisiin estämään syrjäytymistä sekä keinoja, miten jo syrjäytyneitä kyettäisiin auttamaan. Suomessa on tällä hetkellä kymmeniätuhansia nuoria, jotka ovat pudonneet yhteiskunnan turvaverkkojen ulkopuolelle. (Hannula 2012.) Syrjäytyminen käsitetään monesti maahanmuuttajien tai vähemmistöryhmien ongelmaksi, mutta myös nuoret kokevat syrjäytymisuhan henkilökohtaisena uhkana. Koulutuspaikkojen ulkopuolelle jääneet, työttömät, omaa itsenäistä elämäänsä aloittelevat nuoret ovat useasti syrjäytymisvaarassa. Ilman asiantuntevaa ja arjen hallinnan tukea nuoret eivät mahdollisesti kykene elämäänsä järjestämään. (Lapsen Ääni 2008.)

Kivelä & Ahola (2007, 14-15) olivat mukana Turun ja Salon seutukuntien VaSkooli - hankkeessa, jossa pyrittiin ehkäisemään nuorten syrjäytymistä koulutuksesta erilaisten tukipalveluiden ja ohjauksen avulla. Hankkeen puitteissa tutkittiin nuorten näkemyksiä omasta tilanteestaan ja käsityksiä koulutusjärjestelmästä sekä omista vaikuttamismahdollisuuksista. Nuorten elämänpiiriin vaikuttavia ammattilaisia haastateltiin myös osana tutkimusta. Tarkoituksena oli tuottaa mahdollisimman laaja-alaista tietoa nuorten tilanteiden kokonaiskuvasta sekä toimivista käytännöistä, miten ehkäistä nuorten syrjäytymistä. Projektin aikana oli tarkoitus kehittää syrjäytymisvaarassa oleville nuorille erilaisia tukitoimia sekä lisäämään eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja verkostoitumista. Syrjäytymisen ehkäisyyn tähtääviä toimintamalleja on kehitetty lukuisissa kehittämisprojekteissa.

Vilppolan (1999, 74) mukaan syrjäytymistä on ollut kaikkina aikoina ja se on koskettanut miltei kaikkia kansakuntia. Aiemmin siitä puhuttiin köyhyytenä tai huono-osaisuutena. Nykyään syrjäytymiseen terminä liitetään muun muassa huoli työttömyydestä, köyhyys, yksinäisyys, asunnottomuus, päihdeongelmat ja sosiaalisten sidosten puute.

Röngän (1996, 9-11) väitöskirjan mukaan ongelmakäyttäytyminen heijastelee ongelmia usein monilla elämänalueilla. Monissa syrjäytymistutkimuksissa on todettu, että ongelmat ovat alkaneet kasautua lapsuudesta alkaen ja jopa yli sukupolvien. Kehityksen riskitekijöitä ovat muun muassa lapsuudenperheen alhainen sosioekonominen asema, vanhempien alkoholiongelmat, lapsen aggressiivisuus ja ahdistuneisuus, heikko koulumenestys sekä koulusopeutumisen vaikeudet. Kouluiässä ilmenevät monenlaiset vaikeudet heijastelevat kasautuvia vaikeuksia aikuisuudessa. Erilaisilla ongelmilla, kuten lapsuusiän riskitekijöillä sekä sosiaalisen selviytymisen ongelmilla on taipumus kasautua aikuisiällä. Tämä on pitkäaikainen prosessi, jossa lapsuusiän riskitekijät kasautuvat ja ulottavat vaikutuksensa aikuisuuteen. Lapsuuden ongelmat välittyvät kehämäisesti aikuisuuteen siten, että seuraukset aiemmista vaikeuksista muuntuvat myöhempien ongelmien syiksi. Hämäläinen-Luukkainen (2004, 7) on samoilla linjoilla syrjäytymisen syntymekanismeista; peruskoulun nivelvaiheen ongelmat ovat näkyvissä jo aiemmin. Nuorten ongelmien kasautuminen on saattanut alkaa jo päiväkotikäisenä. Syrjäytymisen noidankehä on prosessi, jossa syrjäytyminen etenee ikään kuin vaihe vaiheelta prosessimaisesti.

Ongelmien kasautuminen on pitkäaikainen prosessi, jonka kehityskuluissa on sukupuolieroja; riskitekijöiden ja ongelmien kasautuminen on miehillä naisia yleisempää. Tytöt ja pojat reagoivat elämän vaikeuksiin eri tavoin. Esimerkiksi miesten käyttäytymisen haavoittuvuus, aggressiivisuus sekä alkoholiongelmat käynnistävät usein ongelmaketjuja eri elämänalueilla. Ongelmakäyttäytyminen on poikien ja miesten keskuudessa hyväksytympää, mikä puolestaan vahvistaa ongelmien kasautumista ja pysyvyyttä. Syrjäytymisen ehkäisemiseen suunnattavia toimenpiteitä ovat muun muassa koulutus- ja työuran tukeminen ja valvottu harrastustoiminta. Nämä estävät negatiivisten ulkoisten tapahtumaketjujen muodostumista. Lapset ja nuoret tarvitsevat luottamuksellisia ihmissuhteita ja onnistumisen elämyksiä, jotta heidän itsetuntonsa vahvistuisivat ja sisäiset selviytymiskeinonsa kehittyisivät. Nuorelle merkittävä elämäntapahtuma saattaa myös purkaa ongelmavyyhtiä. (Mt., 9-14)

Rönkä (1996, 14) näkee olennaisena tasapainon syrjäytymisen riskitekijöiden, sosiaalisen selviytymisen ongelmien sekä kehityksen suojatekijöiden välillä. Suojatekijöitä ovat yksilössä itsessään sekä omassa ympäristössä olevia elementtejä, mitkä edistävät selviytymistä. Syrjäytymisen ehkäisyä ei tulisi nähdä esimerkiksi työllisyyden hoitona vaan kokonaisvaltaisena lasten ja nuorten kehityksen tukemisena. Lapset ja nuoret tarvitsevat ennen kaikkea luottamuksellisia ihmissuhteita sekä onnistumisen elämyksiä, mitkä ovat itsetunnon ja muiden sisäisten selviytymisresurssien kehittämisen kannalta oleellisia. Moniongelmaisten nuorten ongelmavyyhtien purkautumiseen saattaa vaikuttaa jokin merkittävä elämän tapahtuma, niin sanottu kehityksen käännekohta.

Ollila (2008, 169-170, 174-175) näkee syrjäytymisen jakautumisen taloudelliseen sekä sosioemotionaaliseen alueisiin; ikään kuin näiden kahden epäonnistumisen liittona: köyhyytenä ja

kipeytenä. Syrjäytymisen peruskehysten muodostavat työttömyys, päihteet, oma jaksaminen sekä ihmissuhteet. On vaikeaa vetää rajaa huonon elämän ja syrjäytymisen välille, mutta syrjäytyneellä on kannettavana useampi elämän ankeuttaja. Väitöskirjassa nuoret kuvailivat vaikeaa elämäänsä esimerkiksi masentuneisuuden, synkkyyden sekä epätoivon teemoilla. Nuoret näkivät syrjäytymisen syiksi yksilön itsensä sekä onnettomat sattumat. Oma menestys tai pärjääminen on ensisijassa kiinni omasta itsestä. Siirtymä huonosta elämästä syrjäytymiseen nähdään oravanpyöränä, joka johtuu useimmiten yksilön omasta, nuoruudessa vallalle päässeestä vastuuttomuudesta tai välinpitämättömyydestä, joka on johtanut kunnollisen koulutuksen puuttumiseen.

Puuronen (1996, 33) näkee syrjäytymisen monitahoisena ilmiönä. Nuorelta puuttuu taloudellisia, poliittisia, sosiaalisia sekä kulttuurisia resursseja, kykyjä ja taitoja. Kulttuurisia resursseja ovat muun muassa koulutus, ammattitaito sekä kyky kommunikoida ja olla vuorovaikutuksessa toisen ihmisten kanssa. Syrjäytymisen kasautuvasta luonteesta voi syntyä syöksykierre, jota heijastelevat myös Suomen itsemurhakuolleisuus sekä mielenterveysongelmatilastot.

Lämsän (1999, 54-56) mukaan nuorten syrjäytymisellä tarkoitetaan lähinnä syrjäytymisvaaraa. Nuoruus on vaihe, jolloin alttius syrjäytymiselle selittyy elämänvaiheeseen liittyvillä muutoksilla. Normaali kehityskulku kulkee peruskoulutuksesta jatkokoulutuksen kautta työelämään kun samanaikaisesti siirrytään lapsuudenkodista itsenäiseen elämään. Yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ovat heijastuneet nuoruuden läpikäymiseen, kuten nuoruusiän pidentymisenä, koulutuksen ja sosiaalisen tuen eriytymisenä. Eriytyvät kasvuprosessit ja niihin vaikuttavat tekijät ovat entistä monimuotoisempia, mikä heijastelee nuorten syrjäytymisen mahdollisuuksien lisääntymistä. Nuoret joutuvat kilpailemaan koulutuksesta ja työpaikoista, mikä myös kasvattaa riskialttiutta. Huolimatta monista ongelmista on jokaisella nuorella voimavaroja. Tämä on nuoren elinpiiriin kuuluvien aikuisten tiedostettava. Nuorelle voi riittää yksi aikuinen, joka luottaa hänen nuoren mahdollisuuksiin rakentaa tulevaisuutta positiiviseen suuntaan.

Vilppola (1999, 82, 99-100) korostaa jälkihuolto- tai tukitoimenpiteiden kehittämisen tärkeyttä nuoren siirtyessä peruskoulusta jatkokoulutukseen ja edelleen työelämään. Lappalaisen mukaan yhteiskunnallisessa keskustelussa syrjäytymisvaarassa olevaksi määritellään koulutuksen ulkopuolelle jääneet tai jättäytyneet nuoret. Tutkija määrittelee syrjäytymisvaarassa olevan nuoren sellaiseksi, joka ei kykene selviytymään ongelmistaan ilman tukea tai ei pysty tiedostamaan omia ongelmiaan.

Syrjäytymiseen käsitteenä tulee suhtautua Rönkön mukaan kriittisesti sekä varovaisesti. Käsitettä viljellään väljästi julkisessa keskustelussa ja sen perussävy heijastelee negatiivisuutta ja niputtaa yksilön heikkoudet yhteen unohtaen vahvuudet. Käsite heijastelee myös moralisoiden millainen on hyvä elämä ja vastaavasti millainen elämäntapa syrjäytynyt. Syrjäytyminen käsitteenä on kohderyhmäänsä leimaava. Joidenkin väitteiden mukaan syrjäytymiskäsitteen käyttö jo itsessään tuottaa syrjäytymistä - erilaisuuden tunnetta yksilöissä, jotka eivät toimi toivottavan elämäntavan rajoissa. (Rönkä 1996, 7-8.)

Nuoren syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä on tärkeää edistää koulukäyntiä, koulutuspaikkoja ja työmahdollisuuksia sekä tukea perheiden olosuhteita. Vanhempien vastuuta tulee korostaa sillä vanhempien tuki ja valvonta on lasten kehityksen tärkein suojatekijä. Nuorille tulisi tarjota toiminta- ja harrastusmahdollisuuksia sekä - tiloja. Nuoren tulisi saada mahdollisuuksia yrittää ja antaa oppia ammatissa vaadittavia taitoja sekä sosiaalisia taitoja. Tärkeintä olisi tarjota onnistumisen elämyksiä. Sopivina väylinä voisivat toimia erilaiset pajakoulut ja työpajatoiminta. (Mt., 20-21.)

Toikan (2008) mukaan peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheeseen on kiinnitetty paljon huomiota ja erilaisia toimenpiteitä nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn on kehitetty. Syrjäytymisvaarassa ovat erityisesti peruskoulun päästötodistusta vaille jääneet sekä toisen asteen koulutuksen opintonsa keskeyttäneet nuoret. Tutkimusten mukaan tässä ryhmässä on syrjäytymisen kannalta suuria riskitekijöitä muun muassa päihteiden liikkakäyttöä, rikollisuutta sekä työttömyyttä. Perusopetuksen aikana oppivelvollisuusikäinen nuori on pääpiirteittäin yhteiskunnallisen kontrollin piirissä. Näin nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen tehtävät toimenpiteiden ajoittaminen jo peruskouluaikana on perusteltua. Varhaisen puuttumisen kautta kyetään suunnata nuorille tarvittavia tukitoimia jo ennen kuin ongelmat syvenevät. Nuoren koulukäynnin tukemiseen sekä onnistumisen kokemusten antamiseen on kehitetty ja tulee kehittää uusia toimintamuotoja. Eri puolilla Suomea on kehitetty paikallisiin olosuhteisiin toimivia ja hyviä toimintamalleja. Erilaiset kehittämismallit tarvitsevat kuitenkin runsaasti resursseja sekä valtion rahoitusta. Vastuu nuorista on yhteiskunnan kaikilla toimijoilla.

Kuntien yhteistyötä on kehitetty perustamalla esimerkiksi nuorille alueellisia tukipalvelupisteitä, jossa tunne-elämältään tai sosiaaliselta käyttäytymiseltään oireileville nuorille on tarjolla ohjausta. Kuntaliitto näkee perheen ja vanhemmuuden voimaistavan

merkityksen syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä; vanhemmuuden tukeminen ja valmentaminen nähdään tärkeinä keinoina. Yhteiskunnallisia erityistoimia tarvitaan vähemmän kun vanhemmat kykenevät itse hoitamaan omia lapsiaan. Lapsiperheiden ja erityisesti yksinhuoltajaperheiden taloudellista asemaa tulisi tukea aiempaa enemmän. Parempi toimeentulo vahvistaisi vanhemmuutta ja lapsiperheiden asemaa ja samalla ehkäisisi syrjäytymistä. (Toikka 2008)

*”Toivottavasti ymmärrämme jonakin päivänä,
miten valtavat kustannukset meille kaikille tulee siitä,
että jätämme huomiotta tai kohtelemme
huonosti niitä ihmisiä, jotka tarvitsevat apuamme kaikkein eniten.”*

Sandra Hamilton; teoksessa Koulun hukkaamat lapset

4. TUTKIMUSTA TUKEVIA JA SIVUAVIA AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Jorosen (2005, 48-49, 67-68, 70, 77, 80, 86- 88) väitöskirjassa tarkasteltiin yläkouluikäisten nuorten koettua hyvinvointia ja siihen liittyviä tekijöitä. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli ymmärtää paremmin perheen vaikutusta nuoren hyvinvoinnin kokemuksessa, kaverisuhteissa sekä koulunkäynnissä. Tutkimus toteutettiin triangulatiivisella tutkimusotteella; strukturoidulla kyselylomakkeella sekä nuorten ja vanhempien teemahaastattelulla. Analyysimenetelminä käytettiin muun muassa korrelaatiokerrointa, usean muuttujan regressioanalyysia sekä sisällön analyysia. Pääosa tutkituista nuorista olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä elämäänsä. Nuoret kokivat onnellisuutta ja tyytyväisyyttä, jos heillä oli itsenäisyyden tunne, sisäinen tasapainaisuuden tunne, huumoria sekä hyvät ja turvalliset perhesuhteet. Perhe nähtiin fyysisen suojan lähteenä sekä oman olemassaolon merkityksen tuojana. Tyytyväisyyttä koettiin perheen rakastavaan ilmapiiriin, perheen toiminnalliseen tukeen sekä avoimeen kommunikaatioon. Pääsääntöisesti perheiden positiiviset ja negatiiviset kokemukset koettiin tavallisina, elämään kuuluvina elementteinä. Pahanolon tuntemuksia nuorelle aiheuttivat konfliktit perheissä sekä tunne perheen sisäisestä hajaannuksesta. Tutkimusjoukon tytöt kokivat poikia enemmän pahoinvoinnin tuntemuksia. Tutkitut vanhemmat kokivat perheen toimivan paremmin kuin heidän yläkouluikäiset lapsensa.

Turtiainen (2004, 118-129) on tutkinut helsinkiläisnuorien hyvinvointikäsitteitä. Tieteellisessä artikkelissa tarkasteltiin, miten yhdeksäsluokkalaisten helsinkiläisnuoret ymmärtävät hyvinvoinnin ja syrjäytymisen. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös asuinympäristön merkitystä nuorten hyvinvoinnille. Aineisto kerättiin haastatteleamalla nuoria sekä nuorten ainekirjoituksina. Oman elämän hyvinvoinnin kannalta keskeisiksi tekijöiksi osoittautuivat hyvät perhesuhteet, kaverisuhteet sekä koulumenestys. Tärkeänä hyvinvoinnin edellytyksenä nuoret kokivat, että kotona ovat asiat kunnossa ja vanhempien kanssa hyvät välit. Nuoret nostivat elämänsä tärkeiksi asioiksi myös terveyden sekä taloudellisen tilanteen, perheenjäsenten terveyden sekä vanhempien työllisyyden. Tärkeitä oman elämän hyvinvoinnin tekijöitä olivat yhteisyyssuhteet, kuulumisen tunteen merkitys, arvostuksen saaminen ja mahdollisuus vaikuttaa omaa elämää koskeviin valintoihin sekä päätöksiin. Nuoret kokivat syrjäyttävänä yksin jäämisen ja syrjäytymisen kaverisuhteista, esimerkiksi koulussa. Oman elämän vaikeina asioina nuoret kokivat perhetilanteeseen liittyvät ongelmat, erimielisyydet vanhempien kanssa, vanhempien eron sekä läheisen kuoleman. Asuinalueen merkitys nuorten kokemalle hyvinvoinnille ei korostunut tutkimuksessa ja nuoret eivät juuri tuoneet omaa asuinympäristöään esille. Asuinympäristöllä voi tästä huolimatta olla merkitystä nuorelle, esimerkiksi sen tarjoamalla toimintamahdollisuuksilla. Nuorella menee hyvin silloin kun hänellä on kavereita ja koulussa sekä kotona menee mukavasti; huonosti menee silloin kun ongelmia on kotona, kavereiden kanssa eikä koulussa pärjätä. Nuoret listasivat ulkoisia

tunnusmerkkejä huonosti menemiselle. Näitä olivat esimerkiksi luvattomat poissaolot koulusta, heikko koulumenestys, eristäytyneisyys, päihteiden käyttö sekä likaisuus. Nuoret arvioivat omaa elämäänsä pääosin positiiviseen sävyyn - nuoret olivat suhteellisen tyytyväisiä tämän hetkiseen elämäänsä sekä suhtautuvan omaan tulevaisuuteensa positiivisesti. Samankaltaisten hyvinvointikäsitteiden voidaan ajatella heijastelevan laajemmin suomalaista yhteiskuntaa ja sen yhtenäisiä arvostuksia, joita peruskoulujärjestelmä edelleen vahvistaa.

Röngän & Poikkeuksen (2000, 7-8) nuorten hyvinvointia kartoittavassa tutkimuksessa tytöt ja pojat suhtautuivat sosiaalisiin suhteisiinsa yhtä tyytyväisesti sekä asennoituivat kouluun samansuuntaisesti. Sukupuolten välisiä eroavaisuuksia oli muun muassa poikien koulumenestyksessä, joka oli tyttöjä heikompaa. Tytöt raportoivat poikia enemmän masennusoireita ja suhtautuivat omaan kehoonsa poikia kielteisemmin. Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu tyttöjen suhtautuvan kielteisemmin fyysiseen minäkuvaansa sekä kärsivän masennusoireista. Tyttöjen masennusoireet nousevat hypähdysenomaisesti 13-14 vuoden iässä. Tutkimustulosten mukaan tyttöjen masennusoireita ennustavat vanhemmuuden laatu sekä kuluneen vuoden aikana koetut elämänmuutokset, kuten vanhempien ero, läheisen ystävyyssuhteen päättyminen ja vanhemman työttömyys. Ympäristön kohdistamat ulkonäköpaineet kohdistuvat tyttöihin voimakkaammin - tyttöjen oletetaan olevan hoikkia sekä viehättäviä. Tämä vahvistaa osaltaan tyttöjen kehonmuutosten tarkkailua ja niistä huolehtimista.

Innanen (2001, 27- 28, 131-132) on väitöskirjassaan tutkinut lukiolaisten nuorten suhdetta heille tärkeisiin ihmisiin; omiin vanhempiinsa. Tutkija oli kerännyt lukiolaisten isä-kuvauksia ainekirjoitusten avulla. Jatkotutkimukseen otettiin mukaan Annamari Joensuun keräämä tutkimusaineisto, jossa lukiolaiset kirjoittivat äideistään ainekirjoituksissaan. Tutkimustuloksista nousi positiivisen auktoriteettisuhteen merkitys lapsen ja nuoren turvalliselle kasvulle. Lapsi tarvitsee kiireetöntä ja tavallista yhdessäoloa, jolloin voidaan keskustella yhdessä tai olla vain hiljaa. Välillä esimerkiksi äitien kanssa riidellään mutta nuorten mielestä välit vain vahvistuvat pienten riitojen myötä. Monet nuoret kokivat isät kiireisiksi ja yhteistä aikaa nuorten kanssa oli vähän. Nuoret kokivat tärkeiksi tunteiden osoittamisen, joskin isien oli vaikeampaa näyttää tunteita nuorelle.

Pölkin (2008, 162,178) pitkittäistutkimuksessa tutkittiin psykososiaalista apua tarvitsevia 10 - 18-vuotiaita nuoria. Tutkimuksessa tarkasteltiin, millaista aikuisen tukea sijaishuollossa oleva nuori tarvitsee identiteetilleen. Tutkimustuloksissa todettiin aikuisen tuen tarve itsenäistymisen aikuisuuden kynnyksellä. Nuori tarvitsee biologisten vanhempiensa tukea, sillä täysi-ikäisyyden kynnyksellä saattaa altistaa uusiin vaikeuksiin joutumista. Esimerkiksi nuorella on saattanut olla takanaan sijaishuollon vaihe ja ympäristö leimaa ja edelleen vahvistaa huono-osaisuuden sekä syrjäytymisen ketjua. Omien vanhempien puuttuessa tarvitaan aikuinen tukihenkilö. Tutkimuksessa painotettiin luottamussuhdetta aikuiseen, joka osaa suhtautua

myönteisesti nuoren pieniin positiivisiin askeliin.

5. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyössä tutkitaan kvalitatiivisen tutkimusotteen avulla helsinkiläisiä kahdeksaluokkalaisia nuoria. Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella nuorten subjektiivisia hyvinvoinnin kokemuksia ja huolenaiheita sekä vanhempien ja nuorten välistä vuorovaikutusta. Pyrkimyksenä on selvittää nuorten tuen tarvetta omilta vanhemmiltaan asioissa, joita nuoret eivät itse rohkene ottaa puheeksi ja joista he toivoisivat saavansa keskustella vanhempiensa aloitteesta. Tutkimus on osa Helsingin kaupungin Tukevasti Alkuun, Vahvasti Kasvuun - kehittämishanketta, jonka tärkeänä tavoitteena on etsiä uusia, kuntarajat ylittäviä tapoja tukea varhaisesti perheitä arjessa.

Tutkimuksen tavoitteena on kuvata nuorten elämän keskeisiä huolenaiheita: Niitä voitaisiin tulevaisuudessa käyttää teemoina Helsingin Tukevasti Alkuun, Vahvasti Kasvuun kehittämishankkeen pilotoitavissa perhevalmennuksen työryhmissä, Kvarttiryhmissä. Kvarttiryhmät tukisivat nuorta ja hänen vanhempiaan nivelvaiheessa; nuoren siirtyessä alakoulusta yläkouluun.

Tutkimuskysymykset:

1. Miten nuoret kuvaavat hyvinvointiaan?
2. Miten nuoret kuvaavat huolenaiheitaan?
3. Miten nuoret kuvaavat vuorovaikutusta vanhempien kanssa?

6. TUTKIMUSMENETELMÄLLISET VALINNAT

Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat sekä tutkimusongelmat raamittavat, minkälainen tutkimusaineisto on järkevää kerätä. Tutkimuksen viitekehystä jäsentäviä käsitteitä ja teorioita ovat: nuoruus sekä kasvuun ja kehitykseen vaikuttavia tekijöitä, varhainen tuki terveyden edistämässä, syrjäytyminen ja sen ehkäiseminen sekä vanhemmuus ja sen vahvistaminen. Lisäksi tutkimusaihetta sivuavat aiemmat tutkimukset ovat osana viitekehystä. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys täydentyy tutkimuksen aineistosta nousevien teemojen mukaan. Voisi ajatella, että tutkimuksessa teoria ja tutkimusongelmat antavat pohjan aineiston keräämiseen ja tutkimusmenetelmien valintaan. Tutkimusaineisto puolestaan täydentää tutkimuksen teoreettista viitekehystä. Tämä on vuorovaikutuksellinen prosessi, jossa viitekehys yhdistää tutkimuksen teoreettisen ja empiirisen osan ehyeksi kokonaisuudeksi. (Heikkilä 2005, 22-26.)

6.1 Aineistonkeruumenetelmät

Onnistunut tutkimusmenetelmän valinta ei vielä takaa tutkimuksen onnistumista ja luotettavia tutkimustuloksia. Vilkkä (2005, 27) korostaa tutkijan kyvykkyyttä käyttää ja soveltaa erilaisia tutkimuksellisia metodeja. Tämä edellyttää syvällistä perehtyneisyyttä tutkimusmetodeihin ja järjestelmällistä sekä kurinalaista työskentelytapaa. Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytetään avointa kyselylomaketta ja kerätty tutkimusaineisto järjestetään sisällönanalyysin avulla (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105).

Tutkimuksen kannalta strukturoitu kyselylomake tuottaisi erilaista tietoa, jolloin kyselylomakkeen strukturoidut kysymykset saattaisivat itsessään johdatella nuorten vastauksia ja näin nuorten omaehtoiselle pohdinnalle ei olisi sijaa. Todellinen subjektiiviseen kokemukseen perustuva tieto jäisi näin puutteelliseksi. Heikkilän (2008, 50-51) mielestä strukturoidut kysymykset ovat tarkoituksenmukaisia kun rajatut vastausvaihtoehdot tiedetään etukäteen. Kyselyyn vastaaminen sujuu joutuisasti ja tuloksia on helppo käsitellä tilastollisessa muodossa. Toisaalta vastaaja ei välttämättä harkitse vastauksiaan tai ”en osaa sanoa” vastausvaihtoehdon valinta houkuttelee. Vastausvaihtoehdot saattavat lisäksi johdatella vastaajaa tai sopiva vaihtoehto puuttuu kokonaan. Tutkimuksen kyselylomakkeen taustatiedot ovat strukturoidussa muodossa ja sisältävät lisäksi sekamuotoisia kysymyksiä (kysymykset 4, 5 ja 7, liite 2). Sekamuotoisissa kysymyksissä vastausvaihtoehdoista on osa valmiiksi annettu ja osa on avoimia. (Heikkilä, 2008, 52.)

Puhtaasti kvantitatiivisella tutkimusotteella nuorille olisi annettu ikään kuin ennakkoaatuksia, koska kysymyksissä olisi ollut valmiit vaihtoehdot annettuna. Tutkimuksen kannalta jotain arvokasta tietoa olisi saattanut jäädä saamatta. Strukturoidun kyselyn kautta otoskoko olisi tosin kasvanut huomattavasti.

Tutkimuksessa punnittiin myös lomakehaastattelun, teemahaastattelun tai avoimen haastattelun mahdollisuutta aineistonkeruumenetelmänä. Harkinnan jälkeen tutkimuksessa päädyttiin käyttämään tiedonkeruumenetelmänä avointa kyselylomaketta. Strukturoidussa haastattelussa haastattelulomakkeen ja kysymysten muotoilu asettavat tutkimukselle suurimmat haasteet. On vaarana, että valitut lomakehaastattelun käsitteet ja vaihtoehdot peilaavat enemmän tutkijan ajatusmaailmaa kuin varsinaisten tutkittavien. Teemahaastattelussa käytetään puolistrukturoitua menetelmää, koska aihepiirit - teema-alueet ovat ennalta tiedossa. Kysymyksillä ei ole välttämättä tarkkaa muotoa eikä järjestystä. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 28-38.) Avoin haastattelu olisi puoltanut tehtävää tutkimusta, koska tutkittavien nuorten kokemukset saattavat vaihdella suuresti ja aiheet sisältävät arkaluontoisia asioita. Toisaalta aiheiden määrittely on väljää ja haastattelussa edetään pitkälti haastateltavan ehdoilla. Avoimessa sekä teemahaastattelussa tutkimuksen kohderyhmä on suhteellisen pieni, vastaavasti lomakehaastattelussa yleensä suuri. Tutkimuksessa relevantin tutkimustiedon saanti olisi saattanut vaarantua tutkimusaiheen arkaluontoisuuden vuoksi. Haastattelu tutkimusmenetelmänä on varsin haastava, aikaa vievä ja työläs sekä aineistonkeruu- että analysointivaiheessa.

Haastattelut eivät aina onnistu huolellisesta suunnittelusta huolimatta. Tähän voi olla erilaisia syitä, kuten haastateltavan hankaluus, oma väsymys haastattelutilanteessa sekä haastattelu ympäristön vaikeus. Epäonnistunut haastattelu voi heijastua seuraavaan haastatteluun tutkijan motivaation laskuna. Kokematon haastattelija saattaa tehdä paljon virheitä; esimerkiksi teemahaastattelussa lukee kysymykset suoraan teemaluettelosta, etenee epäjohdonmukaisessa järjestyksessä, ei kuuntele haastateltavaa sekä puhuu liikaa haastateltavan kustannuksella. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 29-38 ja 103-104.) Tutkimuksessa nuorilta kysytään arkaluonteisia asioita, jolloin nuoren olisi saattanut olla vaikeaa avautua vieraille tutkijalle. Mäkinen (2006, 94-95) on todennut, että haastattelun nauhoittamista saatetaan jännittää ja jotkut kysymyksistä voidaan kokea liian tungettelevina. Haastateltava saattaa myös keskeyttää haastattelun. Heikkilän (2005, 50, 67) mukaan tutkijan on saatava vastaajan luottamus puolelleen sekä motivoitava vastaaja mahdollisimman tarkkoihin vastauksiin. Pitkien haastatteluvastausten kirjaaminen on aikaa vievää ja vaatii harkintaa ja taitoa.

Ryhmähaastattelua pohdittiin yhtenä mahdollisena aineistonkeruumenetelmänä. Kuitenkin jotkut nuorista olisivat saattaneet jäädä avautumatta, koska kuulijajoukossa olisi ollut

tuttavia omasta koulusta ja mahdollisesti myös omasta luokasta. Ryhmässä on usein myös verbaalisia henkilöitä, jotka eivät välttämättä anna toisille tarpeeksi sijaa puhumiseen.

6.2. Avoin kyselylomake

Tutkimuksen työelämän mentorina toimi TUKEVA -hankkeen projektipäällikkö Ulla Lindqvist, jonka kanssa punnittiin eri tutkimusmetodellisia lähestymistapoja. Nuorisotutkimuksen lähestymistavaksi valikoitui kvalitatiivinen tutkimusote. Vilkan (2005, 109) mukaan laadullisen tutkimusmenetelmän tarkoituksena on tuottaa aineiston sisällöllistä laajuutta. Laadullisella tutkimusotteella pyritään ymmärtämään ja selittämään käyttäytymisen ja päätösten syitä eikä edes pyritä tilastollisiin yleistyksiin (Denzin & Ryan 2007, 580; Heikkilä 2005, 16). Avoin kyselylomake toimii parhaiten tutkimuksessa, koska nuorilta toivotaan muun muassa todellisia heitä koskettavia hyvinvoinnin kokemuksia sekä huolenaiheita. Kyselylomakkeen käyttö takaa nuorille anonymiteetin. Pyrkimyksenä on saada mahdollisimman moniulotteista, rehellistä, subjektiivista ja kokemukseen perustuvaa tietoa nuorista.

Jyringin (1976, 125) mukaan kyselylomakkeen käyttö on yleistä nuorisotutkimuksessa. Nuoret vastaavat helpommin henkilökohtaisia ja arkoja asioita käsitteleviin kysymyksiin kyselylomakkeella kuin haastattelulla. Vilka (2005, 74) toteaa kyselylomakkeen soveltuvan hyvin hajallaan olevalle joukolle ihmisiä sekä kysyttäessä arkaluontoisia kysymyksiä. Heikkilän (2005, 49, 51) mukaan avoimet kysymykset toimivat kun mahdollisia vastausvaihtoehtoja ei tunneta etukäteen. Vastauksiksi voidaan saada uusia näkökantoja, joita ei olisi etukäteen osattu odottaa. Toisaalta avoimiin kysymyksiin ei välttämättä vastata tai vastaajat eivät ole kielellisesti lahjakkaita, jolloin vastausten muotoileminen on hankalaa. Lisäksi avoimet kysymykset ovat vaikeasti luokiteltavissa. Valli (2001, 46) näkee avointen kysymysten luokittelun positiivisessa valossa - ne päinvastoin mahdollistavat monipuolisen luokittelun. Avoimien kysymysten kautta saadaan vastaajan mielipide perusteellisesti ilmi. Toisaalta avoimiin kysymyksiin saatetaan vastata kysymyksen vierestä.

Avoin kyselylomake tiedonkeruumenetelmänä voi antaa epäluotettavaa tutkimustietoa. Nuoret eivät välttämättä halua vastata rehellisesti kyselyyn ja saattavat vastata, mitä olettavat tutkijan toivovan vastauksiksi. Avoimet vastaukset saattavat olla suhteellisen niukkasanaaisia (Tuomi & Sarajärvi 2002, 76). Heikkilän (2005, 51) mukaan jotkut vastaajista välttelevät kritiikin antamista. Kyselyissä sekä haastatteluissa on aina eettisiä ongelmia; kyselylomakkeet saattavat olla kysymyksenasettelultaan epäsopivia ja huonosti laadittuja, jolloin tutkittavat eivät anna luotettavia vastauksia ja vastaavasti tutkija paikkansa pitäviä johtopäätöksiä. Kysymykset voivat olla esimerkiksi johdattelevia. Tutkimustyössä tulee noudattaa huolellisuutta ja tarkkuutta, jotka ovat tieteellisen toiminnan peruseriä.

(Mäkinen 2006, 92-93.)

6.4. Aineiston analysointi

Tutkimuksen analysointimenetelmäksi valittiin sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi pohjautuu aineisto- tai teorialähtöisyyteen tai teoriasidonnaisuuteen. Sisällönanalyysi soveltuu hyvin strukturoimattoman tutkimusaineiston analysoimiseen. Menetelmän avulla tekstistä etsitään merkityksiä ja pyritään luomaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus. Tutkimusaineisto saadaan järjestettyä menetelmän avulla johtopäätösten tekoa varten. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97-98, 105-106.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä pyritään tutkimusaineistosta löytämään muun muassa tutkittavien logiikka toiminnassa tai jonkinlainen tyypillinen kertomus. Tutkijan tulee tutkimusaineiston keruun jälkeen ennalta päättää, mistä lähdetään etsimään toiminnan logiikkaa tai tyypillistä kertomusta. Sisällönanalyysi aloitetaan tutkimusaineiston pelkistämällä, jossa tutkimusaineistosta karsitaan tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten pohjalta epärelevantti informaatio pois. Koko tutkimusaineisto tiivistetään tai pilkotaan osiin, jossa muodostetaan kategorioita samaa tarkoittaville ilmauksille. Kategorialle annetaan sen sisältöä kuvaava nimi esimerkiksi ominaisuuksien tai käsitysten mukaan. On tutkijasta kiinni, miten hän järjestää kategorioiden sisällöt. Tämä on kriittisin vaihe koko analyysin kannalta. Aineistolähtöisessä analyysissä jaotellaan ensin aineisto merkityskokonaisuuksiin ja synteesivaiheessa näistä muodostetaan kokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 102-103, 110-115; Vilka 2005, 140.)

Analyysin kategorioiden muodostaminen on äärimmäistä tarkkuutta ja pohdintaa edellyttävä vaihe tutkimuksen teossa. Etukäteen ei voida tietää, miten paljon aineiston kategorioinnissa luokkia syntyy. Tämä luo subjektiivisen leiman tutkimuksen teolle; toinen tutkija saattaisi silti järjestää tutkimusaineiston analyysivaiheen kategoriat eri lailla. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi tarjoaa kuitenkin hyvän raamin, jotta tulkinnasta ei tulisi mielivaltaista (Tuomi & Sarajärvi 2002, 91,104).

Käsitekartan muodostaminen voi toimia oivana apuvälineenä sisällönanalyysiin; siinä kootaan kokonaisuus hahmottamalla aineisto visuaalisesti ja eri osien väliset suhteet tuodaan näkyviin. Käsitekartassa erotetaan lisäksi toisistaan tutkimuksen kannalta oleelliset sekä epäoleelliset seikat. (Metsämuuronen 2006, 125.)

Sisällönanalyysi ja erityisesti sen aineistolähtöinen analyysi antaa toimivan työkalun tutkimuksen avoimen kyselylomakkeen aineiston kokoamiseen ja järjestämiseen. Luotuja kategorioita ja niistä johdettuja kokonaisuuksia kyetään tarkastelemaan ja johtamaan

tutkimuksen ongelmanasettelun pohjalta tutkimustulokset. Innanen (2001, 33,145) korostaa laadullisen tutkimuksen tutkimustulosten subjektiivisuutta. Tutkijan on perusteltava omat tulkintansa lukijalle erityisen huolellisesti. Tutkijan tulee lisäksi reflektoida omaa tulkintaprosessiaan.

Tutkimuksen sisällönanalyysia voitaisiin jatkaa aineiston teemoittelun jälkeen tyypittelyllä, jolloin nuorten vastauksista voitaisiin johtaa ja käsitteellistää erilaisia tyyppejä, jotka pohjautuisivat samankaltaisuuteen nuorten vastauksissa. Näin vastaajia voidaan vastausten perusteella tyypitellä laadullisiin luokkiin (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77).

Tutkimuksen laadullista aineistoa voidaan tarkastella myös määrällisen analyysin keinoin, esimerkiksi prosenttiosuuksilla ja eri tekijöiden välisillä yhteyksillä (Alasuutari 1999, 203). Varsinainen kvantitatiivinen mittaaminen edellyttää tulosten numeerista sisältöä ja mittaamiseen liittyy erilaisia mitta-asteikkoja. (Eräutuuli ym. 1996, 36, 38).

Aineiston laadullisen analyysin jälkeen olisi voitu nuorisotutkimuksen kyselyn taustamuuttujia peilata nuorten vastauksiin esittämällä sukupuolten välisiä eroavaisuuksia prosenttiosuuksien avulla. Tutkimuksessa ei kuitenkaan lähdetty etsimään sukupuolen välisiä eroavaisuuksia vaan pyrittiin saamaan laaja-alaisesti tietoa nuorten elämästä. Kyselyn huolenaiheita käsittelevästä kysymyksestä kyetään laskemaan, monta kertaa sama asia esiintyy nuorten vastauksissa ja saatu vastausjakauma esitetään prosentteina. Näin tutkimuksessa on hiven määrällistä tutkimusotetta. Tuomi & Sarajärvi (2002, 119) kritisoivat kvantifioinnin tuottamaa lisäarvoa tutkimukselle sillä laadulliset aineistot ovat suppeita, jolloin kvantifioinnin tuoma tieto ei ole oleellista tutkimuksen kannalta.

6.5. Tutkimuksen kohderyhmä ja otanta

Tutkimusjoukko ja koulut valittiin yksinkertaisella satunnaisotannalla, jossa jokaisella helsinkiläisellä yläkoululla oli yhtä suuri todennäköisyys tulla valituksi tutkimukseen. Mukana otoksessa oli neljä helsinkiläistä peruskoulun yläkoulua siten, että neljä suurpiiriä oli edustettuna. Kouluista valittiin ryväsotannalla satunnaisesti yksi luokka kyselyn täyttäjiksi siten, että otoskoko kustakin koulusta on jokseenkin samansuuruinen. Ryväsotannassa tutkimuksen perusjoukko koostuu luonnollisista ryhmistä. (Heikkilä 2005, 36,39.) Satunnaisotannalla valittujen koulujen rehtorit olivat suostuvaisia tutkimukseen ja opetusvirasto myönsi tutkimukselle virallisen tutkimusluvan

Eteläisen suurpiirin koulua tutkimuksessa edustaa Kruununhaan yläasteen koulu, Pohjoisen suurpiirin koulua Pakilan yläasteen koulu, Itäisen suurpiirin koulua Itäkeskuksen peruskoulu ja Läntisen suurpiirin koulua Pohjois-Haagan yhteiskoulu.

Tutkimuksen laadullinen aineisto koostui 79:sta helsinkiläisen peruskoulun 8.luokkalaisten nuorten vastauksista. Ainoastaan yksi epäasiallisesti täytetty avoin kyselylomake jouduttiin poistamaan. Muutamassa lomakkeessa oli silti saatettu jättää vastaamatta osaan kysymyksiin. Nuoret täyttivät kyselyn asiallisesti. Heikkilän (2008, 30) mukaan tutkimuksen otoskoko tulee määrittää harkiten. Otoksoon ollessa liian pieni, saattavat tulokset olla sattumanvaraisia. Etenkin kyselytutkimuksessa tulee huomioida kato, joka tarkoittaa vastaamattomien lomakkeiden määrää.

7. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimusaineisto koottiin kevään 2009 aikana neljässä Helsingin yläkoulussa. Koulujen rehtorit antoivat suostumuksensa kyselyn teettämiseksi koulun oppilailla. Kustakin koulusta valittiin satunnaisesti luokka kyselyn täyttäjiksi siten, että otoskoko kustakin koulusta oli jokseenkin samansuurunen. Helsingin kaupungin Opetusvirasto antoi tutkimusluvan kyselytutkimukselle, siten ettei yksittäisten oppilaiden henkilötietoja kerätä. Tutkimukseen valikoituneilla oppilailla oli vastausaikaa yhden oppitunnin verran sekä tarvittaessa seuraava välitunti.

7.1. Avoimen kyselylomakkeen laadinta ja aineiston keruu

Avoin kyselylomake laadittiin yhteistyössä Tukevasti Alkuun, vahvasti kasvuun -projektipäällikön Ulla Lindqvistin kanssa. Kysymyksiä oli aluksi kaksikymmentä, joista muokattiin ja valittiin tutkimuksen kannalta keskeisimmät teemat ja kysymykset. Avoimen kyselylomakkeen esitestasi hankkeen projektipäällikkö kahdella kohdejoukon ulkopuolisella nuorella. Jokavuotinen kahdeksaluokkalaisille suunnattava kouluterveyskysely toimi suuntaa-antavana raamina. Kyselyn taustatietojen perhetaustaa selvittävä kysymys on muokattu vuonna 2000 toteutetusta Nuorten hyvinvointi-tutkimuksesta (Joronen 2005, liitteet.)

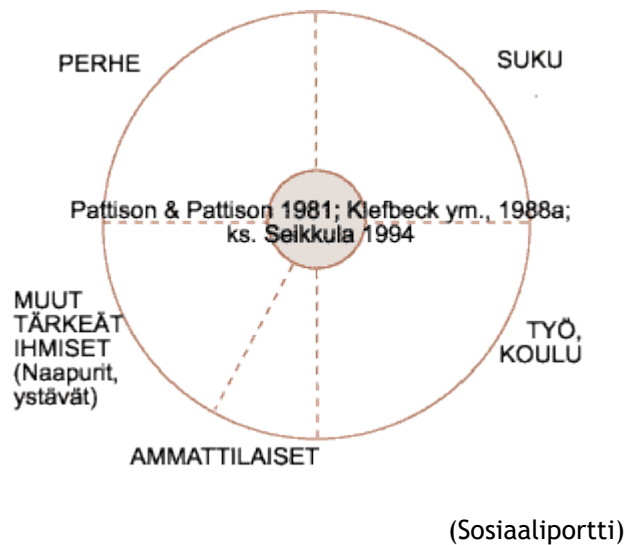
Koulut valittiin satunnaisotannalla siten, että tutkimukseen valikoitui neljästä suurpiiristä kustakin yksi koulu. Jokaisessa tutkimukseen valikoituneessa yläkoulussa aineisto kerättiin siten, että tutkija antoi nuorille lyhyen ohjeistuksen sanallisesti sekä kirjallisesti, jotta epäselvyyksiä ei tulisi kyselyn täyttämässä ja sitä kautta heijastelisi tutkimuksen luotettavuutta alentavasti. Alustuksessa painotettiin, että oppilaat vastaavat kysymyksiin oman elämän kannalta ja yrittävät keskittyä vastaamaan kyselyyn itsenäisesti. Osa oppilaista oli kärsimättömiä vastaamaan ja huutelivat kyselyn täyttämisen aikana omia vastauksia

toisille. Osa vastaajista paneutui kyselyn täyttämiseen huolella ja jäivät kirjoittamaan vastuksiaan vielä oppitunnin jälkeisellä välitunnilla. Aineistonkeruutilanteissa oli läsnä myös nuorten opettaja, joka valvoi nuorten käyttäytymistä ja antoi tehtäviä jos oppilaat olivat täyttäneet kyselyn ennen oppitunnin loppua. Yhdessä koulussa rehtori tuli pitämään aloituspuheenvuoron ja motivoi samalla oppilaita kyselyn täyttämisen tärkeydestä. Nuorille kerrottiin jokaisessa tutkimuskoulussa oman koulukuraattorin nimi ja kehoitettiin olemaan häneen yhteydessä, jos kyselyn täyttämisen jälkeen jokin asia jäi painamaan mieltä.

8. TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimusaineisto litteroitiin ja yläkategoriat muodostettiin osaltaan Seikkulan (1994) edelleen kehittämän verkostokartan pohjalta. Bronfenbrennerin teoriaa on käytetty pohjana verkostokartan kehittämisessä. Se kehitettiin yksilön ihmissuhdekokonaisuuden analysoimiseksi. (Seikkula 1994, 22; Sosiaaliportti.)

Kuvio 1. Verostokartta

Tutkimustulosten yläkategorioita muodostettiin verkostokartan lisäksi nuorten vastauksista; alakategoriat käsitteellistettiin nuorten vastauksista käsin. Tutkimuksen kategorioinnissa käytettiin nuorten omaa käsitettä kaverit, ystävä- käsitteen sijaan. Voisi ajatella, että tutkimukseen osallistuneet nuoret kokevat itselleen läheisempänä kaveri-käsitteen. Kenties oman vaikutuksen heijastavat sosiaaliset verkkoympäristöt, jossa käytetään kaveri-käsitettä.

Verkostokartan mukaan perheenä käsitetään samassa taloudessa asuvat ihmiset, joiden sosiaaliset suhteet ovat päivittäin toistuvia. Suku käsitteenä eroaa perhesuhteista siten, että sosiaaliset suhteet eivät ole yhtä tiheitä. Molemmissa käsitteissä suhteet tapahtuvat pääosin tunnetasolla ja perhe- ja sukulaissuhteista ei voi erota. Koulu- ja työsuhteet ovat samankaltaisia perhesuhteiden kanssa sillä ne ovat päivittäisiä mutta tunnetason sijaan tapahtuvat pääosin vastavuoroisuuden tasolla. Muut suhteet käsitetään toteutuvan yksilön oman aktiivisuuden perusteella ja edellyttävät enemmän yksilön omien sosiaalisten voimavarojen käyttäystä. (Mt.)

Verkostokartan käsitteiden lisäksi tutkimuksessa muodostettiin seuraavat yläkategoriat: ajan- käyttö ja vapaa-aika, tulevaisuuskäsitys ja nykyhetki, minäkuva ja itsetunto, terveys, oma hyvinvointi, ilonaiheet, pelot ja menetykset, riippuvuus, keskustelunaiheet, puheeksiottaminen, erimielisyydet sekä tuen tarve. Alakategoriat selittävät, mitä tutkimuksessa yläkategorioilla tarkoitetaan.

Nuorten vastaukset taulukoissa ovat sattumanvaraisessa järjestyksessä eikä tulosten suhteen voida etsiä merkitsevyysuhteita. Erilaisissa alakategorioissa on saattanut olla monia samankaltaisia vastauksia ja toisissa vain yksi nuori on kirjannut ne itselleen merkityksellisiksi omassa elämässään. Tutkimustuloksissa on suoria lainauksia nuorten vastauksista, jotka on poimittu sattumanvaraisesti aihealueittain koulujen kuin nuorten suhteen.

8.1. Nuorten hyvinvointi

Nuorten hyvinvoinnin kuvauksissa nuoret löysivät myönteisiä asioita elämästään. Koulu ja työ nähtiin yhtenä hyvinvoinnin tuottajana; tämän hetkisen koulun sekä tulevan kesätyöpaikan nuoret kokivat tällaisina elementteinä. Muutama nuori oli päinvastaista mieltä todeten, että kaikki muut elämän ulottuvuudet olivat toimivia - vain koulu tuntui ikävältä. Nuoret kokivat elämänpiirinsä tärkeät ihmiset oman hyvinvointinsa tukijoina. Näitä hyvinvoinnin tukijoita olivat: kaverit, seurustelukumppani, luonnollinen tukiverkko, vastakkainen sukupuoli sekä ihmissuhteet.

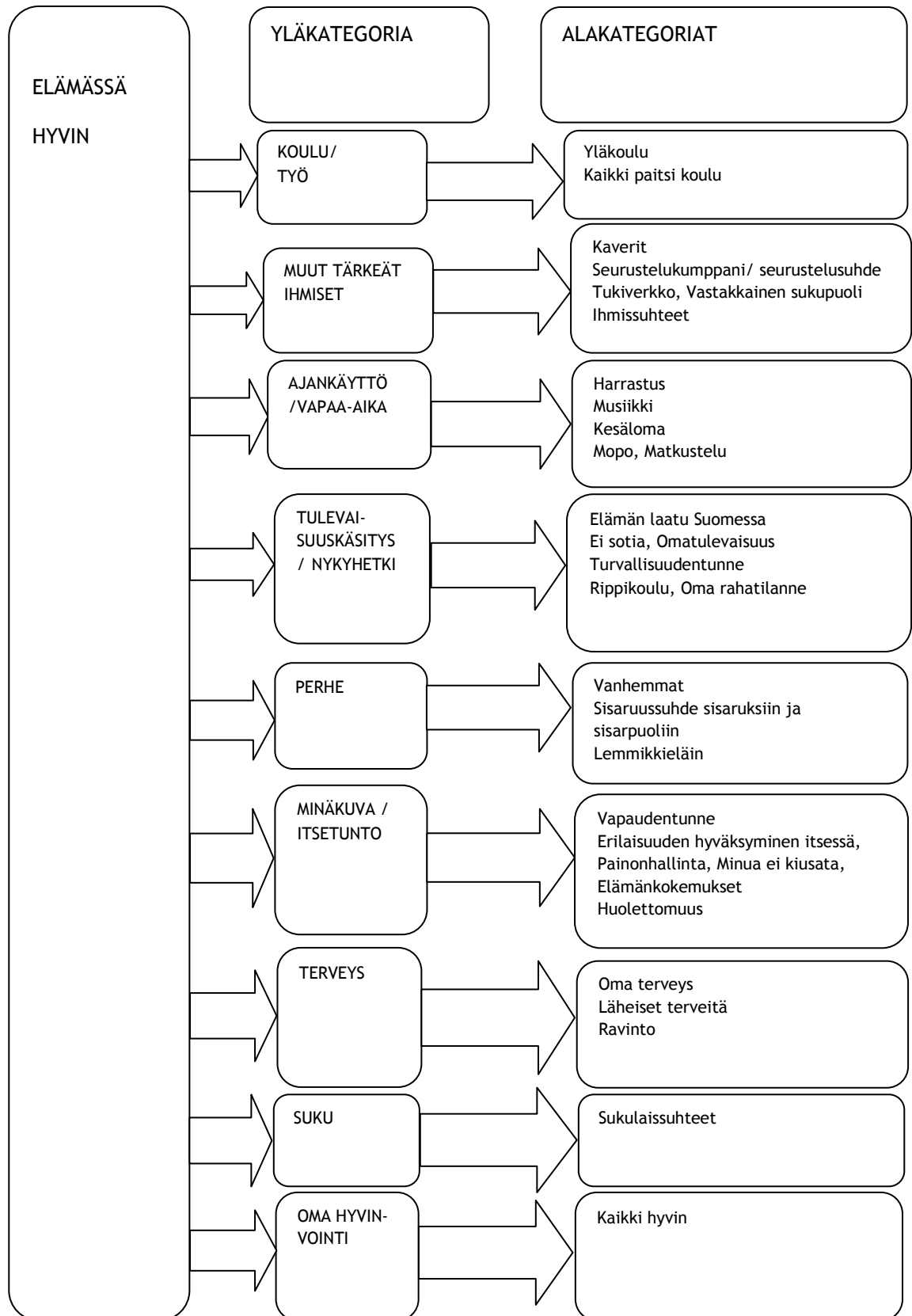
Nuorille myönteisiä vapaa-ajan viettoa ja harrastuksia olivat soittoharrastus, urheiluharrastus, kirjoittaminen, musiikki, tuleva kesäloma, mopo sekä matkustelu. Vastauksissaan nuoret nostivat esiin myös tulevaisuuskäsityksen sekä nykyhetken hyvinvoinnin tuottajakseen. Oman tulevaisuuden positiiviset odotukset, ajankohtainen rippikoulu sekä oma rahatilanne värjivät henkilökohtaisella tasolla tätä yläkategoriaa. Suomen tulevaisuus sekä toive sodattomuudesta heijastelivat nuorten toiveita yhteiskunnallisella tasolla. Turvallisuuden tunne nostettiin yhdeksi hyvinvoinnin tekijäksi. Tulevaisuuskäsitykseen ja nykyhetkeen vaikuttavia positiivisia asioita olivat elämän laatu Suomessa, sodattomuus, oma tulevaisuus, turvallisuudentunne, rippikoulu ja oma rahatilanne.

”Minulla on ainakin perheen kanssa asiat hyvin. Minulla on hyvät välit vanhempiini ja pystyn puhumaan heille lähes kaikista asioistani. Toki me joskus vähän riitelemme, mutta sehän kuuluu normaaliin perhe-elämään. Harrastuksissa ja koulussa menee aika hyvin, ainakin toistaiseksi. Saan hyviä numeroita ja yritän osallistua oppitunneilla. Nautin harrastuksistani.”

Nuoret kokivat oman perheen olennaiseksi hyvinvoinnin tuojaksi. Omat vanhemmat, sisarukset, sisarpuolet sekä lemmikkieläimet listattiin osana perhettä. Minäkuva sekä itsetunto kategoriaan listattiin vapaudentunne, erilaisuuden hyväksyminen itsessä, painonhallinta, kiusaamattomuus, elämäkokemukset sekä huolettomuus. Muita oman terveyden ja hyvinvoinnin myönteisiä tekijöitä nuorten vastauksissa olivat oma terveys, läheisten terveys (perhe, kaverit, sukulaiset), suku sekä tunne siitä, että omassa elämässä on kaikki hyvin.

”Suhteeni sisko- ja velipuoliini sekä vanhempiini. Minulla on runsaasti kavereita joille kertoa huoliani tai muita asioitani. Minulla on myös poikaystävä, jonka kanssa olen seurustellut kuukauden. Meillä menee erittäin hyvin.”

Kuvio 2. Mitkä asiat ovat tällä hetkellä elämässäsi hyvin?

Ilonaiheita nuorten elämässä vastausten perusteella antoi koulu; tämänhetkinen yläkoulu, hyvät kouluarvosanat, tietoisuus peruskoulun loppumisesta, mielekäs kouluaine sekä positiiviset toiveet tulevasta jatko-opiskelupaikasta. Elämäniloa tuottavia ihmisiä olivat kaverit, seurustelukumppani, hyvät ihmissuhteet, rakkaudentunne sekä vastakkainen sukupuoli. Myönteiset perhe- ja sukulaissuhteet koettiin merkityksellisinä.

Ajankäyttöä sekä vapaa-ajan myönteisiä tekijöitä listattiin paljon. Näitä oli muun muassa erilaiset harrastukset, tietokone, matkustelu, musiikki, huumori sekä nuorten termistöä käyttäen chillaus. Vesanummen (2010) artikkelin mukaan chillaus on nuorisokieltä ja sana otettiin käyttöön Suomessa 1990-luvun lopulla. Se on muodostettu amerikan englannin verbistä chill out, mikä merkitsee rentoutumista ja rauhoittumista.

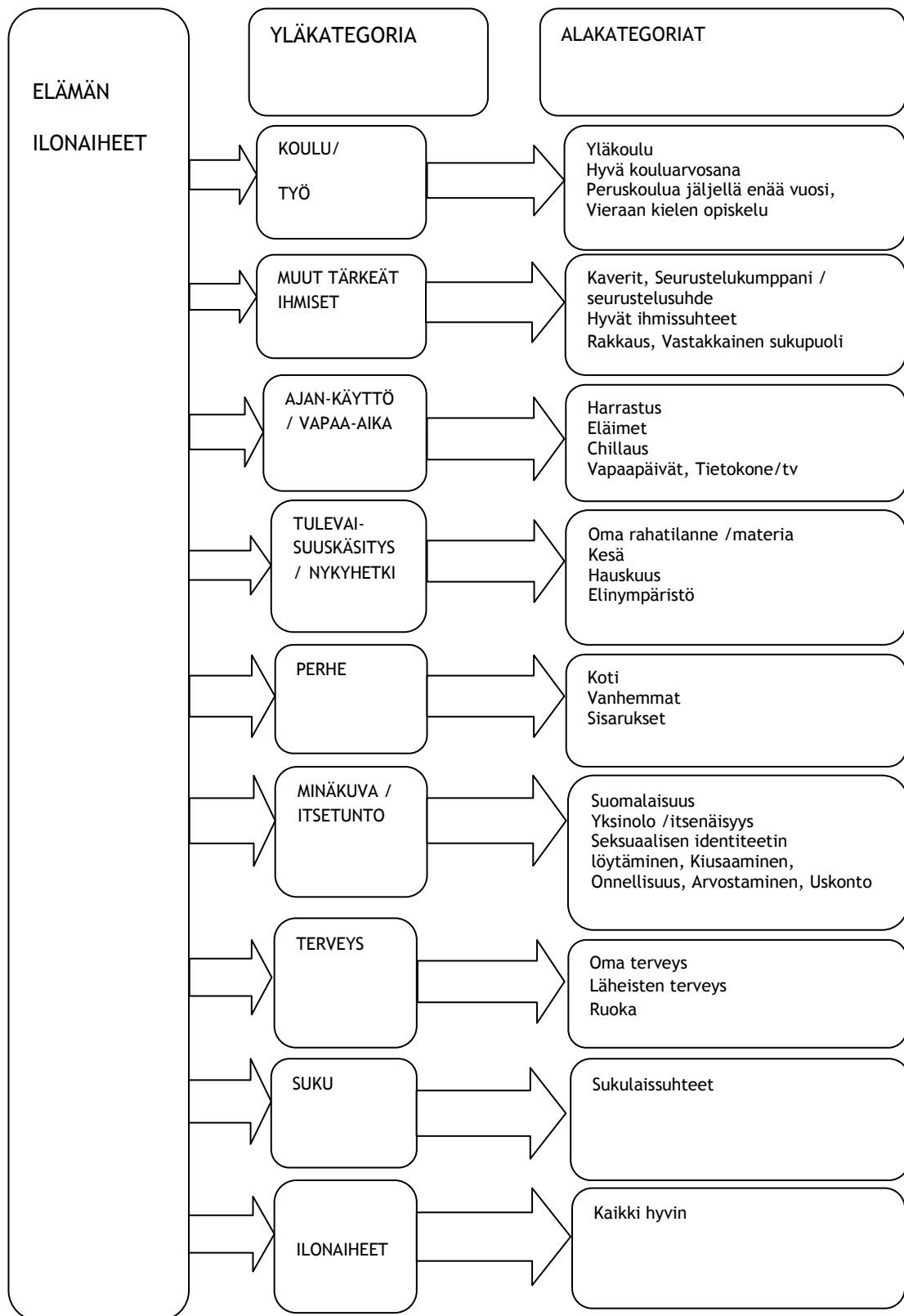
”Kaverit, mopot, tietokoneet ja sukulaiset.”

Muutamia tulevaisuuskäsitystä ja nykyhetkeä rikastuttavia asioita kirjattiin; tuleva kesä, oma elinympäristö, oma taloustilanne sekä hauskuus. Perhe sekä suku nähtiin yhtenä oman elämän ilon tuottajina. Myönteisenä koettiin, että omille vanhemmille oli mahdollista jakaa oman elämän tärkeitä asioita. Koti, sisarukset ja lemmikkieläimet koettiin myös ilon tuottajina.

Minäkuvan sekä itsetunnon kohottavaa tunnetta toivat nuorten vastauksissa suomalaisuus, yksinolo, seksuaalisen identiteetin löytäminen, onnellisuudentunne, itsenäisyys, itsearvostus sekä uskonto. Toisten kiusaaminen tuotti osalle ilontunnetta. Terveys, sekä oma että läheisten terveys nostettiin ilontuojina. Kokemus, että kaikki on omassa elämässä hyvin, tuotti nuorille iloa.

”Perhe, terveys, minusta pidetään huolta, vanhemmat ei ole alkoholisteja.”

Kuvio 3. Kerro elämäsi neljä ilonaihetta

8.2. Nuorten huolenaiheet

*”Mustelmat viety hakatuilta;
viillot rinnoissa rumasti raiskatuilta.” (©c Stargazer.)*

*”Sade ei ollut tyttö. Sade on se, joka tapettiin valheilla ja ripustettiin köyteen
roikkumaan.” (© Sargazer.)*

Nuorten huolenaiheiden kuvauksissa nuoria mietityttivät erilaiset asiat. Koulu oli yksi huolestuttava tekijä nuorten elämässä. Yläkoulu, tuleva lukio, tulevat opiskelumahdollisuudet, todistus sekä opettaja mietityttivät osaa nuorista.

Tärkeät ihmiset pohdituttivat toisia nuoria. Huolta aiheuttivat muun muassa kaverit ja ystävät, riidat, parhaan ystävän puute, luottamuspuula, seurustelusuhteet, huumausaineet kaveripiirissä, seksisuhde sekä oma paikka ryhmässä.

Oma ajankäyttö sekä vapaa-aika koettiin ongelmalliseksi. Aikarajoituksia nuoren elämään asettivat koulu, harrastukset, lemmikkieläimet ja uskonnot. Erilaiset pelot nousivat nuorten vastauksissa. Nuoria pelottivat esimerkiksi ruoka, ahdistus ja pelko yksinjäädämisestä sekä syömishäiriön uusiutumisesta, vihan- ja pelontunteet vastakkaista sukupuolta kohtaan sekä ystävyysuhteiden menettämisen pelko.

Tulevaisuuskäsitys sekä nykyhetki aiheuttivat nuorille mietittävää. Oma tulevaisuus muun muassa tuleva opiskelu ja ammatti olivat eräitä pohdituttavia tekijöitä nuorten elämässä. Ilmastomuutos ja maailman pahuus nousivat myös nuorten vastauksissa. Nykyhetkeä huoletti oma rahatilanne ja niiden riittäminen.

”Olen vähän huonoissa väleissä vanhempien kanssa, koulunkäynti ei jaksaa kiinnostaa, en tule toimeen koulumme oppilaiden kanssa, yritän selvittää kuinka pääsen muuttamaan pois kotoa lukion alkaessa, en osaa luottaa vanhempiin, ajoittainen ahdistus, pelko siitä, että jään uudestaan yksin, pelko siitä, ettei kukaan rakasta minua ja siitä, että vuoden takainen syömishäiriö uusiutuu. Huoli rakkaista ystävästä. Viha /pelko poikia ja miehiä kohtaan.”

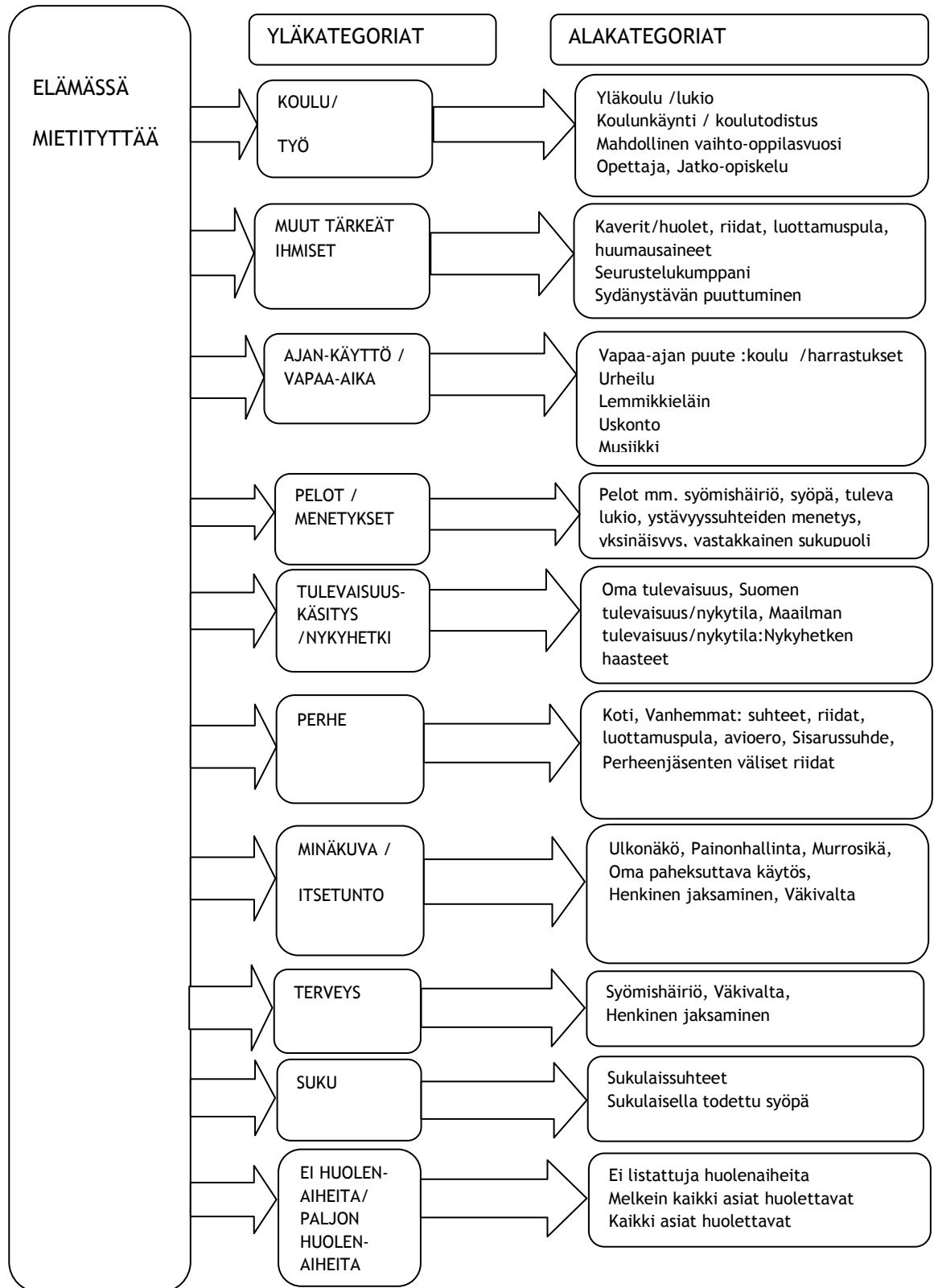
Perhe mietitytti nuoria - erilaiset ongelmat muun muassa riidat ja luottamuspuula vanhempien kanssa, sisarusuhteet sekä kotoa pois muuttaminen huolestuttivat. Sukulaissuhteet ja sukulaisilla todettu syöpä huolestuttivat nuoria sukukategoriassa.

Huoli murrosiästä, painonhallinnasta, ulkonäöstä sekä omasta käytöksestä heijastelivat nuorten vastauksissa minäkuva sekä itsetuntokategorioita. Syömishäiriö, väkivalta sekä henkinen jaksaminen olivat huolenaiheita nuorten terveydessä.

Nuorten huolenaiheet jakautuivat ääripäihin. Toisaalla olivat nuoret, joilla oli paljon huolenaiheita ja toisaalla nuorten joilla ei ollut listattuja huolenaiheita lainkaan.

”No ainakin tiukka arjen aikatauluni. Minulla ei ole koulun ja harrastuksien ohella juurikaan vapaa-aikaa, korkeintaan viikonloppu, ja sekin menee kokeisiin lukuun ja kouluprojekteihin nykyään. Mietin toisinaan myös sosiaalisia suhteitani. Syömishäiriön jälkeen monet ystäväni kaikkosivat, ehkä he eivät ymmärtäneet käytöstäni. Minulla on kyllä muutamia kaverita, mutta ei oikeastaan yhtään sydänystävää. Sellaisen haluaisin saada.”

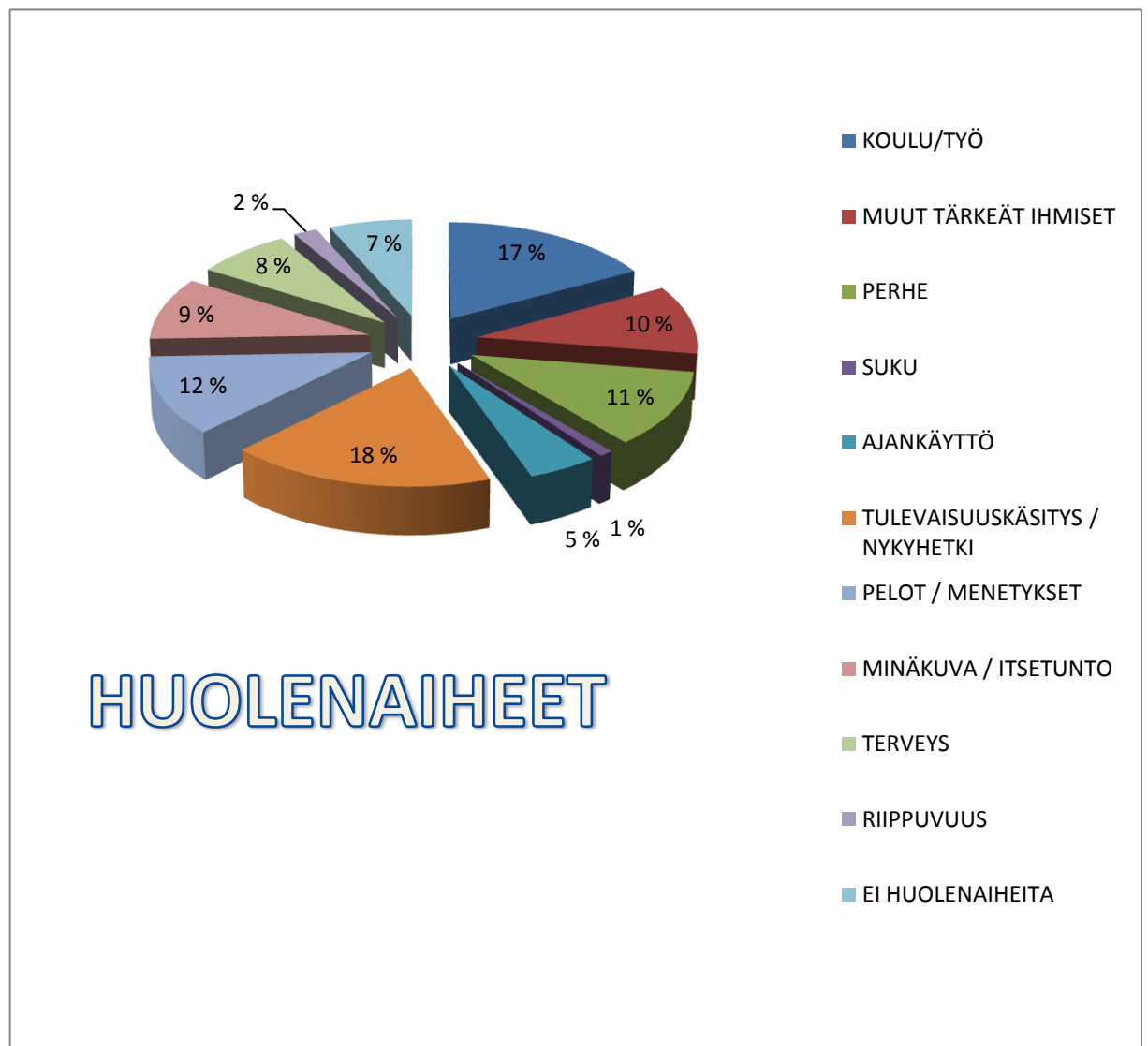
Kuvio 4. Mitkä asiat mietityttävät sinua omassa elämässäsi tällä hetkellä?

Nuorten oman elämän suurimmat huolenaiheet laskettiin prosentteina tutkimustuloksissa, koska ajatuksena oli hyödyntää niitä mahdollisesti ensimmäisissä Kvarttiryhmissä käsiteltävinä aiheina. Neljänä suurimpana huolen yläkategoriana nuorten vastauksissa nousivat tulevaisuuskäsitys ja nykyhetki (18 % vastauksista), koulu ja työ (17 % vastauksista), pelot ja menetykset (12 %) sekä perhe (11 %).

Kuviossa 1. on kuvattu nuorten vastausjakauma ympyräkaaviona tutkimuksen kannalta keskeisestä avoimesta nuorille esitetystä kysymyksestä: Kerro elämäsi neljä huolenaihetta.

Kuvio 5. Huolenaiheiden vastausjakauma

Huolenaiheet tulevaisuuskäsityksessä jakaantuivat kahtaalle - omaan sekä Suomen ja maailman tulevaisuuteen. Nuoren olivat muun muassa huolissaan omasta tulevaisuudestaan ja sen suunnasta, tulevasta ammatista sekä vanhenemisesta. Globaalilla tasolla tulevaisuudessa huolettivat ilmastonmuutos, lama, poliittisten päätösten vaikutukset maailman tulevaisuuteen, sodat, talous (perheen talous, oma talous, maailman sekä Suomen taloustilanne) ja maailman tulevaisuuskäymät sinällään. Nykyhetken ongelmiksi koettiin arkipäiväiset ongelmat sekä yksittäisten tapahtumien heijastukset elämään sitä muuttavalla tavalla.

Koulu huolenaiheena nousi prosentuaalisesti nuorten vastauksissa toiselle sijalle. Yläkoulu ja siitä koetut suorituspainet koettiin ongelmallisina. Tuleva lukio sekä mahdollinen jatko-opiskelupaikka asettivat huolenverhoa tulevaisuuteen suunnaten.

”Ei ole huolenaiheita paitsi koulun kokeet ja koulumenestys.”

Nuorten vastauksissa pelot ja menetykset koettiin aiheuttavan kolmanneksi eniten huolta. Erilaisia pelkoja listattiin muun muassa vanhempien mahdollinen ero, läheisen kuolema, yksinäisyys, kiusatuksi tuleminen, petetyksi tuleminen sekä väärin valintojen tekeminen. Huolta nuorille olivat aiheuttaneet koetut menetykset, joita olivat läheisen menettäminen, kuolema lähipiirissä sekä läheisen ihmisen sairaus.

Huoli perheessä nousi neljäntenä huolenaiheuttajana. Koti, kotiintuloaika, vanhempien käyttäytyminen toisiaan sekä nuorta kohtaan, sisaruussuhteet, vuorovaikutusongelmat sekä vanhempien alkoholinkäyttö olivat esimerkiksi asioita, joita nuorten vastauksissa nousi esiin.

Muut tärkeät ihmiset aiheuttivat nuorille huolta. Kaveruus- ja ystävyys-suhteet sekä niiden puuttuminen heijastivat esimerkiksi vaikutuksensa tähän kategoriaan. Nuoret listasivat esimerkiksi huolestuttaviksi asioiksi ystävien itsemurhayritykset, laitoksessa olevat ystävät ja riidat seurustelukumppanin kanssa. Vastakkainen sukupuoli aiheutti nuorille myös mietittävää.

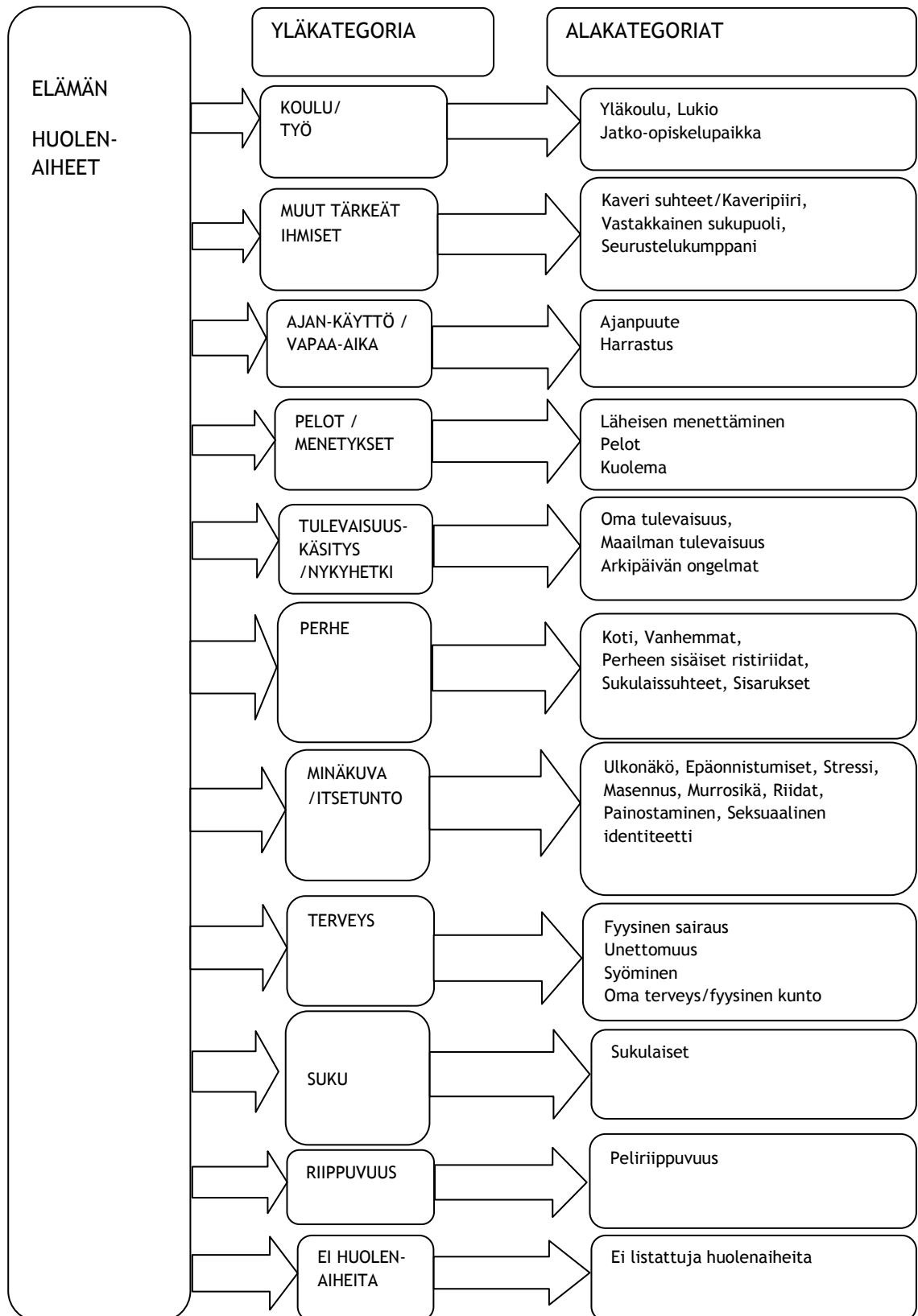
Minäkuvan ja itsetunnon alueella nuoret kokivat huolen ja paineen tuntemuksia muun muassa omasta ulkonäöstään, murrosiästä (mielen ailahtelevuus, kuukautiset), epäonnistumisista (harrastuksissa, pettymyksen tunne) sekä riidoista ja niiden vaikutuksista. Osa nuorista listasi myös oman masennuksen yhdeksi eniten huolta aiheuttavaksi tekijäksi.

Nuoret olivat huolissaan omasta terveydestään - fyysinen sairaus, unettomuus, syöminen, nukkuminen ja päihteet (nuuska, alkoholi ja tupakka) olivat esimerkiksi listattuja tekijöitä. Ajankäytön ja vapaa-ajan ongelmia olivat ajan puute esimerkiksi kaveruussuhteisiin ja perheelle sekä harrastukset, joiden koettiin olevan tylsiä. Huolta aiheuttivat keho menestys urheiluharrastuksen piirissä.

"Nuuskan käyttö, dokaaminen, tupakointi silloin tällöin. Tyttöystävän kanssa välillä riitaa."

Riippuvuuksista nuoret toivat vastauksissaan esille peliongelman. Toisia nuoria huolettivat sukulaiset ja heidän asuinpaikka. Osa nuorista ei kirjannut henkilökohtaisia huolenaiheita lainkaan.

Kuvio 6. Kerro elämäsi neljä huolenaihetta?

8.3. Nuorten vuorovaikutus vanhempien kanssa

Nuorten ja vanhempien välistä vuorovaikutusta kartoitettiin yhteisten keskustelunaiheiden, erimielisyyksien sekä vanhemmilta saatavan tuen kautta. Kyselyssä tarkasteltiin lisäksi asioita, joista nuorten on vaikea ottaa puheeksi vanhempien kanssa, mutta toivoisivat silti keskustelua näistä aihealueista vanhempiensa aloitteesta.

Yhdeksi nuoren ja vanhempien väliseksi keskustelunaiheiksi nuorten vastauksissa nousi nuorten tämän hetkinen koulu. Muut tärkeät ihmiset virittivät nuorten ja vanhempien välistä sanallista kommunikaatiota. Nuoret listasivat kyseiseen alakategoriaan kaverit, seurustelukumppanin, seksisuhteen, vastakkaisen sukupuolen, ystävän psyykkisen sairauden, riidat läheisten kanssa sekä ihmissuhteet ja niiden väliset luottamussuhteet yleensä.

Vapaa-aika ja ajankäyttö olivat keskustelun aiheita. Erilaiset harrastukset, matkailu, sähköiset viestintävälineet olivat aiheina vapaa-aikaan liittyen. Keskusteluissa huumori sävytti osaltaan yhteisiä keskusteluja. Osaa vastaajista rasitti ajanpuute yhteiselle keskustelulle vanhempien kanssa ja kokivat, ettei vanhemmilla ollut aikaa tai halua yhteiselle keskustelulle.

”Noo kaiken näköstä, kavereista, mitä teen vapaa-ajalla. Ne yleensä kyselee kaiken näköstä! Jotain oks poikaystäviä sun muita.”

Tulevaisuuskäsityksestä oma tulevaisuus pohditutti; yhdessä vanhempien kanssa suunnattiin keskustelua nuoren tulevaisuutta kohden ja mietittiin toiveammattia. Nykyhetkestä keskusteltiin päivittäisistä asioista ja kuulumisista, nuoren rahatilanteesta ja säästä.

Perheeseen ja kotiin liittyvät asiat herättivät yhteistä keskustelua. Nuoret ja vanhemmat keskustelivat yhdessä kotiintuloajoista, kotitöistä, vanhempien lapsuusmuistoista ja kotieläimen hoidosta. Nuori itse oli lisäksi keskustelunkohteena. Nuoren käytös, terapiakäynnit, syömishäiriö sekä uskonnolliset asiat herättävät keskustelunaiheita vanhempien kanssa.

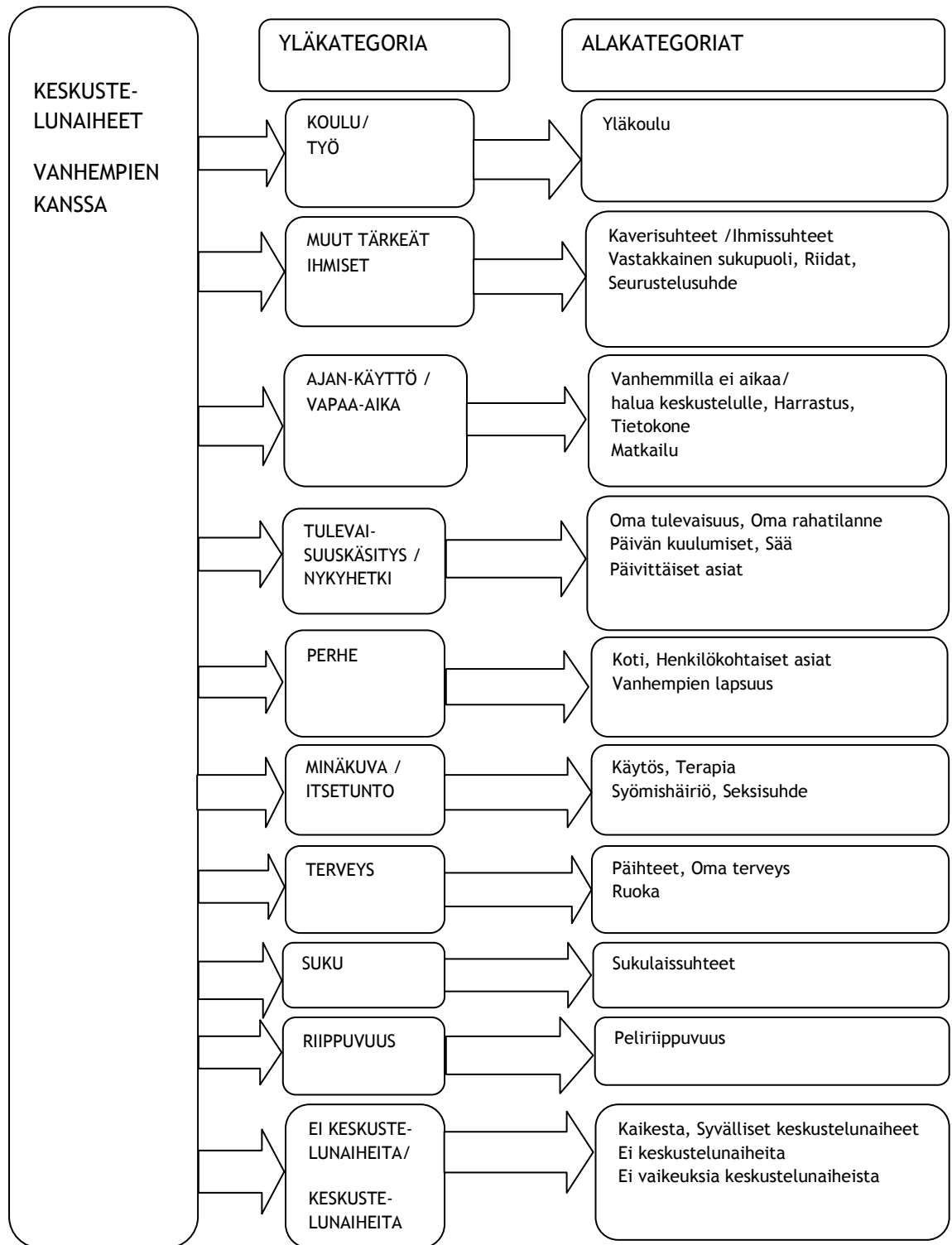
Nuoren terveyteen liittyviä asioita käsiteltiin yhdessä vanhempien kanssa. Keskustelua virittivät esimerkiksi ruoka ja päihteet (alkoholi ja tupakka). Nuoret listasivat peliriippuvuuden yhdeksi keskustelua herättävästä teemoista nuorten ja vanhempien välillä.

Nuorten vastaukset hajaantuivat kahtaalle keskustelunaiheiden suhteen. Osa nuorista koki, että omien vanhempien kanssa voi keskustella kaikesta, myös syvällisistä asioista. Toinen osa nuorista koki, ettei vanhempien kanssa voi keskustella mistään.

"Melkeinpä kaikesta. Koulusta, kavereista, jos jokin asia painaa/surettaa. Pystyn luottamaan, että vanhempani pitävät salaisuuteni ja heille voi kertoa kaiken. Sitä varten pidämme iltaisin vielä iltahetken, jossa ollaan yhdessä ja jutellaan, ennen kuin mennään nukkumaan."

Kuvio 7. Mistä asioista keskustele vanhempien kanssa?

Nuoret listasivat asioita, joista toivoisivat voida keskustella vanhempien aloitteesta. Koulun liittyvät asiat olivat yksi nuorten esiin nostamia aiheita. Tämän hetkinen ja tuleva koulu mietityttivät. Nuori saattoi kokea, että jotkin kouluaineet sujuvat kehnosti.

Vapaa-ajan harrastuksista nuoret kaipasivat keskustelua. Nykyhetken rahatilanne pohditutti viikkorahan osalta, johon toivottiin korottamista vanhempien puolelta.

Lähipiirin ihmissuhteet pohdituttivat nuoria. Vastakkainen sukupuoli, seurustelu, seksi ja riidat kavereiden kanssa olivat seikkoja, joista yhteistä keskustelua kaivattaisiin vanhempien kanssa. Osa nuorista totesi, että voi keskustella kaverin kanssa omassa elämässä esiin nousevista ongelmista.

Perheen asiat nostattivat erilaisia alakategorioita. Nuoria mietitytti esimerkiksi omien vanhempien keskinäiset välit, vanhempien huolet sekä olivat kiinnostuneita kuulemaan omien vanhempiensa nuoruudesta. Osa nuorista koki, että olisi parempi muuttaa pois kotoa, mutta asuinpaikan puute ja rahapula asettavat tämän mahdottomaksi. Osa nuorista koki vanhempien vaatimukset kotona tapahtuvasta siivouksesta negatiivisena tai peräti kohtuuttomina. Muita nuorten listaamia asioita olivat muun muassa mahdollinen uusperhe sekä luottamuspuola vanhempiin.

”Rahasta ja muuttamisesta yhteen äidin miesystävän kanssa, sillä he ovat seurustelleet yli vuoden. Isästäni, mutta tuskin saisin mitään vastauksia.”

”Onko heillä kaikki hyvin. Oikeesti.”

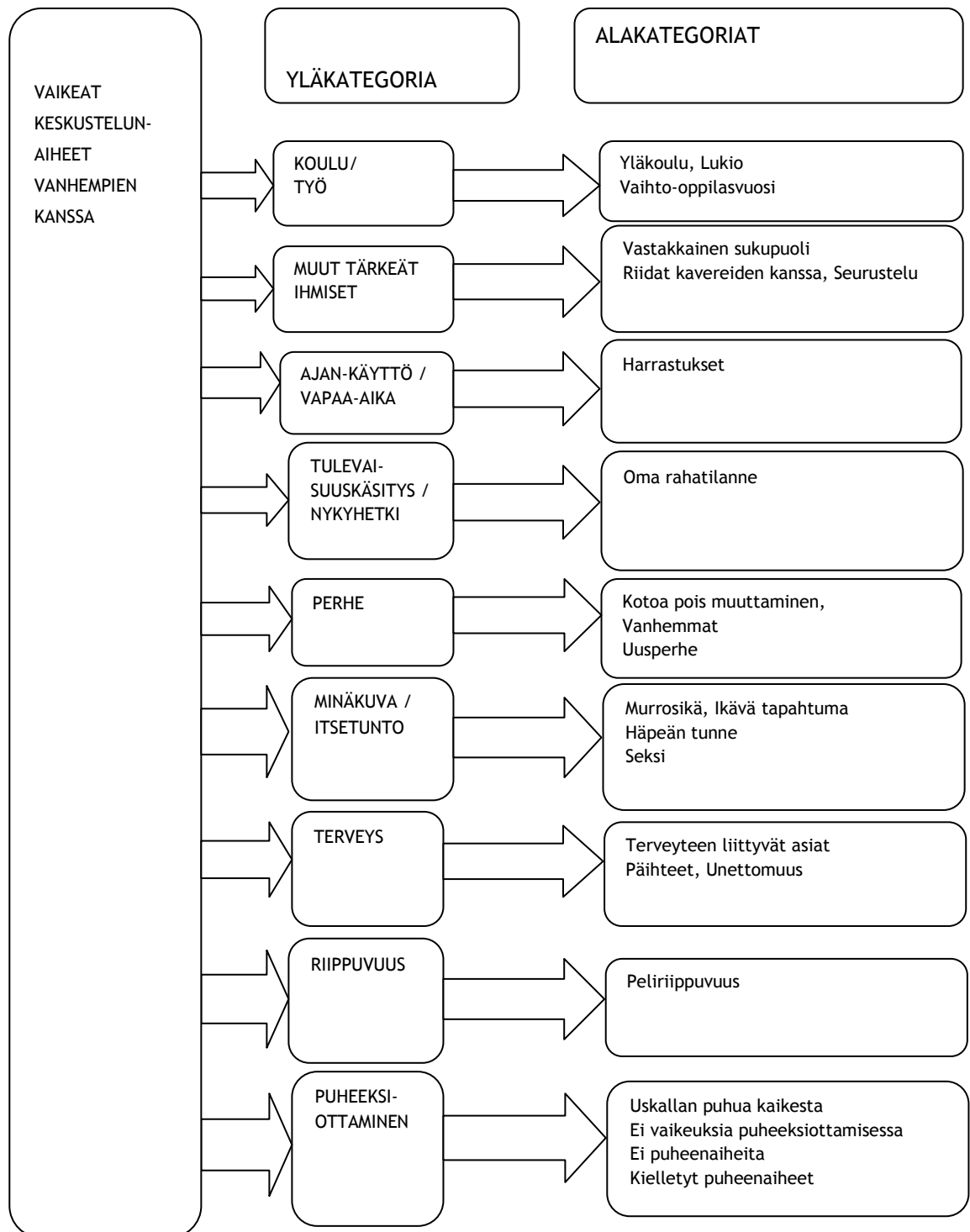
Murrosikä (murrosikä itsessään, oman kehon muuttumattomuus, kuukautiset), negatiiviset tapahtumat ja häpeän tunne olivat asioita, joita osa nuorista mietti, mutta he kokivat, etteivät uskalla ottaa puheeksi näitä asioita omasta aloitteestaan.

Terveysteen liittyvistä seikoista nuoret listasivat päihteistä alkoholin sekä unettomuuden. Osalle nuorista oli vaikea puhua peliriippuvuudesta vanhempien kanssa vaikka olivat itse tiedostaneet ongelmansa.

Puheeksiottaminen hajaantui nuorten vastauksissa; osa uskalsi puhua kaikista teemoista vanhempien kanssa eikä kokeneet hankalaksi mitään keskustelunaiheita. Osa koki, ettei ollut lainkaan yhteisiä keskustelunaiheita tai oli jotain aiheita, joista ei ole rohkeutta keskustella.

”Voin puhua heidän kanssaan suunnilleen kaikesta, mutta en uskaltaisi kertoa jotain mitä he eivät tiedä minusta, jotain mistä olen valehdellut heille tai mistä aion valehdella. On olemassa asioita, jotka haluaa jättää omiksi tai kavereiden ja minun välisiksi asioiksi. Kaikkea ei halua kertoa vanhemmille, eivät hekään kerro minulle kaikkea.”

Kuvio 8. Mistä asioista haluaisit keskustella vanhempiesi kanssa, muttet uskalla ottaa puheeksi?

Nuoret kokivat saavansa tukea vanhemmiltaan kouluun liittyvissä asioissa kuten tämänhetkisessä koulunkäynnissä, kokeissa, läksyjen teossa. Vanhemmat tukivat omia nuoriaan muun muassa riidoissa nuorten kavereiden kanssa sekä seurustelukumppanuuden päättymisessä.

Vapaa-ajan sekä ajankäyttöön liittyvissä asioissa nuoret kokivat saavansa vanhemmilta tukea. Näitä olivat esimerkiksi harrastustoiminta ja vapaa-ajan viettäminen. Osa nuorista listasi, ettei saanut tukea harrastukseensa eikä omaan vapaa-ajan poikkeavaan käyttäytymiseen.

Nuoren omat päätökset ja tulevaisuus olivat asioita, joista nuorten kokivat saavansa omilta vanhemmiltaan tukea. Perheeseen liittyvät asiat olivat yhtenä teemana vanhemmilta saatavasta tuesta. Vanhemmat muun muassa asettivat nuorten käyttäytymiselle rajoja, lohduttivat, kannustivat sekä tukivat taloudellisesti. Osa nuorista koki jäävänsä ilman vanhempien tukea.

”Ei tule mieleen paljoakaan, sillä emme oikein juttele paljoa. Kyllä tosin sain tukea kun erosin poikaystävästäni.”

”Päätöksissä ja ongelmissa. Jos on surua jonkun asian takia. Jos haluaa tsemppiä vaikka kokeeseen. Neuvoa tuleviin tapahtumiin. Itsenäistymisessä.”

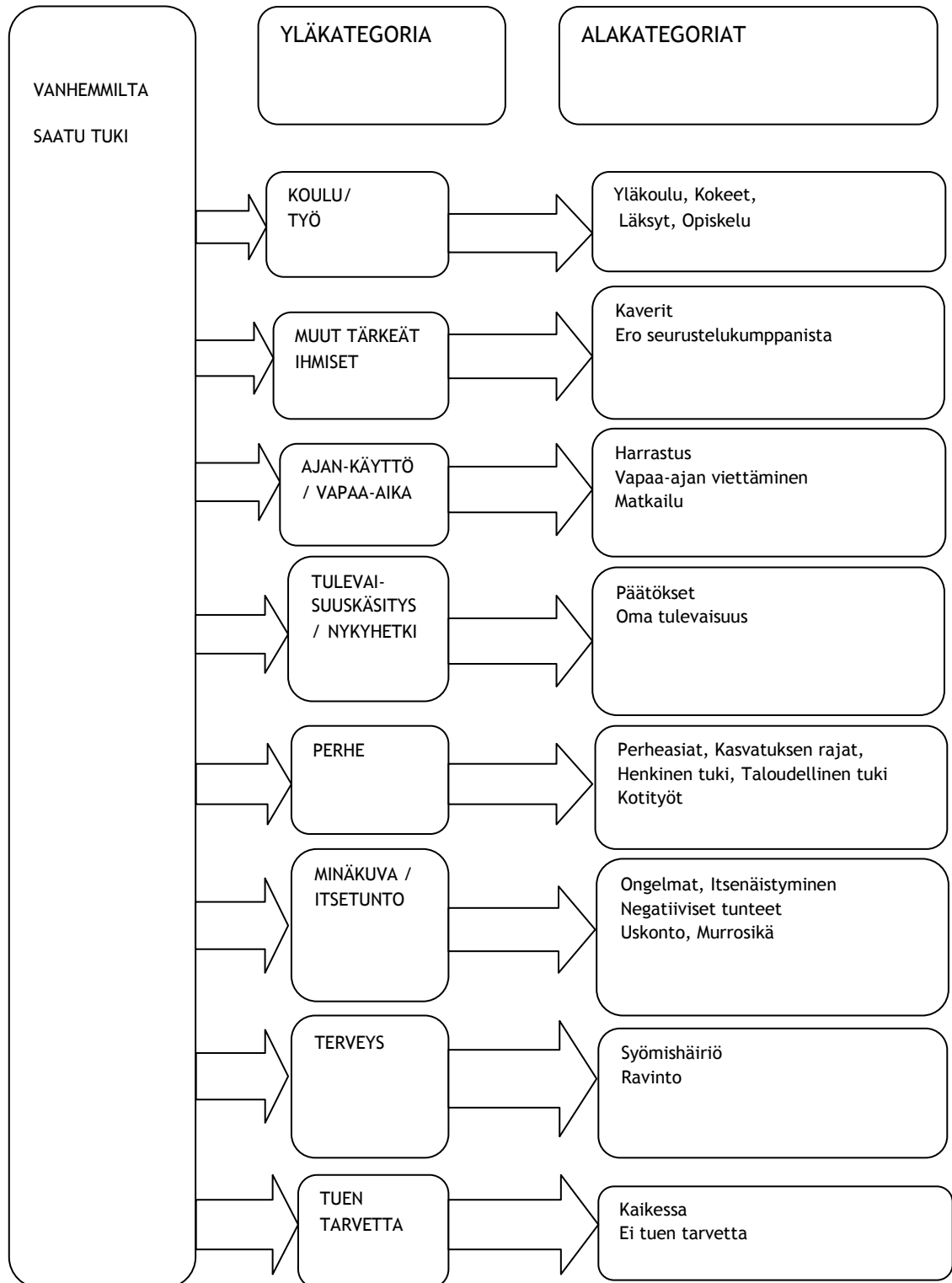
Minäkuva sekä itsetunto -kategoriaan liittyvissä asioissa vanhemmat tukivat esimerkiksi itsenäistymisessä, surussa sekä erilaisissa murrosikään liittyvissä asioissa. Ahdistus, pettymys sekä suru olivat tunteita, joiden jakamiseen nuoret kokivat saavansa tukea vanhemmiltaan. Syömishäiriö sekä ravinto olivat nuoren terveyteen liittyviä tekijöitä, mistä nuoret kokivat saavansa tukea vanhemmiltaan.

Osa nuorten vastauksista jakautui kahtaalle - tuen tarvetta koettiin kaikessa asioissa ja ei missään.

”Monissa asioissa. Voin puhua heille lähes kaikesta.”

”En kauheasti keskustele vanhempien kanssa muustaku mitä syödään tai et miten meni treeni vaikka samassa talossa ollaan enemmänki faijan kaa. Mä heidän läppää mutsin kaa ny sillee.”

Kuvio 9. Missä asioissa saat tukea vanhemmiltasi?

Koulu ja koulunkäyntiin liittyvät asiat olivat eräitä erimielisyyksiä nostattavia asioita nuorten ja vanhempien välillä: koenumerot sekä -arvosanat, kokeet, tämän yläkoulu sekä läksyt aiheuttivat ristiriitoja.

Nuorille tärkeistä ihmisistä syntyi eripuraa. Kaverit ja kavereussuhteiden puute synnyttivät erimielisyyksiä nuorten tyttöjen ja poikien sekä heidän vanhempiansa välille.

Vapaa-aika ja ajankäyttökategorian sisällä listattiin kirjavasti erilaisia teemoja. Tietokone, television katsominen ja ohjelmien rajoittaminen, radio, puhelin olivat sähköistäviä eripuraa aiheuttajia. Vapaa-ajan viettämisestä kumpuaviin ongelmiin liittyi muun muassa urheiluharrastukset sekä vapaa-ajan illanvietot. Nuoria harmitti vanhempien ilmoittamat tekemättä jätetyt sovitut asiat, rahan käyttäminen, vapaa-ajan rajoittaminen sekä toiveet hankinnoista. Nykyhetkessä kuvainnollista käden vääntöä aiheuttivat arkipäiväiset asiat sekä huolimattomuus.

”Kaikesta turhasta Inhoan riitelyä, mutta sitä syntyy aika usein äidin kanssa. Asioista, joita on jätetty tekemättä, mutta on luvattu tehdä. Kotitöistä tulee aika usein kinaa. Jos toinen on väsynyt, hermostuu helposti.”

”Alkoholin käytöstä. He eivät ymmärrä että ei se ole niin paha jos joskus juo! Ne ei ymmärrä et aika on muuttunut niitten nuoruudesta!”

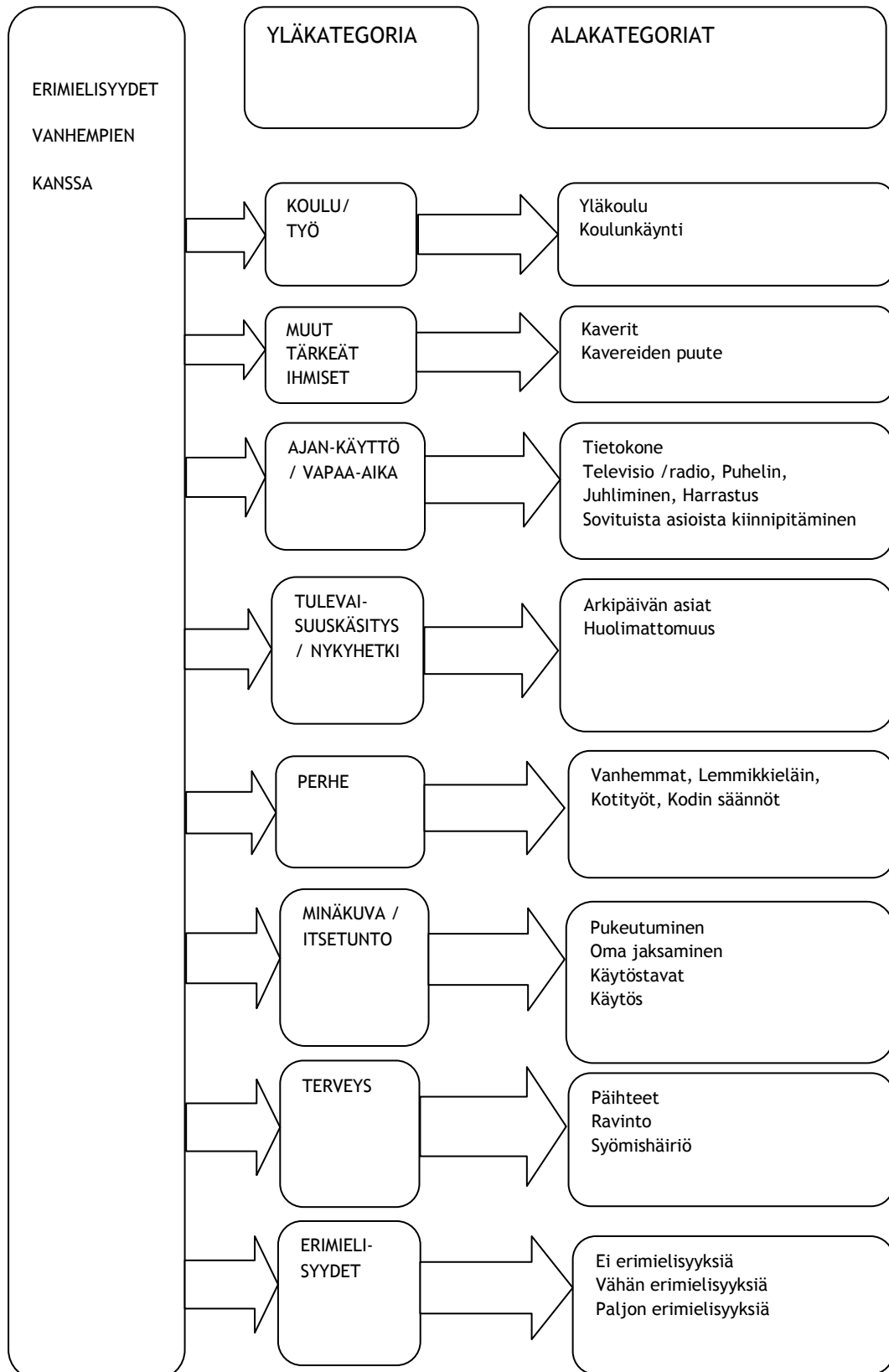
Nuoret listasivat perheeseen liittyviä erilaisia tekijöitä. Vanhempien käytös, reaktiot ja säännöt nostattivat esimerkiksi ristiriitoja vanhempien ja nuorten välille. Kotityöt, kotiintuloaika, nukkumaanmeno aika sekä lemmikkieläinten hoitaminen olivat eripuraistavia tekijöitä nuorten ja vanhempien välillä. Nuoret kirjasivat, että vanhemmilla oli omia arkoja keskustelunaiheita.

”Kotiintuloajat. Kotityöt. Joskus ärsyttää kun vanhemmat käyttäytyvät liian vanhanaikaisesti.”

Nuoreen itseensä kohdistuvia erimielisyyden aiheuttajia vanhempien kanssa olivat nuoren pukeutuminen, oma jaksaminen, käytöstavat ja käyttäytyminen. Nuoret kokivat terveyteen liittyvät tekijät yhdeksi ristiriitojen aiheuttajaksi. Päihteet, ravinto, syöminen ja syömishäiriö listattiin tähän luokkaan.

Erimielisyyksistä kysyttäessä nuorten mielipiteet jakautuivat kahtaalle. Osa nuorista listasi, ettei heillä ole tai on vain vähän erimielisyyksiä vanhempien kanssa; osa nuorista totesi, että heillä on paljon erimielisyyksiä omien vanhempien kanssa.

Kuvio 10. Mistä asioista sinun ja vanhempiesi välille syntyy erimielisyyksiä?

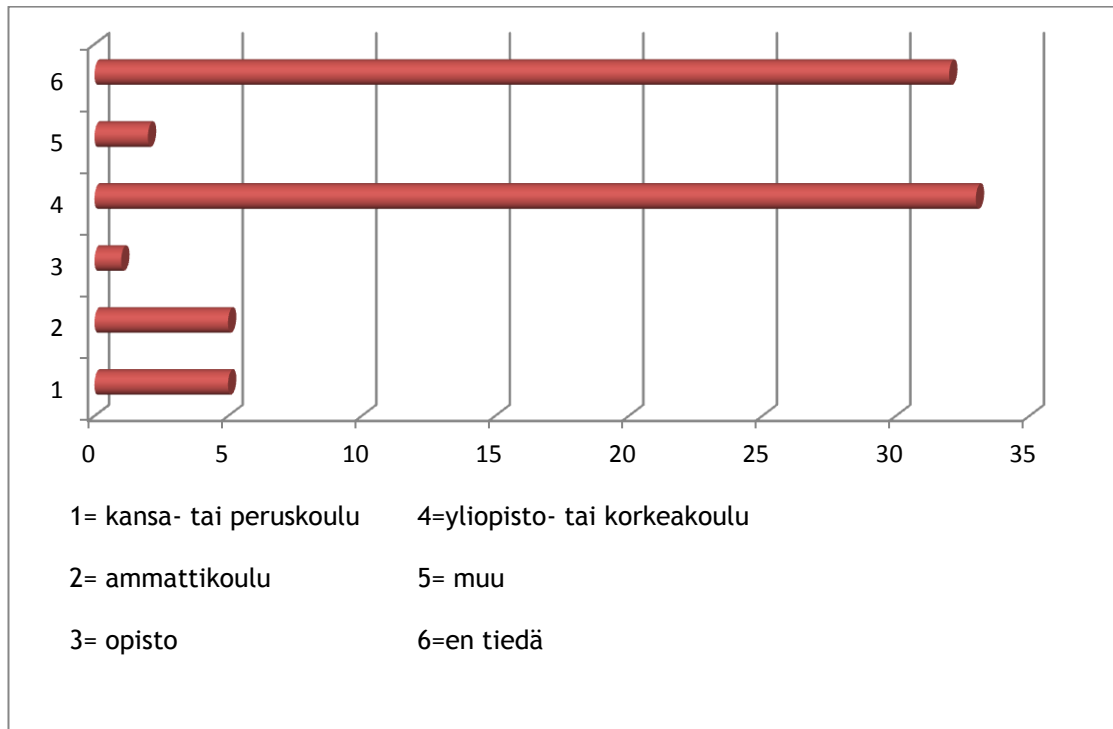

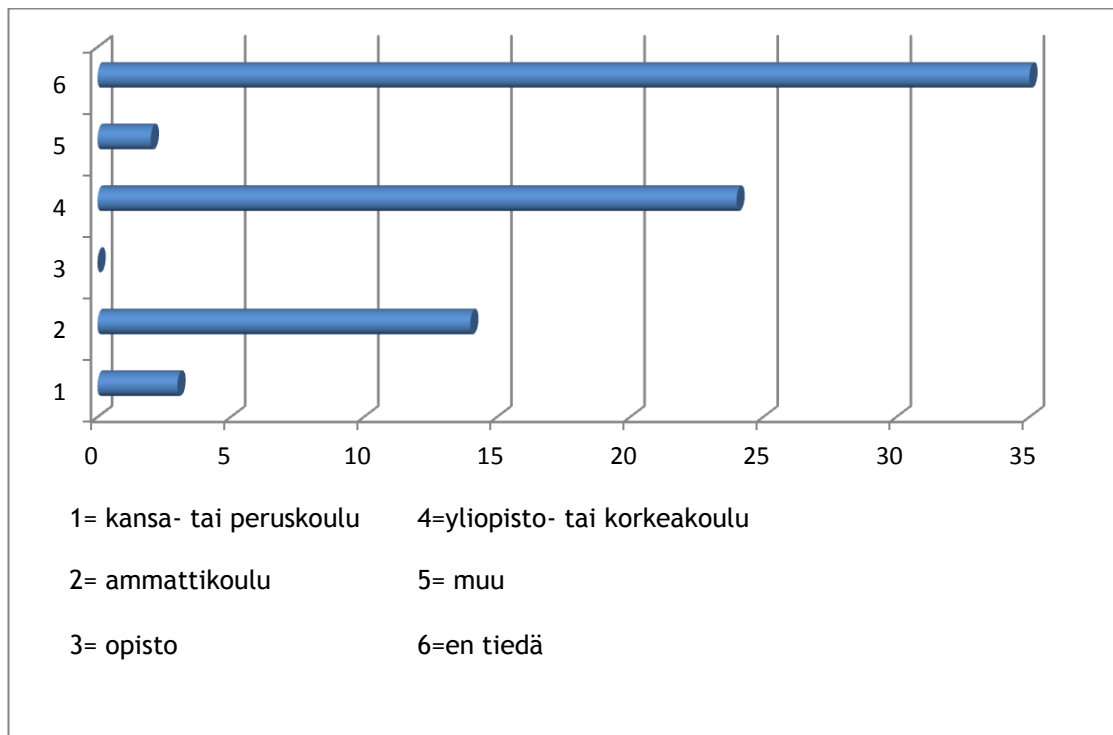
8.4. Nuorten perhetausta

Kyselylomakkeen taustatietoina kartoitettiin sukupuolta, ikää vastaushetkellä, vanhempien koulutusta sekä asemaa. Taustatietoja ei pyritty keräämään tilastollisia merkitsevyyksiä etsien, vaan saamaan kokonaiskuvaa kyselyyn vastaavista nuorista ja heidän taustastaan. Vastaajista tyttöjä oli 51 % ja poikia 49 %. Nuorten vanhempien ammatit edustivat laajalaisesti eri aloja. Vanhempien joukossa oli muun muassa työttömiä, yrittäjiä, asiantuntija- sekä johtotehtävissä olevia. Ohessa on koottuna pylväsdiagrammi vastaajien vanhempien koulutustaustasta. Siinä on esitetty vastaajien vanhempien koulutustausta yksiköissä siten, että vastauksista on huomioitu korkein koulutus. Moni vastaajista ei tiennyt vanhempien koulutustaustaa.

Kuvio 11. Äidin koulutus pylväsdigrammina

Kuvio 12. Isän koulutus pylväsdigrammina

9. LOPPUYHTEENVETO JA POHDINTA

Nuorten vastauksista nousi samansuuntaisia aihealueita riippumatta siitä kysyttiinkö hyvinvoinnin kuvauksista, huolenaiheista tai vuorovaikutuksesta vanhempien kanssa. Listatut kategoriat ovat teemoja, jotka mietityttävät nuoria niin myönteisesti kuin kielteisestikin. Yhtenäisiä kategorioita kaikissa nuorten vastauksissa olivat koulu, perhe, muut tärkeät ihmiset, vapaa-aika ja ajankäyttö, tulevaisuus ja nykyhetki, minäkuva ja itsetunto sekä terveys.

Nuoret löysivät omasta elämästään paljon hyvinvoinnin elementtejä. Vastaajat kokivat elämässään hyvinä ja iloa tuottavina asioina muun muassa koulun, mahdollisen kesätyön, tärkeät ihmiset sekä vapaa-ajan vieton ja harrastukset. Huolestuttavaa esimerkiksi oli, että osa vastaajista totesi kokevansa ilontunnetta toisten kiusaamisesta. Osalla tutkimukseen osallistuneilla nuorilla oli myönteinen tulevaisuuskäsitys ja kokivat elämänsä nykyhetken hyvänä ja mielekkäänä, mikä myös tuotti heille iloa.

Nuoret listasivat huolenaiheitaan laajalti. Neljänä suurimpana huolta aiheuttavista asioista koettiin tulevaisuuskäsitys ja nykyhetki, koulu ja työ, pelot ja menetykset sekä perhe. Muita pohdituttavia ja oman elämän huolta tuottavina tekijöinä listattiin esimerkiksi muut tärkeät ihmiset, minäkuva ja itsetunto. Osa nuorista listasi huolenaiheita kosolti, kun toisaalla olivat nuoret, jotka eivät kokeneet omassa elämässään huolenaiheita lainkaan. Alustavien kaavailujen mukaan Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun - hankkeen perustettavissa Kvarttiryhmissä käsiteltäisiin tutkimuksesta nousseita suurimpia huolenaiheita ja mahdollisesti tulevaisuudessa keskusteluryhmien kehittyessä otettaisiin keskusteluteemoiksi muitakin nuorten esille nostamia teemoja.

Nuorten ja vanhempien välistä vuorovaikutusta kartoitettiin tutkimuksessa keskustelunaiheiden, erimielisyyksien sekä vanhemmilta saatavan tuen kautta. Nuoret listasivat asioita, joita toivoisivat vanhempien ottavan puheeksi, koska eivät itse rohkene. Näitä nuorten puolelta vaiettuja aihealueita olivat muun muassa koulunkäynnin sujumattomuus, seurusteluun liittyvät asiat, vanhempien keskinäiset välit sekä murrosiän tuomat haasteet. Osa vastaajista totesi, ettei ollut lainkaan puheenaiheita vanhempien kanssa. Nuoret toivoivat tuentarvetta vanhemmiltaan erilaisissa asioissa; näitä olivat muun muassa koulunkäynti, nuoren ja kaverin väliset riidat, rajoja käytökselle, lohdutusta sekä kannustusta. Erimielisyyksiä nostattivat nuorten ja vanhempien välille esimerkiksi huonosti sujuva koulunkäynti, tietokoneen ja puhelimen käyttäminen. Oma jaksaminen nostettiin ristiriitojen aiheuttajaksi nuorten ja vanhempien välille mutta vastaajat eivät selittäneet tarkoittivatko fyysistä vai henkistä jaksamista.

Nuorten vastaukset hajaantuivat kahtaalle keskustelunaiheiden suhteen. Osa nuorista koki, että omien vanhempien kanssa voi keskustella kaikesta, myös syvällisistä asioista eivätkä

kokeneet puheeksiottamista hankalana. Toisaalta osa nuorista koki, ettei vanhemmilla ole aikaa tai halua yhteiselle keskustelulle ja kokivat, ettei heidän kanssa voi keskustella mistään. Osa vastaajista totesi, että on jotain asioita, mitä he eivät uskaltaneet ottaa puheeksi vanhempiensa kanssa, eivätkä uskaltaneet niitä listata edes anonymisti tutkimuslomakkeelle.

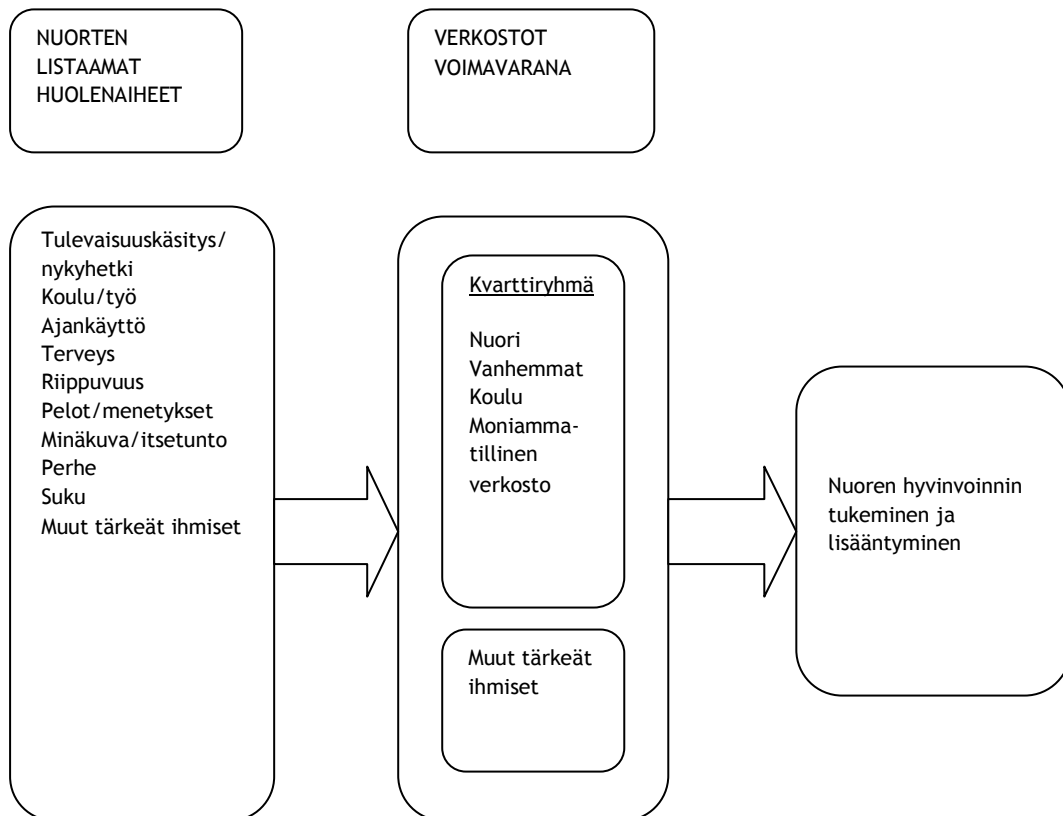
Positiivista oli, että toinen osa nuorista vastaajista oli siltä mieltä, että vanhempien kanssa voi keskustella kaikesta. Keskusteluyhteyden avaamisen tärkeys sekä avoimeen vuorovaikutuksellisuuteen satsaaminen Kvarttiryhmissä nuorten ja vanhempien välille tulisi olla avainasemassa.

Tutkimustuloksista ilmeni, että osa nuorista koki tarvitsevänsä vanhemmiltaan tukea kaikessa, toiset eivät vastaavasti kokeneet tuen tarvetta lainkaan. Nuoret saatavat olla itsenäistymisvaiheessa eriaikaisia mutta toisaalta tulos kuulostaa karulta, jos nuori on kokenut tulewansa torjutuksi vanhempiensa puolelta ja on ikään kuin luovuttanut.

Seuraavassa kuviossa on esitetty nuorten listaamat huoltenaiheiden kategoriat. Ihanteena olisi, että Kvarttiryhmät sekä oma luomuverkosto toimisivat nuorille voimavaraistavana verkostona, jotta nuoret voisivat kokea oman hyvinvointinsa lisääntyvän ja saisivat tukea omalle jaksamiselleen. Tarvitaan puheeksiottamista ja keskustelun avausta nuorille huolta aiheuttavista teemoista. Nuoret voisivat saada Kvarttiryhmissä kokemuksen, että vanhemmat ja muut aikuistoimijat ovat heitä varten, haluavat kuulla ja olla heidän tukenaan vaikeissakin asioissa. Kvarttiryhmät voisivat toimia tulevaisuudessa yhtenä keskusteluyhteyden avaajina niiden nuorten ja vanhempien välille, joilta se puuttuu ja eheyttää osaltaan vuorovaikutusta ja kommunikaatiota. Hälyttävää tutkimustulosten kannalta oli, että osa nuorista koki, ettei saa omilta vanhemmiltaan tukea lainkaan eikä yhteisiä puheenaiheita ole.

Seikkulan (1994, 31) mukaan verkoston koko on yhteydessä hyvinvointiin ja enemmän tukea antaa iso verkosto. Tutkimuksesta nousseita nuorten huoltenaiheita on hyvä käsitellä nuorten luontaisten verkostojen lisäksi perustettavissa pilotointiryhmissä ja edesauttaa osaltaan nuorten hyvinvoinnin lisääntymistä.

Kuvio 12. Verkosto nuoren hyvinvoinnin tukena

Vilppolan (1999, 75-77,81,83) mukaan koulunkäynnin aloitus näyttäytyy monen lapsen kohdalla ainoastaan positiivisena kokemuksena. Koulun aloittamista odotetaan innolla ja se aloittaminen tuntuu yksinomaan mukavalta. Kuitenkin vuosien myötä kouluinto alkaa toisten kohdalla laimentua. Lumovoima voi hiipua jo kolmannella luokalla tai yläasteen alkaessa. Myönteinen suhtautuminen koulunkäyntiin muuttuu hiipivästi välinpitämättömyydeksi ja avoimeksi vastarinnaksi. Koulujen oppilashuoltoryhmän toiminta pohjautuu etupäässä korjaavaan työhön, jolloin ennaltaehkäisevälle työlle ei jää tarpeeksi sijaa. Oppiainesidonnaisuus yläkoulussa aiheuttaa rakenteellisen ongelman, jolloin oppilaiden kasvatukselta puuttuu koulun tasolla selkeä toteuttamissuunnitelma. Nykyinen opetussuunnitelma-ajattelu antaa kouluille teoriassa mahdollisuuden luoda oma luokkakohtainen opetussuunnitelmansa. Tämä opetussuunnitelma-ajattelu tulisi ulottaa oppilaiden ja opettajien tasolle kuunnellen heidän tarpeitaan. Nykynuoren kasvuprosessi kohti aikuisuutta on vaikeaa ja lisäksi vanhat perherakenteet ovat muuttuneet. Vanhemman kasvatuskäky heikentyy perheen kohdatessa kriisitilanteita. Vanhemmuus ja koti luovat vaikutuksensa nuoren kasvuun niin hyvässä kuin pahassa. Perheet ovat myös entistä monimuotoisempia ja vaikeasti määriteltävissä - vanhat määritykset perheestä ovat vieraita. Tärkeintä kasvatuksessa on toimia nuorelle kypsänä aikuisen mallina, joka osoittaa rakkautta nuorelle ja säätelee nuoren toiminnalle sopivat rajat. Tällöin nuoren itsenäisyyttä ja luovaa kokeilunhalua ei tukahduteta.

Nivelvaiheeseen, jossa nuori siirtyy alakoulusta yläkouluun, tulisi kehittää nuoren hyvinvointia tukevia rakenteita. Kvarttiryhmien perustaminen alakoulun ja yläkoulun nivelvaiheeseen tukee Vilppolan ajattelua ennaltaehkäisevään työhön painottamisesta sekä Helsingin kaupungin laatimaa hyvinvointisuunnitelmaa. Kvarttiryhmien sisältöihin vaikuttavat osaltaan nuorten vastauksista kumpuavat teemat. Nuoret ovat ikään kuin elämänsä käännekodassa; koulunkäynti ei välttämättä innosta, uusperhekuviot sekä vaikeudet vanhempien ja nuorten välisessä vuorovaikutuksessa luovat osaltaan haasteita nuorten elämässä. Oppiainesidonnaisuus ja oppiainejaon mukaiset opettajarakenteet eivät välttämättä luo riittävää tukea koulun puolelta vaikka koulu on nuoren elämässä tärkeä sosiaalistava ympäristö. Opettajat sekä koulukuraattorit ovat työllistettyjä, luokkajaot suuria, oppilasaine kuormittavaa; aina ei ole mahdollisuutta oppilaiden yksilölliseen havainnointiin, tukemiseen ja mahdollisesti ohjaamiseen riittävien tukitoimien piiriin. Nuoret ja vanhemmat saattavat kokea koulun ikään kuin matalan kynnyksen paikkana, jos vertaa sitä esimerkiksi sosiaaliviraston toimitiloissa järjestämään keskusteluryhmään, jolloin osa saattaisi kokea sen leimaavana. Koulu on paikka, jossa tavoitetaan koko ikäryhmä ja vanhemmat helposti.

Hiilan (2005, 5-6) mukaan nuorten toiveet omilta vanhemmiltaan liittyvät tutkimusten valossa perushoivaan, ruokaan, puhtaisiin vaatteisiin, ohjaukseen, neuvojan sekä tuen antajan rooliin. Nuoret kaipaavat yhdessäoloa, yhteisiä keskustelutuokioita ja ennen kaikkea vanhempien läsnäoloa - vanhempi on kotona ja saatavilla. Nuoret kaipaavat vanhemmiltaan omien tunteiden vastaanottamista sekä tasapainottamista. Kaveripiirissä nuori saa riittävästi osakseen jännitysmomenteja. Itsenäistymispyrkimyksissä kamppaileva nuori ei osoita vanhemmilleen helposti, että hän tarvitsee tukea vanhemmiltaan - toisaalta nuori kaipaa irtiottoa vanhemmista ja heidän mielipiteistä. Rakkauden ja rajojen ohella kaivataan vanhemmilta mahdollisuutta sekä kannustusta nuoren omaan ajatteluun ja itsenäisiin valintoihin. Hiilan ajatusta tukevat tutkimustulokset. Nuoret listasivat paljon mahdollisia keskustelunaiheita, joita eivät uskalla ottaa omatoimisesti yhteiseen keskusteluun vanhempien kanssa ja kaipaavat vuorovaikutuksellista keskustelua niistä.

Hiila (2005,6) näkee koulun olevan oiva paikka, jossa voisi kehittää uudenlaista vertaistuen foorumia nuorten vanhemmille. Vanhempien omaehtoinen kiinnostus muun muassa vanhempainyhdistyksiä kohtaan on usein hiipumassa yläkouluun siirryttäessä vaikka vanhempien vertaistuen tarve olisi tällöin suurempaa. Nuorten toimintakulttuuri sekä ympäröivä maailma on muuttunut vanhempien nuoruudesta melkoisesti; internet-, matkapuhelimet, uudenlainen viihdemaailma sekä päihteiden käyttö sisältävät uudenlaisia vaaroja ja uhkatekijöitä aiheuttaen nuorten vanhemmille huolta omasta jälkikasvustaan. Kvarttiryhmien yhtenä hyötynä toimisi vanhempien välinen vertaistuki. Silmiä avaavaa voisi olla, miten vanhemmat painiskelevat samojen ongelmien vyyhdissä ja saada ryhmän välityksellä toisiltaan tuen ja kannustuksen lisäksi käytännöllisiä ja toimivia ratkaisumalleja.

Nuoret listasivat päihteet yhtenä tekijänä monessa kyselylomakkeen kysymyksessä. Päihteet aiheuttivat erimielisyyksiä vanhempien ja nuorten väleihin, keskusteluttivat sekä olivat yhtenä huolenaiheena nuorten elämässä. Nuorten vastauksissa ei listattu huumausaineita päihteiden osalta. Herää kysymys, eivätkö nuoret vain uskaltaneet mainita niitä vai valikoituiko satunnaisotannalla täysin huumausaineita käyttämätön otos. Helsingin hyvinvointisuunnitelman mukaan päihdekokeilut ovat aikaistuneet (Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2009-2012, 9). Vanhempien ja nuorten kanssa olisi hyvä käydä keskustelua päihteistä. Kenties tarvitaan faktoihin perustuvaa informointia moralisoinnin sijaan päihteiden käytöstä ja niiden vaikutuksesta sekä vanhemmuuden tukemista nuorten päihteettömyyteen.

Nuoren tietokoneella vietettyyn aikaan tulisi Hiilan (2005, 6-7) mukaan kiinnittää erityistä huomiota, vaikka Suomi onkin maailman johtavia tietotekniikan maita. Tulisi miettiä hintaa, jonka nuori maksaa henkisen hyvinvoinnin heikentymisenä, jos ihmisten väliset kohtaamiset tapahtuvat pitkälti verkossa. Nuoret nostivat itse kyselyssä tietokoneen käytön yhtenä ilontuottajana elämässään. Toisaalla huolta tuloksissa aiheuttavat nuorten vastaukset omasta peliriippuvuudesta, joka oli nuorten itsensä tiedostama ongelma. Aihetta ei uskalleta ottaa puheeksi vanhempien kanssa.

Osa nuorista vastaajista oli tiedostanut oman peliriippuvuutensa. Tämä saattaa olla yksi mahdollinen ongelma osalle koulupudokkaille - osa nuorista on mahdollisesti saattanut jämähtää tietokoneelle. Joidenkin nuorten elämä saattaa pyöriä paljolti verkossa; unirytmit ovat sekaisin, ainoat ystävät ovat verkossa ja koulunkäynti ei enää jaksaa kiinnostaa. Tämä on riski tulevalle yhteiskunnalliselle syrjäytymiselle. Haasteena on saada myös peliriippuvaiset nuoret ja heidän vanhempansa mukaan Kvarttiryhmiin sekä ohjata heitä tarvittavien tukitoimien piiriin.

Tutkimustuloksissa koulu kategoriana näyttäytyi niin myönteisessä kuin kielteisessä valossa ja se ilmeni jokaisessa nuorille suunnatussa kysymyksessä. Koulu on tärkeä ympäristö nuorelle; siellä vietetään paljon aikaa ja muodostetaan myös tärkeitä kaveruussuhteita. Tämä ei ole itsestäänselvyys kaikille nuorille ja jotkut kokevat olonsa syrjityksi joutuen kaveripiirin ulkopuolelle sekä koulukiusatuksi. Nuorella saattaa olla oppimisvaikeuksia, joita ei ole kyetty huomioimaan henkilökohtaisessa opetussuunnitelmassa ja käytännön opetuksessa riittävästi. Nuorten listaamista huolenaiheista koulu näytteli toiseksi suurinta roolia (17 % nuorten vastauksista).

Tutkittavat nuoret olivat kahdeksannella luokalla. Osalla vastaajista oli seurustelukumppani. Toisaalla olivat nuoret, jotka saattavat kokea kaveripiiriin painetta seurustelukumppaniin tai seksuaalisiin kokemuksiin. Nuorten seksuaalinen kehittyminen on eriaikaista - osa saattaa kaivata valistusta, kun toiset ovat vielä lastenkengissä. Cacciatoren, Apterin & Halosen (2010) mukaan seksuaalinen kehittyminen on portaittaista ja on sidoksissa yksilön muuhun

psykkiseen, fyysiseen sekä sosiaaliseen kasvuun. Nuoret tarvitsevat aikuisen tukea työstäessään omaa käsitystä itsestään riittävän arvokkaana ja suojaamisen arvoisena mahdollisena partnerina. Nuoren keho muuttuu voimakkaasti ja media luo osaltaan paineita, jotka aiheuttavat hämmennystä. Nuoret tarvitsevat kehityksensä tueksi räätälöitäviä palveluja, jotka tavoittavat heidät ja toimivat tehokkaana apuna.

Lasten ja nuorten käytösongelmat ovat ajankohtaisia ja aiheuttavat huolta kouluissa. Koululaisten oppimisvaikeuksien tunnistaminen on tärkeää, jotta kyetään edistämään nuoren oppimista sekä ehkäisemään käytösongelmia. Oppimisvaikeudet heijastavat vaikutuksensa epäsosiaaliselle käytökselle. Tällöin koulunkäynti koetaan työlääksi ja epäonnistumisen kokemuksia kasaantuu, jolloin syrjäytymiskierre on valmis. Viimeisen kymmenen vuoden aikana on oppilaita siirretty erityisopetuksesta psykiatriseen hoidon piiriin kasvavalla syklillä. Lastensuojelun laitossijoitusten asiakasmäärä on ollut tänä aikana nouseva. Toimivia auttamiskeinoja ei ole ollut riittävästi, koska tehokkaita auttamiskeinoja ei ole löytynyt. Moni nuori on tullut näiden toimenpiteiden kautta syrjäytetyksi kouluympäristöstä sekä ihmissuhteista. Uusia toimivia auttamistapoja tarvitaan ja ne tulee kohdistaa luonnollisiin kasvuympäristöihin kuten perheisiin ja kouluun. Koulun toimintamalleja tulee kehittää, jotta ne vastaisivat myös haastavien oppilaiden tarpeisiin. (Kontiola 2009, 6-8.) Koulut toimivat foorumina, joissa kohdataan miltei koko ikäryhmä.

Kivelä & Ahola (2007, 20-21) näkevät luovuttamisen sekä koulusta vetäytymisen merkkejä muun muassa heikossa koulumenetyksessä, oppimishäiriöissä, keskittymisvaikeuksissa sekä kaverisuhteiden puuttumisissa. Nuori suojelee itseään ja omaa itsetuntoaan esimerkiksi kääntymällä koulunvastaiseksi tai suhtautumalla opettajia kohtaan välinpitämättömästi. Osa nuorista totesi kyselyssä, että heillä ei ole kaveruussuhteita ja niiden puuttuminen aiheuttaa huolta. Koulunkäynti ja suoriutumispaineet listattiin myös yhtenä huolenaiheuttajana.

Hämäläinen-Luukkanen (2004, 5-7, 14-16) näkee nuorten käyttäytymisessä selviä merkkejä ongelmista: selittämättömät poissaolot koulusta, heikko koulumenestys, häiriökäyttäytyminen sekä vetäytyminen. Nuori saattaa jättäytyä kokonaan myös koulunkäynnin ulkopuolelle. Häiriökäyttäytyjiin kiinnitetään usein hiljaisia ja arkoja oppilaita enemmän huomiota sillä heidän ongelmiaan ei välttämättä havaita yhtä helposti. Nuoren kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukena nuori tarvitsee vanhempien sekä lähipiirin tukea. Kannustava sekä tukeva ilmapiiri kotona auttaa kohottamaan osaltaan nuoren itsetuntoa ja herättää kiinnostusta oman tulevaisuuden suunnitteluun. Ilman tarvittavaa tukea nuori saattaa hakeutua huonoon kaveripiiriin, jossa esimerkiksi näpistykset koetaan hyväksynnän antamisena.

Ratkaisukeskeinen lähestymistapa toimii syrjäytymisvaarassa oleville nuorille. Nuorelle annetaan uusia näkökulmia tilanteeseensa ja he asettavat itse omia tavoitteita syyttelyn sijaan. Tehokkaammin ratkaisukeskeinen ajattelutapa toimii, kun kartoitetaan olemassa olevia voimavaroja ja pyritään lievittämään ongelmia alkuvaiheessa. Ilmapiiriin tulee olla

rakentavahenkinen, jolloin hyvä yhteistyö saadaan käynnistettyä ja positiivisten ratkaisujen löytyminen on helpompaa. (Kivelä & Ahola 2006, 48-53.) Kvarttiryhmissä ratkaisukeskeinen lähestymistapa voisi toimia nuoria ja vanhempia voimavaraistavana tekijänä. Toinen nuoria ja vanhempia voimaannuttavana momenttina Kvarttiryhmissä toimisi vertaistuki. Palveluohjaukseen voisi myös ryhmissä panostaa sillä joidenkin nuorten kohdalla ongelmat saattavat olla monisyisiä ja koko perhettä tukevia palvelua saatetaan tarvita.

Kvarttiryhmien sisältö voisi rakentua nuorten huolenaiheista käsin aluksi ikään kuin teemamaisiksi infotilaisuuksiksi, jossa olisi tiivistetty asiantuntijatoimijoiden välistä verkostoyhteistyötä yli perinteisten sektorirajojen, esimerkiksi sosiaali-, terveys-, mielenterveys-, päihde-, opetustoimi sekä perheneuvonta toimisivat yhdessä aihealueittaisina asiantuntijoina. Toimivien verkostojen kokoamiseen tulisi satsata voimavaroja ja resursseja ja nähdä niiden merkitys laadukkaana ennaltaehkäisevän varhaisen tuen palveluntuottajana. Informatiivisen osuuden jälkeen ryhmissä voisi antaa sijaa dialogiselle vertaistuelle sekä mahdolliselle palveluohjaukselle.

Hiila (2005, 7) näkee nuorten harrastukset myönteisessä valossa. Osa nuorista liikkuu ja harrastaa ja viettävää aktiivista vapaa-aikaa. Tämä edellyttää monesti vanhempien maksu- ja kuljetuskykyä harrastusten pariin. Nuorten eriarvoistumisen sekä syrjäytymisen ehkäisyssä tulisi kiinnittää huomiota koulun ja kodin läheisyydessä oleviin ilmaisiin ja huokeisiin harrastusmahdollisuuksiin. Helsingin laatima lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on samoilla linjoilla ja teetetyn kyselyn mukaan muun muassa yksinhuoltajien lapset kertoivat joutuneensa lopettamaan oman harrastustoimintansa vanhemman taloudellisen niukkuuden vuoksi. Perhemuoto ja tulotaso vaikuttavat lasten harrastusmahdollisuuksiin. Toisaalla taloudellisesti hyvin toimeentulevilla, aktiivisilla sekä pärjäävillä nuorilla on hyvät harrastusmahdollisuudet. Teetetyn kyselyn mukaan varhaisnuorten vapaa-ajan viettäminen kauppakeskuksissa on lisääntynyt. (Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2009-2012, 9,11.) Toiveena olisi, että nuorille tarjottaisiin ja mahdollistettaisiin mielekästä tekemistä eikä heidän tarvitsisi ajautua kauppakeskuksissa pyöriviin nuorisojoukkoihin. Toisaalta ohjattujen harrastusten ylikorostaminen ei ole järkevää - pääasia on, että nuorella on mielekästä vapaa-ajan tekemistä sekä toimivat ystävyysuhteet.

Nuoret kokivat oman ajankäytön sekä vapaa-ajan ongelmallisina ja aikarajoituksia asettivat koulu ja harrastukset. Helsingin hyvinvointisuunnitelman mukaan osalla varhaisnuorilla on aikataulutettu sekä suorituskeskeinen elämäntyyli, joka luo osaltaan väsymystä sekä kiireen tuntua. Voisi kysyä hallitseeko elämää suorituskeskeisyys. (Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2009-2012, 9.) Kaipaisivatko nuoret mahdollisten harrastusten rinnalla enemmän vapaata yhdessäoloa perheen sekä ystävien kanssa, mitä ei leimaisi ulkopuolinen tavoitteiden asettelu? Vanhempien tehtävänä olisi nostaa nuorten listaamia arkoja puheenaiheita perheen yhteiseen keskusteluun.

Yläkouluun siirtymiseen liittyy useita stressitekijöitä nuoren elämässä. Näitä saattavat olla esimerkiksi luokkayhteisön vaihtuminen, murrosiän tuomat fyysiset muutokset, toveripiirin paineet yhdenmukaisuuteen sekä muutostila suhteessa omiin vanhempiin. Ristiriidat vanhempien kanssa ovat tyypillisiä tässä ajankohdassa sillä nuori pyrkii itsenäistymään, joka aiheuttaa puolestaan vastarintaa vanhemmissa. Pahimmillaan voimakkaat riidat ja keskinäinen epäluottamus vaikeuttaa nuoren ja vanhemman välistä suhdetta niin, ettei yhteiselle tekemiselle, kokemuksille, tunteiden jakamiselle ja uskoutumiselle jää lainkaan sijaa. Greenbergerin & Chenin (1996) & Spekin (1998) mukaan vanhempien ja nuorten väliset toistuvat riidat altistavat masentuneisuudelle ja saattavat alentaa itsetuntoa. (Rönkä & Poikkeus 2000, 6-7.)

Kvarttiryhmiä kehitettäessä tulee huomioida, ettei tutkimuksesta nousseiden huolteneiden perusteella kyetä määrittämään ryhmien aihealueita ja niistä keskustelemista ilman moniammatillisen verkoston asiantuntijuutta. Määtä (2004, 106-107) mukaan paikallistason viranomaiset, jotka työskentelevät lasten, nuorten ja perheiden kanssa määrittelevät hyvää tai riittävän hyvää elämää. Yhteistyöverkostot, jotka toimivat alueellisesti, työskentelevät useasti negatiivien kautta - millaiseen nuoren oireiluun puututaan ja mitä lastensuojelulaki velvoittaa. Viranomaiset keräävät tietoa oman alueen nuorten hyvinvoinnista ja sitä uhkaavista seikoista.

Pönkön (2010, 33) mukaan perheiden tämän hetkinen yhteiskunnallinen tilanne on karu; kovat arvot vallitsevat ja perinteinen yhteisöllisyys on kuihtumassa. Muutokset ovat vaarantaneet ydinperheen aseman yhteiskunnallisena instituutiona. Perheiden arvomaailma murenee, koska perheet elävät vaatimusten, paineiden ja ristiriitojen keskellä horjuttaen lasten ja nuorten turvallista kasvualustaa. Perheitä hajoo ja vanhempien voimavarat saattavat kulua toimeentulon ongelmien ratkomiseen sekä uuden parisuhteen rakentamiseen. Lapset ja nuoret saattavat jäädä vaille vanhempien rakkautta sekä huolenpitoa. Nuoret saattavat kokea ahdistusta ja ajautua esimerkiksi päihteiden käyttäjiksi. Nuori tarvitsee tällöin ammattiauttajaa. Olisi tarvetta luoda julkisen-, yksityisen- sekä kolmannen sektorin asiantuntijoiden kanssa perheiden auttamiseen keskittyviä saumattomia palveluketjuja.

Perheen sisäisen - nuoren ja vanhempien välisen - vuorovaikutuksen myönteisiä muutoksia Kvarttiryhmissä saavutettaisiin mahdollisesti panostamalla nuoren ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen. Vanhempien ja nuorten välistä ymmärrystä ja dialogisuutta pyrittäisiin edistämään ryhmissä nuorille tärkeiden teemojen äärellä. Tutkimuksessa esiin nousevia nuorten huolenaiheita sekä perheen sisäisen vuorovaikutuksen ongelmakohtia nostettaisiin ryhmien käsiteltäviksi aiheiksi. Bohmin (1996, 7,16,26) mukaan dialogissa kaikki ryhmän jäsenet hyötyvät. Toimivassa dialogisuudessa jäsenet luottavat toisiinsa ja ryhmän vahvuutena on yhdessä ajatteleva. Seikkula (1994, 171) näkee tärkeänä kuulla aluksi jokaisen osallistujan monologinen kannanotto, jotta jokainen ryhmän jäsen tulee kuulluksi.

Näin toimiessa kaikki voivat osallistua yhteiseen jakamiseen ja dialogiseen keskusteluun. Verkoston läsnäollessa voi syntyä jaettu tunnekokemus esimerkiksi ahdistavan tilanteen uudelleen läpikäymisestä. Todelliseen dialogisuuteen pyrkiminen asettaa haasteita Kvarttiryhmälle. Perheiden ongelmat saattavat myös poiketa toisistaan suuresti ja vertaiskokemuksista saatu tuki jäädä vähäiseksi.

Arnkilin, Erikssonin & Arnkilin (2002, 143, 148-150) mukaan eri tahojen yhteenliittymistä kyetään tukemaan vuoropuheluun. Tähän tuovat apua esimerkiksi Palmukkeen dialogiset menetelmät. Niillä huolen vyöhykkeillä, joissa työntekijöillä on vähäistä huolta toimivat keskeisenä ehkäisevän työn alueena. Tavoitteena on kyetä pitämään huolet loitolla erilaisin alueellisin tai teemoittaisten pohdintaryhmien kautta. Alueeseulan ideana on tiivistetysti kutsua asiakkaita, työntekijöitä omiin pöytäkuntiin. Istunnoissa on tarkoituksena erottaa puhuminen ja kuuntelu toisistaan dialogisuuden periaatteiden mukaisesti, missä reflektoinnilla ja kuuntelemisella on avainasema. Ryhmien reklektoinnin pohjalta laaditaan yhteenveto, jossa sovitaan tulevaisuuteen kantautuvia toimenpiteitä jakaen niitä vastuuttamalla. Teemaseulan kautta osapuolet refleктоivat ajatuksiaan etukäteen valitun teeman kautta. Oleellista on, ettei jaeta valmiita toimintaohjeita, vaan kukin reflektoi omaa toimintaansa. Kvarttiryhmiin voisi ottaa vaikutteita alueeseulan sekä teemaseulan periaatteista. Keskusteluryhmien vetäjän rooli on haastavassa sekä oleellisessa asemassa, jotta kyetään dialogisuuteen ja saadaan kaikkien ääni kuuluviin.

Kvarttiryhmien vahvuutena olisi tuoda samanikäisten nuorten vanhemmat yhteen, jotta he saisivat toisiltaan myös vertaistukea haastavassa kasvatustehtävässä oman nuoren kanssa. Tuntojen, hyvien ja toimivien käytäntöjen jakaminen toisille vanhemmille toimisi edelleen voimavaraistavana vanhemmuuden tukena. Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman mukaan pääkaupunkiseudun ongelmana voidaan pitää perheiden sosiaalisten verkostojen vähyyttä - perheet saattavat olla yksin ongelmiensa kanssa. Osalla vanhemmista ei ole voimavaroja toisten perheiden kanssa verkostoitumiseen. (Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2009-2012, 9.) Dialogisuuteen pyrkiminen asettaa haasteita Kvarttiryhmille - perheiden ongelmat saattavat poiketa suuresti toisistaan ja vertaiskokemuksista saatu tuki jäädä vähäiseksi.

Erilaisissa nuorisotutkimuksissa vähälle huomiolle ovat jääneet tyttöjen ja poikien väliset eroavaisuudet suhteessa vanhempiin sekä toimintatavat, jotka välittävät hyvinvointia. Muutamit tutkimukset ovat viitanneet, että tyttöjen suhteet vanhempiinsa ovat poikia intensiivisempiä. Tytöt uskoutuvat vanhemmilleen herkemmin mutta toisaalta vanhemmat kyselevät enemmän tyttöjen tekemisistä. Vanhempien valvonnalla on havaittu olevan enemmän vaikutusta tyttöjen käyttäytymiseen. (Rönkä & Poikkeus 2000, 4.) Tätä tutkimusta heijastellen erityisen tärkeää olisi saada sitoutettua etenkin pojat Kvarttiryhmiin ja sitä kautta rohkaista vanhempia kyselemään enemmän poikien kuulumisista.

Sukupuolisensitiivisellä työotteella kyetään ottamaan tyttöjen ja poikien sukupuolten väliset eroavaisuudet huomioon alkavissa Kvarttiryhmissä. Ryhmissä olisi hyvä olla naisvetäjien lisäksi miehiä, jotta miesten ja poikien näkökulma tulisi enemmän kuuluvaksi. Poikien saattaa olla helpompaa käsitellä oman elämän kipupisteitä saman sukupuolen edustajan kanssa. Vastaavasti tyttöjen elämän kiperiä aiheita voisi käsitellä naisvetäjien kanssa. Anttosen (2007, 19-20, 53-54) mukaan sukupuolisensitiivisellä nuorisotyön tavoitteita voivat olla muun muassa tyttöjen ja poikien sosiaalinen vahvistaminen, nuorten tukemista kasvamaan itsensä näköisiksi tytöiksi ja pojiksi sekä vahvistamaan nuorten identiteettiä, sosiaalisia valmiuksia sekä elämänhallinnan taitoja. Sukupuolisensitiivisellä työllä edistetään tasaveroista vuorovaikutusta. Nuoren on mahdollista löytää itselleen ominainen tapa olla tyttö tai poika. Sukupuolen mukaan eriytynyttä tyttö- ja poikanuorisotyötä on tehty Pohjoismaissa ja Suomessa esimerkiksi Tyttöjen talot, partioliikkeet sekä NNKY-/NMKY- liikkeet ovat tehneet tämänkaltaista nuorisotyötä. Sukupuolen mukaan eriytyneissä tyttö- ja poikaryhmissä sekä molemmista sukupuolista koostuvista sekaryhmissä on mahdollista hyödyntää sukupuolisensitiivistä työtettä. Moniammatillisuus toimii voimavarana sukupuolisensitiivisessä työskentelyssä. Sukupuolisensitiivinen miesnais-ohjaus nuorten parissa tarjoaa onnistuessaan mahdollisuuden erilaisuutta arvostavaan ja yhdenvertaiseen toimintaan - kokemus tulla kuulluksi, nähdyksi ja arvostetuksi omana itsenä.

Onnistuneita nuorille suunnattuja pilotointiryhmiä löytyy. Heikkisen (2007, 16,45) tutkimuksen kohderyhmänä oli lastensuojelun toiminnallinen poikaryhmä. Tutkijan näkemyksen mukaan ryhmän pojat kävivät vuorovaikutuksellista dialogia vertaisryhmässä, jossa keskusteltiin luottamuksellisesti esimerkiksi päihteiden käytöstä sekä rikoskokeiluista.

Nuoren luokanvalvoja voisi olla mahdollisuuksien mukaan yhtenä jäsenenä kvarttiryhmässä. Kivelä & Ahola (2007, 47-48) korostavat oppilaan ja opettajan välisen suhteeseen panostamista; nuori saattaa kokea henkilökohtaisen haastattelun henkilökohtaisena välittämisenä, joka puolestaan saattaa helpottaa nivelvaiheessa uuteen kouluun siirtymisessä sekä parantaa opiskelumotivaatiota. Nuori voi tällöin kokea opettajan turvallisena aikuisena, jolta uskaltaa kysyä apua ongelmatilanteissa.

Kareisen (2008, 48) mukaan tällä hetkellä korjaavaan sekä yksilölliseen nuorisotyöhön käytetään paljon taloudellisia resursseja ennaltaehkäisevään sekä yhteisölliseen toiminnan kustannuksella. Tämän kaltaisen taloudellisen painopisteiden kohdentaminen voi edesauttaa sitä, että jatkossa korjaavaan työhön joudutaan sitomaan entistä enemmän resursseja.

Nuoren ja perheiden hyvinvointiin panostaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa voisi ajatella vähentävän korjaavien palveluiden tuottamista tulevaisuudessa. Ihanteena olisi, että vanhempien ja moniammatillisten toimijoiden tuella ja avustuksella joidenkin nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen mahdollistuisi ja nuoresta voisi kasvaa täysvaltainen yhteiskunnan jäsen. Helsingin hyvinvointisuunnitelma tähtää omilla esityksillään sekä

palvelukokonaisuuksien kehittämisellä perheiden hyvinvointiin. Mukaan tarvitaan kuntatoimijoiden lisäksi järjestöt sekä kolmas sektori. Olennaista on kehittää peruspalvelut ja varhaisen tuen palvelut sen kaltaiseksi, jotta nuorten kasvu ja kehitys turvataan. Peräänkuulutetaan kaikkien hallintokuntien vastuuta, jotta lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelutarvetta ei syntyisi. Teetetyn toimintaympäristöanalyysin mukaan lapsiperheiden pahoinvointiin liittyy lapsiperheiden köyhyyttä, monikulttuurisuuteen liittyviä ongelmia, mielenterveys-, päihde- sekä terveysongelmia. Useasti ongelmat kasautuvat tietyille perheille, mikä johtaa hyvinvoinnin eriytymiskehitykseen. (Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2009-2012, 12.)

Tutkimuksen avointa kyselylomaketta voisi tulevaisuudessa hyödyntää yhtenä työskentelymenetelmänä nuorten parissa. Nuoren voi olla vaikea keskustella oma-aloitteisesti omasta elämästään sekä huolenaiheistaan. Kyselylomakkeen kysymykset voisi esittää yksittäiselle nuorelle haastatteleamalla tai vaihtoehtoisesti kirjallisesti. Käytettyä avointa kyselylomaketta voi vapaasti käyttää esimerkiksi uusille oppilaille heidän aloittaessaan yläkoulua. Osa kyselyyn vastanneista kirjoitti henkilökohtaisen kiitoksen, kun saivat kertoa tunnoistaan ja kuulumisistaan. Nuoret kokivat mielekkäänä ja arvokkaana, että aikuiset ovat ylipäättään kiinnostuneita kuulemaan, mitä heille todellisuudessa kuuluu.

Helsingin Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun - hankkeen aikana käynnistettiin monitoimijainen malli lapsen ja vanhemman hyvinvoinnin tueksi nivelvaiheeseen, kuudennelta luokalta seitsemännelle luokalle siirryttäessä. Tutkimusaineisto oli hankkeen käytössä, joka kerättiin kevään 2009 aikana. Syksyn 2009 aikana hankeessa tutustuttiin alakoulusta yläkouluun siirtyvien nuorten ja heidän perheidensä varhaisen tuen tarpeisiin tutkimus - ja kartoitustiedon pohjalta. Pilottialuita perustettiin kolme; Alppila-Eläintarha, Haaga Suutarila. Varhaisen tuen toimintamalli luotiin tutkimus- ja kartoitustiedon sekä toiminnan pohjalta. Ryhmätoiminnan pohjana toimivat lasten, vanhempien ja eri toimijoiden kanssa suunniteltu. Ryhmien toiminta oli kaikille avointa, sukupuolisensitiivisesti kohdennettua sekä erityisten tarpeiden pohjalta suunniteltua. Mallia arvioitiin pilotointivaiheen aikana tarkoituksena mallintaa toiminta. Hankeen tavoitteena oli saada lapset, nuoret ja perheet aktiivisesti mukaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, jotka osaltaan mahdollistavat vastuun jakoa sekä osallisuutta. Tarkoituksena on mahdollistaa lapsille, nuorille ja perheille turvallisen ja luottamuksellisen palvelujen jatkumon eri ikävaiheissa. Perheiden osallisuutta vahvistamalla kyetään vahvistamaan hyvinvointia sekä yhteisöllisyyttä. (Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun väliraportti 2009-2011.)

10. OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Laadullisen tutkimuksen eettisyyden tärkeyttä tulee korostaa, sillä monesti tutkittavilta kysytään arkaluontoisia ja henkilökohtaisia asioita. Tutkimuseettisistä syistä nuorten vastauksia ei tutkimuksessa ole käsitelty koulukohdittain vaan nuorten vastaukset litteroitiin ja analysoitiin kokonaisuuksina. Muutoin vaarana olisi saattanut olla, että tietyn koulun oppilaita olisi voitu tunnistaa vastausten arkaluontoisuuden vuoksi. Anonymiteetin säilyminen on ehdottoman tärkeää, kun kysytään henkilökohtaisista asioista (Flick 2007, 75, 127). Tutkimustuloksissa nuorten vastaukset on yhdistetty ja sekoitettu, jotta ulkopuolisen on mahdotonta tunnistaa nuorten koulua ja viimekädessä yksittäistä oppilasta.

Turtiainen & Kauppinen (2004, 117) toteavat hyvinvoinnin vaihtelevan myös saman kaupungin sisällä. Tällöin taustalla vaikuttavat asuinalueiden erilaiset väestörakenteet. Nämä puolestaan heijastelevat lasten ja nuorten sosiaalisiin ilmiöihin, joita voidaan tarkastella muun muassa lasten ja nuorten hyvinvointia kuvaavana lastensuojeluasiakkaiden osuutena peruspiireissä. Näitä paikallisten alueiden välisiä eroavaisuuksien lisäksi lienee syytä tarkastella myös perhetaustatietoja. Voidaan pohtia, mikä merkitys tutkimustuloksille on tutkimukseen osallistuneiden nuorten kerätyillä sosioekonomisilla taustatiedoilla, joita olivat muun muassa vanhempien koulutustausta. Tutkimustulokset saataisivat näyttäytyä erilaisena, jos kysely olisi teetetty eri kouluissa ja asuinalueilla. Laadullisen tutkimuksen aineistolla ei pyritä samanlaiseen yleistettävyyteen kuin määrällisessä tutkimuksessa (Tuomi 2007, 97; Vilkkä 2005, 126).

Tutkimuksen luotettavuutta alentavina tekijöinä voidaan pohtia ystävien vaikutusta nuorten omiin vastuksiin sillä luokissa kuului kuiskintaa kyselyn täyttämisen aikana. Muutama nuori kertoi, että koki taustatietojen täyttämisen vaikeana eikä tiennyt varmuudella vanhempien ammattia ja koulutustaustaa. Voisi ajatella, että osa nuorista ei jaksanut paneutua kyselyyn huolella ja odotti muun muassa välitunnin alkamista. Muutama nuori oli myös pois koulusta kyselyn täyttämisen aikana.

Avoin kyselylomake esitestattiin kahdella kahdeksaluokkalaisella nuorella, jotka molemmat olivat varsinaisen tutkimusjoukon ulkopuolelta. Nuoret antoivat tarkentavia sekä kriittisiä huomioita kysymystenasetteluun. Esitestauksen kautta voitiin vielä muokata ja korjata kyselylomaketta ennen varsinaista aineistonkeruuta. Mäkinen (2006, 93) suosittelee aina kyselyn testausta skeptisillä sekä kriittisillä vastaajilla. Jos kysely osoittautuu vasta jälkeensä epäsovivaksi, voidaan vain todeta validiteettiongelma - kysely mittasi eri asiaa, kuin mistä haluttiin tietoa.

Turtiainen & Kauppinen (2004, 119) toteavat eri asuinalueilla asuvilla nuorilla olevan erilaisia käsityksiä hyvinvoinnista ja syrjäytymisestä. Nuorten käsityksistä voidaan silti löytää yhdistäviä sekä erottavia hyvinvoinnin kokemuksia. Tämä tukee osaltaan tutkimusta, jossa tutkimusaineisto kerättiin erilaisilta asuinalueilta Helsingissä.

Tutkimusaineisto antaa viitettä nuorten helsinkiläisten hyvinvoinnin käsityksistä, huolenaiheista sekä nuorten ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta. Tutkimukseen valikoitui satunnaisotannalla erilaiset asuinalueet. Tuloksista ei kyetä tekemään yleistysä koko Helsinkiä kattavasti. Tutkimustulokset kuvaavat subjektiivisella tasolla nuorten kokemuksellisia näkemyksiä omasta elämästään. Tutkimuskoulujen alueet ovat omalta osaltaan vaikuttaneet tutkimustuloksiin.

Tutkimuksen otoksena oli 79 helsinkiläistä vastaajaa. Yksi kyselylomake jouduttiin hylkäämään tutkimuksesta asiattoman täytön vuoksi. Vastausprosentiksi muodostui näin ollen 98,7 %. Voi olla mahdollista, että hyvään vastausprosenttiin loivat vaikutuksensa sekä tutkijan että opettajan sekä yhdessä koulussa rehtorin läsnäolo. Toisaalta nuoret saattoivat kokea kyselylomakkeeseen vastaamisen mielekkääksi - heidän vastauksista oltiin kiinnostuneita ja heille selvitettiin tutkimuksen tarkoitus etukäteen. Vastaajia olisi saattanut olla enemmän, koska opettajat kertoivat muutaman oppilaan olleen pois koulusta aineistonkeruupäivänä. Kouluille kerrottiin, että jokaisesta tutkimukseen valikoituneen koululuokan toivottiin olevan jokseenkin samansuuruinen. Tämän toivottiin myös estävän mahdollisuutta, että koulut olisivat valinneet parhaimmin menestyneen luokan osallistumaan tutkimukseen. Muutamassa kyselykaavakkeessa oli jätetty joihinkin kysymyksiin vastaamatta, mutta muuten kysely oli täytetty asiallisesti. Nämä kyselylomakkeet otettiin mukaan tutkimukseen.

Tutkimuksen ulkopuolelle jääneet nuoret saattavat olla yksi tutkimuksen luotettavuutta alentava ryhmä. On mahdollista, että tutkimuspäivänä osa oppilaista oli sairaana mutta mahdollisesti osa oli luvattomasti pois koulusta. Esimerkiksi huolenaiheet olisivat voineet ilmentyä koulupudokkaiden kohdalla monisyisimpinä.

Tutkimusaineistoa tuli runsaasti, joten analyysissa ja keskeisissä tutkimustuloksissa on varmasti läsnä subjektiiviset kiinnostuksenkohteet. Mahdollisesti toisen tutkijan käsissä analyysi olisi saattanut näyttäytyä toisessa valossa.

Vilkan (2005, 157-159) mukaan luotettavuuden sekä uskottavuuden tarkastelun keskiön kohteen tulisi olla tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus; tutkijan kuvaukset, perustelut tutkimuksellisista valinnoista sekä tehdystä ratkaisusta. Tutkimuksessa punnittiin erilaisia tutkimusmenelmällisiä ratkaisuja ja pyrittiin esittämään johdonmukaisesti sekä mahdollisimman tarkasti kuvaten tutkimuksen kulku sekä tutkimusmenetelmälliset valinnat.

Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun - hankkeen mahdollisia myönteisiä vaikutuksia nuorten ja heidän perheiden elämään on vaikea tällä hetkellä arvioida luotettavasti. Tarvitaan

ulkopuolista ja riittävän pitkää vaikuttavuuden arviointia esimerkiksi Kvarttiryhmien positiivisista vaikutuksista nuorten hyvinvointia kohentavina varhaisen tuen työmuotona. Hyvinvointilähtöisyys kantavana ajatuksena on hankkeen kehittämistyössä oleellista.

11. JATKOTUTKIMUSAIHEET

Alasuutari (1999, 84) korostaa laadullisen tutkimuksen näkökulmien vaihtamista, jotta aineistosta tulisi rikkaampaa. Tähän tarvitaan tutkimushavaintojen tekemistä erilaisilla metodeilla. Pyrittäessä kartoittamaan nuorten ajatusmaailmaa olisi ihanteena käyttää kahta erilaista ja toisiaan täydentävää tutkimusmenetelmää, jotta saavutettaisiin mahdollisimman luotettavaa ja monipuolista tietoa (Hokkanen & Kultavirta 1998, 26). Kerättävästä tutkimusaineistosta voidaan löytää myöhemmin erilaisia - tuoreita näkökulmia ja käsiteluoikkia hyödynnettäessä tutkimusaineistoa uudessa tutkimuksessa. Vertailututkimuksen voisi tehdä eri asuinalueilta koko Suomea kattavasti.

Mielenkiintoista olisi tutkia nuorten parissa työskentelevien asiantuntijoiden näkemyksiä ja tehdä vertaileva tutkimus nuorten ja ammattilasten näkemyksistä nuorten hyvinvoinnista, huolenaiheista ja vanhempien ja nuorten välisestä vuorovaikutuksesta. Kivelä & Ahola (2007, 70) näkevät nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten näkemykset yleisluontoisina ja kokonaisuuden sävyttäminä ja vastaavasti nuorten vastaukset yksilöllisinä. Ammattilaisilla saattaa olla valmiita ratkaisumalleja nuorten ongelmiin.

Tutkimusta voitaisiin jatkaa toimintatutkimuksena. Heikkilän (2008, 15) ajatuksen mukaisesti tutkija osallistuisi aktiivisesti kehittämisprosessiin yhdessä tutkittavien nuorten sekä heidän vanhempiansa kanssa, jolloin voisi arvioida perustettavia Kvarttiryhmiä sekä uuden työtavan soveltuvuutta käytännössä. Kvalitatiivisen tutkimuksen tiedonkeruussa käytetään yleisesti havainnointia (Tuomi & Sarajärvi 2002, 83). Vilkkä (2006, 42, 46-47, 82) Toimintatutkimukseen liittyy olennaisesti pyrkimys muutokseen. Lähtökohtaisesti toimintatutkimuksessa tutkija ohjaa, korjaa sekä arvioi päätöksiä ja toimintaa yhdessä tutkittavan ryhmän kanssa. Havainnot voidaan analysointivaiheessa pelkistää sisällönanalyysin avulla. Ihanteena olisi, että ryhmän jäsenet aktivoituisivat ja tutkija kävisi lopulta tarpeettomaksi.

Kvantitatiivisella tutkimuksella voitaisiin arvioida Kvarttiryhmien toimivuutta ja aihealueiden sisältöjen onnistumista. Strukturoitu kyselylomake toimisi siinä oivana mittarina. Kyselyä voisi monipuolistaa liittämällä kyselyyn myös laadullista otetta käyttämällä avoimia kysymyksiä. Pilotoivalla alueella Helsingissä voidaan Kvarttiryhmien vaikuttavuutta tarkastella haluttaessa tilastotietojen valossa; esimerkiksi vertaamalla alueen nuorten huostaanottojen kehitystä ennen ja jälkeen Kvarttiryhmien pilotoimisen.

"Koulu on hyvin

Harrastukset on hyvin

Perheasiat on hyvin

Sukulaisten kaa hyvät välit

Kaikki hyvin"

LÄHTEET:

Aaltonen, M. & Ojanen, T. & Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. WS Bookwell Oy. Porvoo.

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. painos. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Anttonen, E. 2007. Sukupuolisensitiivisyys kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä. Sarja C. Oppimateriaaleja 13. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Arnkil, T. & Eriksson E. & Arnkil, R. 2007. Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisyydestä ja projektien kaaoksesta joustavaan verkostointiin. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus STAKES. Gummerus Kirjapaino Oy. Helsinki

Bohm, D. 1996. On Dialogue. Routhledge. New York.

Denzin, N.K. & Ryan K.E. 2007. Qualitative Methodology (Including Focus Groups). Teoksessa Outhwaite, W. & Turner, S.P. The Sage Handbook of Social Science Methodology. The Cromwell Press. Trowbridge.

Erätuuli, M. & Leino, J. & Yli-Luoma, P. 1996. Kvantitatiiviset analyysimenetelmät ihmistieteissä. 2. painos. Kirjapaino Oy West Point. Rauma.

Flick, U. 2007. Designing Qualitative Research. The Cromwell Press Ltd. Trowbridge, Wiltshire.

Flick, U. 2007. Managing Quality in Qualitative Research. The Cromwell Press Ltd. Trowbridge, Wiltshire.

Hakulinen, T & Hirvonen, E & Koponen, P & Pietilä A-M & Salminen, E-M & Sirola, K. (toim.). 2002. Terveiden edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät. WS Bookwell Oy. Juva.

Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Lapsiperheiden palvelujen vastuualueen riskiolosuhtetyöryhmä. 2007. Lapsen hyvän kasvun ja kehityksen riskitekijöiden ja suojaavien tekijöiden tunnistaminen. Oppaita ja työkirjoja 4. Paintek Pihlajamäki Oy. Helsinki.

Henricson, C. & Roker, D. 2000. Support for the parents of adolescents. Journal of adolescence.2000:23.763-786.

Hiila, H. 2005. Nuoret tarvitsevat vanhempien läsnäoloa. Teoksessa Syrjälä, J. (toim.). Vahva vanhemmuus - Paras tuki nuoren kasvuun. Erweko Painotuote Oy. Helsinki.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1991. Teemahaastattelu. Yliopistopaino. Helsinki.

Hoikkala, T. 1993. Nuorten tulevaisuuskuvia. Maanantaiseuran julkaisuja 7. Opetusministeriö. Painatuskeskus Oy. Helsinki.

Hokkanen, K. & Kultavirta, A. 1998. Tulevaisuus Käsissämme. Tutkimus itähelsinkiläisten peruskoulun 9. luokkalaisten nuorten tulevaisuus käsityksistä. Yliopistopaino. Helsinki.

Heikkilä, T. 2005. Tilastollinen tutkimus. 5.-6. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. 7.painos. Edita Publishing Oy. Helsinki.

Heikkinen, A. & Levamo, P. & Parviainen, M. & Savolainen, A. 2007. Näe minut - kuule minua. Kokemuksia ryhmistä. Yliopistopaino. Helsinki

Häggman-Laitila, A. 2001. Varhainen tuki lapsiperheiden terveyden edistämässä. Teoksessa Teoksessa Pietilä, A-M. , Hakulinen, T., Hirvonen, Koponen, P., Salminen, Sirola, K. 2001. Terveyden edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät. WS Bookwell Oy. Juva.

Hämäläinen-Luukkanen, J. 2004. Nivelvaiheen nuoret ja yhteistyö: opinto-ohjaajien ja laaja-alaisten erityisopettajien näkemyksiä peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheessa. Opetusviraston julkaisu A11:2004. Jyväskylä.

Innanen, M. 2001. Isyys ja äitiys nuorten kertomana - lukiolaisten tyttöjen ja poikien kirjoituksia. LIKES research reports on sport and health 130. Kopi-Jyvä Oy. Jyväskylä.

Jyrinki, E. 1976. Kysely ja haastattelu tutkimuksessa. Teoksessa Kultavirta, A. & Hokkanen K. 2008. Tulevaisuus käsissämme. Tutkimus itähelsinkiläisten peruskoulun 9.luokkalaisten nuorten tulevaisuus käsityksistä. Yliopistopaino. Helsinki.

Kareinen, H. 2008. Yhteisöllistä hyvinvointia rakentamassa. Nuorisolan kolmas sektori hyvinvointipalvelujen tarjoajana. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki

Kivelä, S. & Ahola, S. 2007. Elämää nivelvaiheessa. Nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy. VaSkooli-projektin loppuraportti. Tammisaaren kirjapaino. Tammisaari.

Kontiola, P. 2009. Esipuhe suomenkieliseen laitokseen. Teoksessa Greene, R. W. 2009. Koulun hukkaamat lapset. Opas käytösongelmaisten lasten auttamiseksi. WS Bookwell Oy. Porvoo.

Metsämuuronen, J. (toim.). 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Lindqvist, U. (toim.) 2008. Varhainen tuki - kohti hyviä käytäntöjä. Helsinki. Paintek Pihlajamäki Oy.

Lounatvuori, S. & Lindqvist, U. 2008. Esipuhe. Oppaan käyttötarkoitus. Teoksessa Lindqvist, U. (toim.) 2008. Varhainen tuki - kohti hyviä käytäntöjä. Helsinki. Paintek Pihlajamäki Oy.

Lämsä, A-L. 1999. Harhailua lapsena - hortoilua nuorena? Nuorten elämänpiirit syrjäytymisen ja selviytymisen näyttämönä. Teoksessa Kuorelahti & Viitanen (toim.) 1999. Holtittomasta

hortoilusta hallittuun harhailuun - nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot.
Mannerheimin lastensuojeluliitto. Nykypaino Oy. Helsinki

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.

Ollila, A.K. 2008. Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Juvenes Print. Tampere.

Pietilä, A-M., Eirola, R., Vehviläinen-Julkunen, K. 2001. Työmenetelmiä terveyttä edistävissä asiakastyössä. Teoksessa Teoksessa Pietilä, A-M. , Hakulinen, T., Hirvonen, Koponen, P., Salminen, Sirola, K. 2001. Terveiden edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät. WS Bookwell Oy. Juva.

Puuronen, V. 1996. Syrjäytyminen ja nuorten alakulttuurit. Teoksessa Saarinen, E. (toim.) 1996. Elämän syrjästä kiinni. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.

Pölkki, P. 2008. Uusi mahdollisuus: Millaista aikuisen tukea sijaishuollossa oleva nuori tarvitsee identiteetilleen? Teoksessa Lahikainen, A.R. & Punamäki, R-L. & Tamminen, T. (toim.) 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Dark Oy. Vantaa

Pönkkö, M-L. 2010. Nuorten ystävien lehti 3. Nuorten Ystävät ry. Oulu.

Rönkä, A. & Poikkeus A-M. 2000. Nuorisotutkimus. Sukupuoli. Hakapaino Oy. Helsinki.

Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Edita Prima Oy. Helsinki.

Rönkä, A. 1996. Syrjäytymisen prosessit ja vastavoimat. Teoksessa Saarinen, E. (toim.) 1996. Elämän syrjästä kiinni. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.

Seikkula, J. 1994. Sosiaaliset verkostot. Ammattiauttajan voimavara kriiseissä. Tammerpaino-Oy. Tampere.

Sisäasianministeriö. 2007. Vanhemmuus ja toimiva viranomaisyhteistyö. Lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyn avaimet. Julkaisuja 45 Sisäasianministeriö. Helsinki.

Tulisalo, U. 1999. Parental divorce and depression in young adulthood. Teoksessa Pietilä, A-M., Hakulinen, T., Hirvonen, Koponen, P., Salminen, Sirola, K. 2001. Terveiden edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät. WS Bookwell Oy. Juva.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä

Turtiainen & Kauppinen. 2004. Helsinkiläisnuorten käsityksiä hyvinvoinnista ja syrjäytymisestä -alueellisuuden näkökulmasta. Teoksessa Paju, P. (toim.) 2004. Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Vallalan Kirjapaino Oy. Vammala.

Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Valli, R. 2001. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.

Vilkkä, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski

Vilppola, T. 1999. Holtitonta hortoilua ja hallittua harhailua koulussa. Reaalipedagogiikan mahdollisuudet koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisemisessä peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheessa. Teoksessa Kuorelahti & Viitanen (toim.) 1999. Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun - nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Nykypaino Oy. Helsinki

Internet- LÄHTEET:

Cacciatore, R., Apter, D. & Halonen, M. 2010. Väestöliitto. Nuoren seksuaaliterveys ja seksuaalinen kehitys.

Saatavissa: http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/2693e4979068604e0e525310bc4777d9/1333878658/application/pdf/656633/Nuorten%20seksuaaliterveys%202010%20Raisa_Dan_Miila050810.pdf Hakupäivä 08.04.2012

Hannula, E. 2012. Kymmenettuhannet kadonneet nuoret presidentti Niinistön huolena.

Saatavissa:
http://yle.fi/alueet/hame/2012/03/kymmenettuhannet_kadonneet_nuoret_presidentti_niinis-ton_huolena_3348977.html. Hakupäivä 26.03.2012

Joronen, K. 2005. Adolescents' Subjective Well-being in their Social Contexts.

Saatavissa: <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6211-4.pdf>. Hakupäivä 18.02.2009.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2008. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2008-2011. Julkaisuja 6. Yliopistopaino. Helsinki

Saatavissa:[http://209.85.129.132/search?q=cache:iegwF5ohsacJ:www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2008/06/hl1212563842632/passthru.pdf+Sosiaali+ja+terveydenhuollon+kansallinen+kehitt%C3%A4misohjelma+\(KASTE\)&hl=fi&ct=clnk&cd=2&gl=fi](http://209.85.129.132/search?q=cache:iegwF5ohsacJ:www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2008/06/hl1212563842632/passthru.pdf+Sosiaali+ja+terveydenhuollon+kansallinen+kehitt%C3%A4misohjelma+(KASTE)&hl=fi&ct=clnk&cd=2&gl=fi). Suomeksi html. Hakupäivä 14.12.2008.

Sosiaalitaidon työpapereita. 2007. Näkökulmia ja ohjeita itsearviointiin.

Saatavissa:http://209.85.129.132/search?q=cache:sr1OS0D1_KwJ:www.sosiaalitaito.fi/ep/tiedot/Kehittamisprosessi_nakyvaksi_Nakokulmia_ja_ohjeita_itsearviointiin.pdf+kehitt%C3%A4misprosessi+n%C3%A4kyv%C3%A4ksi&hl=fi&ct=clnk&cd=1&gl=fi. Suomeksi html. Hakupäivä 14.12.2008.

Sosiaaliportti. lastensuojelun käsikirja.

Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/verkostokartta/> Hakupäivä 26.03.2012.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2010. Lastensuojelu 210. Tilastoraportti. Suomen virallinen tilasto. Sosiaaliturva 2011.

Saatavissa:http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr29_11.pdf. Hakupäivä 02.04.2012.

Toikka, M. 2008. Kuntaliiton lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle 7.3.2008, 646/90/2008.

Saatavissa:http://hankinnat.fi/k_perussivu.asp?path=1;29;351;106440;128451;155594. Suomeksi html. Hakupäivä 15.11.2010

Vesanummi, M. (2010). Mummokin chillaa vaikka ei tiedä sitä.

Saatavissa:http://yle.fi/alueet/tampere/2010/07/mummokin_chillaa_vaikka_ei_tieda_sita_1803765. Suomeksi html. Hakupäivä 30.10.2010

Ei-julkaistut:

Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2009-2012.

Lapsen Ääni. Luonnos 2. 2008.

Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun eli TUKEVA -hankkeen rahoitushakemus 2008. Hakemus valtionavustuksen saamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeeseen.

Tukevasti alkuun, vahvasti kasvuun. Väliraportti 2009-2011.

Liite1. Vanhempien saatekirje

HYVÄ NUOREN VANHEMPI

Olen tekemässä tutkimusta helsinkiläisistä kahdeksaluokkalaisista nuorista. Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella nuorten hyvinvoinnin kokemuksia ja huolenaiheita sekä vanhempien ja nuorten välistä vuorovaikutusta. Pyrkimyksenä on selvittää nuorten tuen tarvetta omilta vanhemmiltaan asioissa, joita nuoret eivät itse rohkene ottaa puheeksi ja joista he toivoisivat saavansa keskustella vanhempiensa aloitteesta. Tutkimus on osa Helsingin kaupungin Tukevasti Alkuun, Vahvasti Kasvuun - TUKEVA- kehittämishanketta, jonka tärkeänä tavoitteena on etsiä uusia, kuntarajat ylittäviä tapoja tukea varhaisesti perheitä arjessa.

Olen saanut virallisen tutkimusluvan Helsingin opetusvirastolta. Tutkittavat koulut on valittu satunnaisesti ja rehtorit ovat antaneet suostumuksensa kyselyn teettämiseksi. Kouluista on valittu satunnaisotannalla 1-2 luokkaa täyttämään kyselyn, johon osallistuminen pohjautuu vapaaehtoisuuteen. Käsittelen nuorten vastaukset luottamuksellisesti ja nimettömänä niin, ettei vastaajaa voida tunnistaa. Analysoin keräämäni tutkimusaineiston henkilökohtaisesti. Tutkimus on jatko-opintoihini liittyvä opinnäytetyö.

Mikäli Teillä on tutkimukseen liittyen jotain kysyttävää tai haluatte evätä lapsenne tutkimusluvan, voitte ottaa yhteyttä Annika Kultavirtaan sekä Ulla Lindqvistiin, puh:040 334 0203. Nuorten vastaukset ovat meille todella arvokkaita kehittäessämme uutta toimintaa. Lämmin kiitos teille!

Helsingissä maaliskuussa 2009

Annika Kultavirta

Ulla Lindqvist

Anne Hartikainen

Sosionomi (amk)

Kehittämiskonsultti

Yliopettaja

Laurea Ammattikorkeakoulu

Sosiaalivirasto

Laurea Ammattikorkeakoulu

annika.kultavirta@laurea.fi

ulla.j.lindqvist@hel.fi

anne.hartikainen@laurea.fi

Liite 2: Oppilaan saatekirje

HYVÄ OPPILAS

Pyydän sinua osallistumaan tutkimukseen, joka käsittelee helsinkiläisten nuorten kokemaa hyvinvointia, huolenaiheita sekä nuorten ja vanhempien välistä vuorovaikutusta. Olen saanut virallisen tutkimusluvan Helsingin opetusvirastolta. Aiemmalta koulutukseltani olen sosionomi (amk) ja tällä hetkellä suoritan sosiaali- ja terveysalan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Tutkimus on opinnäytetyöni ja se liittyy pääkaupunkiseudun TUKEVA -kehittämishankkeeseen (Tukevasti Alkuun, Vahvasti Kasvuun). Kaikki ajatuksesi ovat arvokkaita. Jos sinulta loppuu kirjoitustila, voit kirjoittaa myös paperin kääntöpuolelle. Tarkasta lopuksi, että olet vastannut kaikkiin kysymyksiin. Käsittelen vastauksesi henkilökohtaisesti, luottamuksellisesti ja nimettömänä niin, ettei ketään vastaajaa voi tunnistaa. Sinun panoksesi tutkimukselle on äärimmäisen tärkeä!

Kiitos vastauksistasi!

Annika Kultavirta

Liite 3: Oppilaan kyselylomake

Kyselylomake

Taustatiedot:

1. Koulu _____

2. Sukupuoli (rengasta oikea vaihtoehto)   1. tyttö   2. poika

3. Ikäsi vastaushetkellä ____ vuotta

4. Perheenjäsenesi. Kenen kanssa asut tällä hetkellä? Ympyröi oikeat vaihtoehdot. Vastatessasi kohtaan joku muu kirjoita vastausviivalle, kuka hän on (esim. isoäiti).

1.äiti
(kuka)

5. äitipuoli

9. Joku muu_____

2.isä

6. isäpuoli

3.sisko:___(lukumäärä)

7. siskopuoli:___(lukumäärä)

4. veli:___(lukumäärä)

8. velipuoli: ____ (lukumäärä)

5. Isän koulutus (rengasta korkein vaihtoehto)

1	kansa- tai peruskoulu
2	ammattikoulu
3	opisto
4	yliopisto tai korkeakoulu
5	muu, mikä _____
6	en tiedä

6. Isän ammatti tai asema _____

7. Äidin koulutus (rengasta korkein vaihtoehto)

1	kansa- tai peruskoulu
2	ammattikoulu
3	opisto
4	yliopisto tai korkeakoulu
5	muu, mikä _____
6	en tiedä

8. Äidin ammatti tai asema _____

KYSELY

1. Kerro, mitkä asiat ovat tällä hetkellä elämässäsi hyvin.

2. Mitkä asiat mietityttävät sinua omassa elämässäsi tällä hetkellä?

3. Mistä asioista keskustelet vanhempiesi kanssa?

4. Mistä asioista haluaisit keskustella vanhempiesi kanssa, muttet uskalla ottaa puheeksi?

5. Missä asioissa saat tukea vanhemmiltasi?

6. Mistä asioista sinun ja vanhempiesi välille syntyy erimielisyyksiä?

7. Kerro elämäsi neljä ilonaihetta.

8. Kerro elämäsi neljä huolenaihetta.

PALJON KIITOKSIA VASTAUKSISTASI!

TOIVOTAN SINUN ELÄMÄÄSI ILOA JA HYVINVOINTIA!

Liite 4. Litterointitaulukot

TAULUKKO 1. Mitkä asiat ovat tällä hetkellä elämässäsi hyvin	
ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA
Yläkoulu	KOULU/TYÖ
Kaikki paitsi koulu	
kesätyöpaikka	
Kaverit	MUUT TÄRKEÄT IHMISET
Seurustelukumppani /seurustelusuhde	
Tukiverkko	
Vastakkainen sukupuoli	
Ihmissuhteet	
Harrastus	AJANKÄYTTÖ / VAPAA-AIKA
Musiikki	
Kesäloma	
Mopo	
Matkustelu	
Elämän laatu Suomessa	TULEVAISUUSKÄSITYS / NYKYHETKI
Ei sotia	
Oma tulevaisuus	
Turvallisuudentunne	
Rippikoulu	
Oma rahatilanne	
Vanhemmat	PERHE
Äiti	
Sisarussuhde	
Sisarussuhteet sisarpuoliin	
Lemmikkieläin	

Vapaudentunne	MINÄKUVA / ITSETUNTO
Erilaisuuden hyväksyminen itsessä	
Painonhallinta	
Minua ei kiusata	
Elämäkokemukset	
Huolettomuus	
Oma terveys	TERVEYS
Läheiset terveitä	
Ravinto	
Sukulaissuhteet	SUKU
kaikki hyvin	OMA HYVINVOINTI

TAULUKKO 2. Kerro elämäsi neljä ilonaihetta	
ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA
Yläkoulu	KOULU/TYÖ
Hyvä kouluarvosana	
Peruskoulua jäljellä enää vuosi	
Vieraan kielen opiskelu	
Jatko-opiskelupaikka ulkomailla	
Kaverit	MUUT TÄRKEÄT IHMISET
Seurustelukumppani	
Hyvät ihmissuhteet	
Rakkaus	
Vastakkainen sukupuoli	
Harrastus	AJANKÄYTTÖ / VAPAA-AIKA
Loma	
Tietokone	
Sarjakuvat	
Televisio	
Musiikki	
Urheiluharrastus	
Matkustelu	
Syntymäpäiväjuhlat	
Elokuvat	
Lukeminen	
Teatteri	
Näytteleminen	
Fictio	
Mopo	
Ulkomaanmatkat perheen kanssa	

Vapaa-ajan viettäminen	
Viikonloppu / vapaapäivät	
Sauna	
Leipominen	
Chillaus	
Eläimet	
Huumori	
Oma rahatilanne	TULEVAISUUSKÄSITYS / NYKYHETKI
Materia	
Kesä	
Hauskuus	
Elinympäristö	
Aurinko	
Elämä	
Koti	PERHE
Vanhemmat	
Sisarukset	
Lemmikkieläin	
Suomalaisuus	MINÄKUVA / ITSETUNTO
Yksinolo	
Seksuaalisen identiteetin löytäminen	
Kiusaaminen	
Onnellisuus	
Itsenäisyys	
Arvostaminen	
Uskonto	
Oma terveys	TERVEYS
Läheisten terveys	

Suolainen ja makea ruoka	
Sukulaissuhteet	SUKU
Kaikki hyvin	ILONAIHEET

TAULUKKO 3. Mitkä asiat mietityttävät sinua omassa elämässäsi tällä hetkellä	
ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA
yläkoulu	KOULU/TYÖ
lukio	
mahdollinen vaihto-oppilasvuosi	
koulunkäynti	
koulutodistus	
opettaja	
jatko-opiskelu	
jatko-opiskelupaikka	
Kaverit	MUUT TÄRKEÄT IHMISET
Huoli kavereista	
Riidat parhaan kaverin kanssa	
Kavereiden tapaaminen	
Ystävät	
Sydänystävän puuttuminen	
Luottamuspuola ystävään	
Sosiaaliset suhteet	
Seurustelusuhde	
Huumausaineet kaveripiirissä	
Oma asema ryhmässä	
Monien nuorten elämä	
Seksisuhde	
Riidat	
Vapaa-ajan rajoitteet koulun vuoksi	AJANKÄYTTÖ / VAPAA-AIKA
Vapaa-ajan rajoitteet harrastusten vuoksi	
Urheilu	

Vapaa-ajan käyttö	
Liikunta	
Lemmikki	
Harrastus	
Uskonnot	
Musiikki	
Ruokaan liittyvät pelot	PELOT / MENETYKSET
Ahdistus ja pelko yksin jäämisestä	
Ahdistus ja pelko syömishäiriön uusiutumisesta	
Viha/pelko vastakkaista sukupuolta kohtaan	
Ystävyyssuhteiden menettämisen pelko tulevaisuudessa	
Pelko lukiossa pärjäämisestä	
Syövän pelko	
Oma tulevaisuus	TULEVAISUUSKÄSITYS / NYKYHETKI
Tuleva ammatti	
Tuleva työelämä	
Inflaatio	
Peruskoulun jälkeinen aika	
Ilmastonmuutos	
Kesäsuunnitelmat	
Tuleva opiskelu	
Tulevaisuus pohdituttaa	
Maaailman pahuus	
Tulevat haasteet	
Rahojen riittäminen	
Oma rahatilanne	
Elämä	
Avaruus	

Koti	PERHE
Suhteet vanhempiin	
Riidat vanhempien kanssa	
Luottamuspuola vanhempiin	
Vanhempien ero	
Nuorempi sisarus	
Kaukana oleva sisarus	
Perheenjäsenten kanssa riiteleminen	
Kotoa pois muuttaminen	
Ulkonäkö	MINÄKUVA / ITSETUNTO
Ulkonäköpaineet	
Painonhallinta	
Murrosikä	
Oma paheksuttava käyttäytyminen	
Syömishäiriö	TERVEYS
Väkivalta	
Henkinen jaksaminen	
Sukulaissuhteet	SUKU
Sukulaisella todettu syöpä	
Ei listattuja huolenaiheita	EI HUOLENAIHEITA / PALJON HUOLENAIHEITA
Melkein kaikki asiat huolettavat	
Kaikki asiat huolettavat	

TAULUKKO 4. Kerro elämäsi neljä huolenaihetta.	
ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA
Yläkoulu	KOULU/TYÖ
Suorituspaineet yläkoulussa	
Lukio	
Jatko-opiskelupaikka	
Kaveri	MUUT TÄRKEÄT IHMISET
Vastakkainen sukupuoli	
Vastakkainen sukupuolen liit huomionsoitukset	
Vastakkaisen sukupuolen käyttäytyminen ilkeästi	
Ystävyssuhteet	
Ihastuminen samaan sukupuoleen	
Kaveripiiri	
Kaveripiirin oikea ikä	
Ystävien itsemurhayritykset	
Ystävien paniikkihäiriö	
Liian sosiaalisia ystäviä	
Angstaavat ystävät	
Ylimieliset ystävät	
Riidat seurustelukumppanin kanssa	
Ystävien luotettavuus	
Laitoksessa olevat ystävät	
Ystävyden pettäminen	
Ystävien puute	
Seurustelukumppanin puuttuminen	
Ajankulku	AJANKÄYTTÖ / VAPAA- AIKA
Oman ajan puute	

Ajan puute koululle	
Ajan puute ystäville	
Ajan puute perheelle	
Ajan puute sukulaisille	
Harrastus	
Oma tulevaisuus	TULEVAISUUSKÄSITYS / NYKYHETKI
Elämänmuutos yksittäisen tapahtuman seurauksena	
Ilmastonmuutos	
Lama	
Maailman muuttuminen poliittisten päätösten vuoksi	
Sota	
Talous	
Arkipäivän ongelmat	
Maailman tulevaisuus	
Tulevaisuuden ammatti	
Vanheneminen	
Läheisen menettäminen	PELOT / MENETYKSET
Pelko vanhempien erosta	
Kuolema	
Läheisen sairaus	
Pelko kilpaurheilun lopettamisesta fyysisestä loukkaantumisesta johtuen	
Pelko läheisen kuolemasta	
Pelko onnettomuudesta	
Pelko yksinjäamisestä	
Pelko vanhempien reaktioista	
Pelko muuttamisesta	
Pelko kiusatuksi tulemisesta	

Pelko kaverien menettämisestä	
Pelko ystävyssuhteen huononemisesta	
Pelko väärin valintojen tekemisestä	
Pelko läheisen menettämisestä	
Pelko petetyksi tulemisesta	
Pelko luottamuksen menettämisestä	
Pelko, että perheelle sattuu jotain	
Koti	PERHE
Vanhempien suhtautuminen epäilevästi	
Vanhemmat	
Vanhempien riidat	
Lemmikit	
Vanhempien ero	
Perheen sisäiset ongelmat	
Kotona asuminen	
Riidat vanhempien kanssa	
Kotiintuloaika	
Vanhempien välinen suhde	
Välit sisarpuoleen	
Pitkä välimatka läheisiin	
Läheisten huolet	
Vanhemman alkoholin käyttö	
Sisarusten ärsyttäminen	
Ulkonäköpaineet	MINÄKUVA / ITSETUNTO
Epäonnistumiset	
Stressi	
Masennus	
Murrosikä	

Painostaminen	
Riidat	
Fyysinen sairaus	TERVEYS
Unettomuus	
Syöminen	
Oma terveys	
Kunto	
Nukkuminen	
Päihteet	
Elämäntavat	
Menestyminen kilpaurheilussa	
Fyysinen rasite	
Sukulainen	SUKU
Kaukana asuvat sukulaiset	
Peliriippuvuus	RIIPPUVUUS
Ei listattuja huolenaiheita	EI HUOLENAIHEITA

TAULUKKO 5.Mistä asioista keskustelet vanhempiesi kanssa?	
ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA
Yläkoulu	KOULU/TYÖ
Kaverisuhteet	MUUT TÄRKEÄT IHMISET
Mahdollinen seurustelukumppani	
Ihmissuhteet	
Seurustelusuhdeet	
Vastakkainen sukupuoli	
Ystävän masennus	
Riidat	
Seksisuhde	
Luottamussuhde	
Ei aikaa keskustelulle	AJANKÄYTTÖ / VAPAA-AIKA
Vanhemmilla ei aikaa/halua keskustelulle	
Vapaa-ajan viettäminen	
Harrastus	
Televisio	
Radio	
Tietokone	
Matkailu	
Huumori	
Urheiluharrastus	
Uskonto	
Oma tulevaisuus	TULEVAISUUSKÄSITYS / NYKYHETKI
Tuleva ammatti	
Oma rahatilanne	
Päivän kuulumiset	

Sää	
Päivittäiset asiat	
Koti	PERHE
Minusta	
Kotityöt	
Kotiintuloaika	
Vanhempien lapsuus	
Lemmikin hoito	
Oma käytös	MINÄKUVA / ITSETUNTO
Terapia	
Syömishäiriö	
Päihteet	TERVEYS
Oma Terveys	
Ruoka	
Sukulaissuhteet	SUKU
Peliriippuvuus	RIIPPUVUUS
Kaikesta	EI KESKUSTELUNAIHEITA / KESKUSTELUNAIHEITA
Syvälliset keskustelunaiheet	
Ei keskustelunaiheita	
Ei vaikeuksia keskustelunaiheista	

TAULUKKO 6. Mistä asioista haluaisit keskustella vanhempiesi kanssa, muttet uskalla ottaa puheeksi	
ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA
Yläkoulu	KOULU / TYÖ
Lukio	
Vaihto-oppilasvuosi	
Osa kouluaineista menee huonosti	
Harrastukset	AJANKÄYTTÖ/VAPAA-AIKA
Oma rahatilanne	TULEVAISUUSKÄSITYS / NYKYHETKI
Vastakkainen sukupuoli	MUUT TÄRKEÄT IHMISET
Voin puhua kaverin kanssa	
Riidat kavereiden kanssa	
Seurustelu	
Seksistä	
Kotoa pois muuttaminen	PERHE
Vanhemmat eri mieltä kaikesta	
Vanhempien mahdollinen ero	
Vanhempien keskinäinen suhde	
Vanhempien vaatimukset	
Vanhempien mahdolliset huolet	
Vanhempien aika ennen lapsia	
Vanhempien nuoruus	
Luottamuspuola vanhempiin	
Vanhempien mahdolliset reaktiot	
Mahdollinen uusperhe	
Isästä	
Lupa bileisiin, missä juodaan alkoholia	
Murrosikä	MINÄKUVA / ITSETUNTO

Jos tapahtunut jotain kamalaa	
Häpeän tunne	
Terveysteen liittvät asiat	TERVEYS
Päihteet	
Unettomuus	
Peliriippuvuus	RIIPPUVUUS
Uskallan puhua kaikesta	PUHEEKSIOTTAMINEN
Ei vaikeuksia puheeksiottamisessa	
Ei puheenaiheita	
Jotain en uskalla ottaa puheeksi	

TAULUKKO 7. Missä asioissa saat tukea vanhemmiltasi	
ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA
Yläkoulu	KOULU/TYÖ
Kokeet	
Läksyt	
Opiskelu	
Kaverit	MUUT TÄRKEÄT IHMISET
Riidat kavereiden kanssa	
Ero seurustelukumppanista	
Harrastus	AJANKÄYTTÖ / VAPAA-AIKA
Vapaa-ajan viettäminen	
Ei tukea harrastukseen	
Kirjoittaminen	
Matkailu	
Ei tukea vapaa-ajan poikkeavaan käyttäytymiseen	
Päätökset	TULEVAISUUSKÄSITYS / NYKYHETKI
Oma tulevaisuus	
Ei tukea vanhemmilta	PERHE
Perheeseen liittyvät asiat	
Kasvatuksen rajat	
Vanhemmat lohduttavat	
Vanhemmat kannustavat	
Vanhemmat kehuvat	
Vanhemmat neuvovat	
Vanhempien rahallinen tuki	
Vanhempien apu kotitöissä	
Ongelmat	MINÄKUVA / ITSETUNTO

Suru	
Itsenäistyminen	
Pettymys	
Murrosikä	
Suuttuminen	
Uskonto	
Ahdistus	
Syömishäiriö	TERVEYS
Ravinto	
Kaikessa	TUENTARVETTA
Ei tuentarvetta	

TAULUKKO 8. Mistä asioista sinun ja vanhempiesi välille syntyy erimielisyyksiä	
ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA
Koulunkäynti	KOULU / TYÖ
Koulunumerot	
Kokeet	
Yläkoulu	
Läksyjen tekeminen	
Koearvosanat	
Kaverit	MUUT TÄRKEÄT IHMISET
Kavereiden puute	
Tietokone	AJANKÄYTTÖ / VAPAA-AIKA
Television katsominen	
Televisio-ohjelmien rajoittaminen	
Radio	
Juhliminen	
Puhelimen käyttäminen	
Tekemättä jätetyt sovitut asiat	
Urheiluharrastusharjoitukset	
Kirkossa käyminen	
Vapaa-ajan viettäminen	
Rahan käyttäminen	
Viikonlopun illanvietto	
Mopo	
Harrastukset	
Vapaa-ajan rajoittaminen	
Kypärän käyttäminen pyöräillessä	
Toiveet hankinnoista	
Arkipäiväiset asiat	TULEVAISUUSKÄSITYS / NYKYHETKI

Huolimattomuus	
vanhempien käytös	PERHE
vanhempien erosta johtuva loma-ajan jakaminen	
vanhempien reaktiot	
lemmikkieläimen hoito	
vanhempien säännöt	
kotityöt	
kotiintuloaika	
nukkumaanmeno aika	
vanhemman omat arat keskustelunaiheet	
Pukeutuminen	MINÄKUVA / ITSETUNTO
Oma jaksaminen	
Käytöstavat	
Käyttäytyminen	
Päihteet	TERVEYS
Ravinto	
Syöminen	
Syömishäiriö	
Ei erimielisyyksiä	ERIMIELISYYDET
Paljon erimielisyyksiä	
Vähän erimielisyyksiä	

Liite 5. Lastensuojelulain perusteella avohuollossa ja sijoitettuna olleet lapset ja nuoret 1990-2010 ja suurpiireittäin 2010

LASTENSUOJELU

Lastensuojelun tilastojen tiedonkeruujärjestelmä muuttui 1.1.1996 lukien. Luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia edellisten vuosien lukuihin.

Koko kaupungin yhteislukuihin sama lapsi/nuori sisältyy vain kerran. Vuodesta 1997 lastensuojelun asiakkaisiin on laskettu mukaan lastensuojelulain perusteella ensi- ja turvakoteihin sijoitetut.

Suurpiirikohtaiset taulukot on tehty asiakkaan osoitteen mukaan. Osoite on poimittu asiakastietojärjestelmästä väestörekisterin tietojen mukaisesti. Jos osoitetta ei ole löytynyt väestörekisteristä, on aluetietona käytetty sijoituksiin merkittyä aluetietoa (peruspiiri).

1.1.2008 alkaen voimassa uusi lastensuojelulaki, jolloin mm. terminologia osittain muuttui (esim. kiireellinen huostaanotto nykyisin kiireellinen sijoitus).

1.1.2009 alkaen lastensuojelussa otettiin käyttöön uusi asiakastietojärjestelmä (Efficca YPH), josta johtuen luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia edellisten vuosien lukuihin.

Lastensuojelulain perusteella avohuollossa ja sijoitettuna olleet lapset ja nuoret 1990–2010 ja suurpiireittäin 2010

Vuosi Suurpiiri	Avo- ja sijaishuollossa Yhteensä ¹	1000 0-17v kohti	Avohuollossa Yhteensä ¹	1000 0-17 v kohti	Sijoitettuna Yhteensä ¹	1000 0-17 v kohti	Avohuol- lossa 31.12
1990	5 227	61	4 364	51	1 829	21	2 809
1991	4 891	56	3 978	46	1 765	20	2 958
1992	5 160	58	4 193	47	1 771	20	3 142
1993	5 263	58	4 251	47	1 757	19	3 136
1994	5 393	58	4 419	48	1 863	20	3 270
1995	5 577	59	4 578	49	1 917	20	3 485
1996	5 822	60	5 032	52	1 860	19	3 723
1997	6 446	66	5 216	53	2 199	22	3 930
1998	6 937	70	5 785	58	2 308	23	4 632
1999	7 121	72	6 028	61	2 258	23	4 740
2000	7 278	73	6 276	63	2 326	23	4 809
2001	7 408	75	6 494	66	2 399	24	5 501
2002	7 544	77	6 648	68	2 533	26	5 353
2003	7 659	78	6 848	70	2 421	25	5 520
2004	7 969	82	7 235	74	2 425	25	5 322
2005	7 734	80	6 969	72	2 431	25	4 866
2006	7 754	81	7 004	73	2 527	26	5 294
2007	7 725	81	6 911	72	2 538	27	5 529 ^c
2008	8 232	86	7 450	77	2 572	27	5 383
2009	8 961	93	7 935	82	2 487	26	5 581
2010	10 022	103	9 356	97	2 474	26	6 431
Eteläinen	589	47	563	45	81	7	
Läntinen	1 535	96	1 481	92	355	22	
Keskinen	848	111	804	105	194	25	
Pohjoinen	642	76	584	69	172	20	
Koillinen	2 182	111	2 094	107	484	25	
Kaakkoinen	665	74	642	72	110	12	
Itäinen	2 776	134	2 610	126	513	25	
Östersundom	7	9	8	11	2	3	
Ei osoitetta							
Helsingissä,							
laitoshoidossa ym.	778	..	570	..	563	..	
Ruotsinkieliset	248	39	228	36	22	3	

¹ Sisältää 18–21-vuotiaat (1996-1997 18–20-vuotiaat asiakkaat). Sama lapsi on voinut olla sekä avo- että sijaishuollossa.

^c Tietojen keruutapa muuttunut 31.12.2007 (aik. manuaalikeruu)